

**ТОСОНЦЭНГЭЛ СУМЫН ИТХ-ЫН 2020 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МОНГОЛ
АРДЫН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

6020001

Агуулга:

1. Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл	
2. Хүний хөгжлийн бодлого	
3. Орлоготой иргэн	3
4. Эрүүл иргэн	4
5. Чанартай боловсрол	4
6. Тогтвортой амар – амгалан гэр бүл	5
7. Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр	6
8. Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр	6
9. Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр	7
10. Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр	7
11. Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт	8
12. Эдийн засгийн бодлого	8
13. Мал аж ахуй, газар тариалан, үйлдвэрлэл	
14. Аялал жуулчлал	9
15. Төсөв санхүү	9
16. Ногоон хөгжлийн бодлого	10
17. Баталгаат ундны ус	10
18. Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал	11
19. Сумын төвийн тохижилт дэд бүтцийн хөгжилийн бодлого	12
20. Засаглалын бодлого	13

Сумын МАН-ын хорооны
Тэргүүлэгчдийн 2020 оны
26-р сарын 9-өдрийн
11...-р тогтоолоор батлав.

2020 ОНЫ СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД МАН-ААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл :

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль
- Алсын хараа – 2050 урт хугацааны хөтөлбөр, бодлого
- “Хөгжсөн Хөвсгөл -2030” хөтөлбөр
- 2020 оны УИХ - ын сонгуульд МАН-аас дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр
- 2020 оны Аймгийн ИТХ-ын сонгуульд аймгийн МАН-аас дэвшүүлж буй
мөрийн хөтөлбөр
- “Хүнээ нэгтгэе” аянд иргэдийн ирүүлсэн санал

УРИА: “ЗҮТГЭХ ХҮЧ ДЭМЖИХ СЭТГЭЛ”

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 ОРЛОГОТОЙ ИРГЭН

- 1.1.1. Иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлж, ядуурлыг бууруулах бодлого баримтална.
- 1.1.2. Бага, дунд орлоготой иргэдийг төрийн бодлогоор дэмжиж, иргэдийг боломжит нөхцөлтэй хөтөлбөрт хамруулна.
- 1.1.3. Гарааны бизнес эрхлэгч оюутан, залууст бизнесээ тэлэх, эрчимжүүлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар олгох цогц арга хэмжээг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.4. Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.1.5. Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.6. Жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг төрөөс бизнес инкубацийн үйлчилгээгээр бойжуулж, томруулах бодлогыг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.7. Сум багийн хүн амын хөдөлмөр эрхлэх тэгш боломжийг бүрдүүлнэ.
- 1.1.8. Иргэдийн туршлага, ур чадвартаа түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломж, өрхийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээл авахад нь бүх талаар дэмжиж ажиллана.

1.2 Эрүүл иргэн

2.2.1 Хүүхэд, ялангуяа нялхсын эндэгдлийг тууштай бууруулж, **“Хүүхдэд ээлтэй сум болох”** зорилтыг үргэлжлүүлэн, үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2.2 **“Эмийн зохистой хэрэглээ”** аяныг зохион байгуулж, **“Сумын эргэлтийн”** эмийн сангийн чадавхыг бэхжүүлж, нэн зайлшгүй шаардлагатай эмийн хангалтыг 100%-д хүргэнэ.

1.2.3 Суманд эрүүл мэндийн төв шүдний эмчийн орон тоог бий болгож ажиллах талаар дээд шатны байгууллагад санал, хүргүүлж ажиллана.

1.2.4 Иргэн бүр эрүүл мэндийн бүрэн оношилгоонд жил бүр заавал хамрагдах нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

1.2.5 **“Элэг бүтэн Монгол”** хөтөлбөр, **“Хавдрын эсрэг хамтдаа”** аяныг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2.6 **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг (ангина) өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдэлээс бага насанд нь сэргийлэх **“Эрүүл ирээдүй”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.7 **“Эрүүл чийрэг эр хүн”** үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагтаа үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2.8 Эмэгтэйчүүдийн товлот дархлаажуулалтыг сум, багийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах **“Энх бүсгүй”** хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2.9 Яаралтай тусламжийн сүлжээний чадавхыг дээшлүүлж, сумын эрүүл мэндийн төв, багийн эмчийн түргэн тусламжийн автомашин, мотоциколын парк шинэчлэлт хийх талаар Эрүүл мэндийн яам болон УИХ-ын гишүүдэд санал хүргүүлж, шийдвэрлүүлнэ.

1.2.10 Эмнэлгийн ажиллагсдын нийгмийн асуудал, ажиллах орчинг сайжруулан, сумын эрүүл мэндийн төвийг ажилтан, мэргэжилтнээр бүрэн хангах бодлого баримтална.

1.2.11 Амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой иргэдэд эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ авах **“Цахим карт”** олгож хэрэгжүүлж ажиллана.

1.2.12 Иргэдэд эрүүл мэндийн бүх талын боловсролыг ЕБС-д суралцаж байх үеэс олгож, эрүүл мэндийн **“анхны тусламж”** үзүүлэх чадавхыг хүн бүрд эзэмшүүлнэ.

1.2.13 Сумын Эрүүл мэндийн төвийн шинэ байрыг ашиглалтанд оруулах асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.

1.3 Чанартай боловсрол

1.3.1 Дотуур байрыг хүүхдийн сурах, хөгжих, эрүүл аюулгүй ээлтэй орчин болгон, хүчин чадлыг бүрэн ашиглаж, 6 настай хүүхдийн амьдрах сурах нөхцөлийг сайжруулна.

1.3.2 Сургуулийн номын санг **“Цахим номын сан”** болгож, утасгүй интернэтийн орчинг нэмэгдүүлнэ.

1.3.3 Аймгийнхаа **“Оюунлаг- Хөвсгөл”** хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй үргэлжүүлэн хэрэгжүүлнэ.

1.3.4 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, **“Чадварлаг багш”** хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.3.5 Хүүхэд харах үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг хамруулах боломжтой болгож, яслийн үйлчилгээг сэргээнэ.

1.3.6 Цэцэрлэгийн бүлэг бүрд 2 ээлжийн бүлгийн багш ажиллуулан хүүхэд хүлээж авах, өгөх цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүдэд ажлаа тараад хүүхдээ авдаг боломжийг бүрдүүлнэ.

1.3.7 ЕБС-д “Үдийн цай” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдэд шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилнэ.

1.3.8 Цэцэрлэг, дотуур байрны хүүхдийн хоолны төсвөөс олгох зардлыг нэмэгдүүлэх асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.

1.3.9 Суралцагчдад сэтгэл зүйн үйлчилгээ үзүүлэх, мэргэжлээ сонгоход туслах чиг үүрэгтэй сэтгэл зүйч-мэргэжилтнийг сургуульд ажиллуулна.

1.3.10 Сургууль, цэцэрлэгүүдэд өдөр өнжүүлэх анги, бүлэг хичээллүүлэхийг дэмжинэ.

1.3.11 Хичээлээс гадуурх сургалтын үндэсний хөтөлбөрийн дагуу сонирхол, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх, сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлнэ.

1.3.12 Улс, аймаг, сумын түвшинд зохион байгуулагдаж буй олимпиад, уралдаан, тэмцээнд оролцож, амжилт үзүүлсэн суралцагч, багш, багийг дэмжиж урамшуулна.

1.4 Тогтвортой-амар, амгалан гэр бүл

1.4.1 Жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарч, ургийн эрт үеийн оношилгоонд, жирэмсний хяналтад бүрэн авч, сургалт арга зүйгээр хангана.

1.4.2 Эмэгтэйчүүдийн үүсгэл санаачилгын клуб, холбоо, нөхөрлөл ТББ-дыг бодлогоор дэмжин хамтран ажиллана.

1.4.3 Эмэгтэйчүүдийн нийгмийн оролцоог дэмжсэн төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

1.4.4 Ганц бие, өрх толгойлсон эмэгтэйчүүдийг үйлдвэрлэл, бичил бизнес эрхлэхэд дэмжинэ.

1.4.5 Баялаг бүтээгчдийг төрийн бодлогоор дэмжинэ.

1.4.6 Орон нутгийн төрийн байгууллагаас үйлдвэрлэгчид, баялаг бүтээгчдийн хөдөлмөрийг үнэлж, дүгнэнэ.

1.4.7 **Сумын нэг өдөр** – үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, сумын брендийг нэр төрлийг нэмэгдүүлж, баялаг бүтээгчдээ дэмжинэ.

1.4.8 Төрийн худалдан авалтанд сумынхаа баялаг бүтээгч, үйлдвэрлэгчдээ давуу эрх олгох, зарчим баримтална.

1.4.9 Өрхийн амьжиргааны түвшинг тогтоох аргачлалыг үндэслэн, нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ.

1.4.10 Орлого багатай өрхийн нийгмийн хамгаалал, амьжиргааг дээшлүүлэх олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

1.4.11 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.4.12 Их, дээд сургууль төгссөн залуучуудаа сумандаа эргэн ирж ажиллаж хөдөлмөрлөх, бизнес эрхлэхэд нь дэмжлэг үзүүлж, цахим мэдээллийн систем, хөдөлмөрийн мэдээллийн санг бий болгоно.

1.4.13 “Цалинтай ээж” хөтөлбөрт хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, 3 хүртэлх насны хүүхэдтэй эхчүүдэд ялгаварлалгүй олгоно.

1.4.14 **“Нэг эрх – нэг ажлын байр”** бодлогыг баримталж, **“Ажилтай иргэн-Амьжиргаатай эрх”** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, дундач орлоготой өрхийн тоог нэмэгдүүлнэ.

1.4.15 Өрхийн аж ахуй эрхлэх үүсгэл, санаачилгыг дэмжиж, төсөл хөтөлбөрт хамруулж, амьжиргааг нь дээшлүүлнэ.

1.5 Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр

1.5.1 Хүүхдийг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэг, вакцинд тогтмол хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.

1.5.2 Нүүдлийн болон зуны цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үргэлжлэх хугацааг уртасгаж, цэцэрлэгт хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.5.3 6-15 насны хүүхдийг сургуульд бүрэн хамруулж, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй сургууль завсардалтгүй болгоно.

1.5.4 Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.5.5 Хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш бсломж бүхий нийгмийн хамгааллын бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.5.6 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.

1.6 Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр

1.6.1 Эрэлттэй ажлын байрны судалгаа гаргаж, мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх талаар аймгийн МСҮТ-тэй хамтран сумандаа дунд, богино хугацааны сургалтуудыг зохион байгуулж, залуучуудыг хамруулна.

1.6.2 **“Орон сууц”** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, залуу гэр бүлд таатай нөхцөлөөр орон сууцтай болох боломжийг бий болгоно.

1.6.3 Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин нөхцлийг сайжируулна.

1.6.4 Хүүхэд, оюутан, залуучууд, өсвөр үеийнхнийг гадны сөрөг нөлөө, бусдын дарамт, гэмт хэрэгт ертөх, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх бодис хэрэглэхээс сэргийлэх, цахим орчин дахь аюулгүй байдлыг хангах хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.6.5 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн "Залуу гэр бүл" хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.7 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр

1.7.1 Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

1.7.2 Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээнд зорилтот бүлгийн өрхийг нэн тэргүүнд хамруулж, өрхийн орлогыг нь нэмэгдүүлнэ.

1.7.3 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөгжүүлэх, хөгжлийн хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.7.4 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцөлийг төрийн болон бусад бүх байгууллагад бүрдүүлнэ.

1.8 Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр

1.8.1 Ахмадын зөвлөх үйлчилгээг бий болгож, хүүхэд залууст ажлын дадлага, туршилга мэргэжлийн үр чадварыг өвлүүлнэ.

1.8.2 Ахмадын талаарх төрийн бодлого хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.8.3 "Насны хишиг" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн, хамрагдах ахмадуудыг бүрэн хамруулна.

1.8.4 Ахмад настны чөлөөт цагаа үр дүнтэй өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлж, ахмадын өргөөний орчин, нөхцлийг сайжруулна.

1.8.5 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх ажил эрхлэлт, зөвлөх үйлчилгээг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.

1.9 Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт

1.9.1 Соёлын төвийн барилга байгууламж, орчин нөхцөл, техник хэрэгсэл, материаллаг баазыг бэхжүүлж, иргэдэд үзүүлэх соёлын үйлчилгээний чанар, хүртээмж, давтамжийг нэмэгдүүлнэ.

1.9.2 Орон нутагт тэргүүлэх чиглэлийн болон үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлж, нийтийг хамарсан спортын арга хэмжээг өргөжүүлнэ.

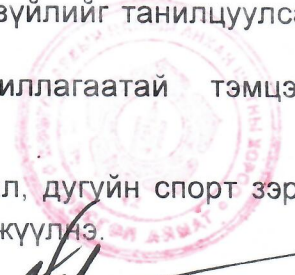
1.9.3 Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлж, Монгол бичгийн олимпиадыг иргэдийн дунд уламжлал болгон явуулна.

1.9.4 Сумын соёлын төвд соёлын биет болон биет бус өв, үнэт зүйлсийг бүртгэлжүүлж дэлгэрүүлж дэмжиж ажиллана.

1.9.5 Орон нутагт Монголынхоо нүүдлийн соёл иргэншил, үнэт зүйлийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

1.9.6 Түүх, соёлын өвийг сүйтгэж байгаа хууль бус үйл ажиллагаатай тэмцэж, хариуцлагыг чангатгаж, биет болон биет бус өвийг хамгаална.

1.9.7 Иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн хийх, уулын болон явган аялал, дугуйн спорт зэрэг нийтийн биеийн тамирын төрлүүдийг дэмжиж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.

1.9.8 Биеийн тамир, спортын арга зүйчийг чадвахчуулан ажлын байрыг тохижуулж үйл ажиллагааг өргөжүүлэн чанаржуулна.

1.9.9 Биеийн тамир, спортод хөрөнгө оруулалт хийсэн хувь хүн, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.

1.9.10 Соёл, спортын ордон цогцолбор шинээр барих ажлыг эхлүүлэх.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1 Мал аж ахуй, газар тариалан, үйлдвэрлэл

2.1.1 ХАА-н үйлдвэрлэлийг эрчимжүүлэх бодлого баримталж, уг салбарт фермерийн загвар аж ахуй хэрэгжүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.2 Хувийн хэвшлийн мал эмнэлэгүүдийг бэхжүүлж, мал амьтны гаралтай өвчний голомтыг устгах, ариутгах, халдваргүйжүүлэх, ажлын чанар үр дүнг дээшлүүлж, мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулна.

2.1.3 Газар тариаланд тоног төхөөрөмж, технологийн шинэчлэлийг үе шаттайгаар хийж, га-аас авах төмс хүнсний ногооны хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

2.1.4 Малчин, тариаланчдын нийгмийн асуудлыг шийдэх үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.1.5 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх "Илгээлтийн эзэн – III" аяныг хэрэгжүүлнэ.

2.1.6 Мал, амьтны гаралтай арьс, шир, үс, ноос, ноолуурыг боловсруулах жижиг цех, үйлдвэрийг бодлогоор дэмжин төсөл хөтөлбөрт хамруулна.

2.1.7 "Ноолуур" хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлж, малчдын орлогыг тогтвортой байлгахад дэмжлэг үзүүлнэ.

2.1.8 "Монгол мал-2" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, малыг эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулна.

2.1.9 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүний цахим тогтолцоог өргөжүүлнэ.

2.1.10 Төмс, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлэн дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.

2.1.11 Хүлэмж, агуулахын аж ахуйг нэмэгдүүлэх замаар хүнсний ногооны дотоодын хэрэгцээг жилийн турш тогтвортой хангах боломжийг нэмэгдүүлнэ.

2.1.12 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг үйл ажиллагаанд зээлийн дэмжлэг үзүүлж, сумын өвс тэжээлийн аюулгүй нөөцийг нэмэгдүүлнэ.

2.1.13 ХАА-н даатгалын тогтолцоог нэмэгдүүлж, малчид, тариаланчдыг эрсдэлээс хамгаална.

2.1.14 Орон нутагт үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг түлхүү хэрэглэхийг иргэддээ уриалж, төрийн худалдан авалтанд орон нутгийн үйлдвэр, бизнес эрхлэгчид оролцохыг дэмжинэ.

2.1.15 Орон нутгийн хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд гадаад дотоодын төсөл арга хэмжээний хөрөнгийн эх үүсвэрийг үр дүнтэй ашиглана.

2.1.16 Орон нутагт хөрөнгө оруулалтыг оновчтой төлөвлөж, сум хөгжүүлэх сан болон орон нутгийн хөгжлийн сан, бусад сангуудын үйл ажиллагааг сайжруулан, хөгжлийг дэмжих бодлого баримтална.

2.1.17 Хөдөөгийн багуудын үүрэн холбооны чанар хүртээмжийг сайжруулна.

2.1.18 Орон нутагт бизнес эрхлэгчдийг төрийн бодлогоор дэмжин ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.1.19 Хог хаягдалыг ялгах, хогийн цэгийг хумих, дахин боловсруулах ажлыг эхлүүлнэ.

2.2 Аялал жуулчлал

2.2.1 Аялал жуулчлалыг сумын эдийн засгийн туслах салбарын нэг болгон хөгжүүлэх тусгай хөтөлбөр гарган хэрэгжүүлнэ.

2.2.2 Дотоодын амрагч, аялагчдад зориулсан амралт зугаалгын бүсчлэлийг тогтоож, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал, гар урлалын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

2.2.3 Байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг сумандаа хөгжүүлнэ.

2.3 Төсөв санхүү

2.3.1 Төсөв санхүүгийн шинэчлэлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, санхүүгийн албаны ажилтнуудын чадавхийг дээшлүүлнэ.

2.4.2 Төр, хувийн хэвшлийн статистик мэдээллийн санг бүрдүүлж, хүн ам, өрхийн мэдээллийн сангийн баяжилт, тооцооллыг сайжруулна.

2.4.3 Төсвийн үр ашиггүй зардлыг танаж, хэмнэлтийн горимд шилжүүлж, төсвийг үр дүнтэй зарцуулна.

2.4.4 Татвар хураалтыг цахимжуулж, төсвийн орлогын бааз суурийг өргөжүүлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.4.5 Шинээр ажлын байр нэмэгдүүлсэн иргэд, аж ахуйн нэгжийг татварын хөнгөлөлт, урамшуулалд хамруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.

ГУРАВ . НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 БАТАЛГААТ УНДНЫ УС

3.1.1 Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг өргөтгөж, баталгаат ундны усаар хангагдсан хүн амын тоог нэмэгдүүлнэ.

3.1.2 Гадаргын усны урсацыг сайжруулж төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.

3.1.3 Ус зөөлрүүлэх төхөөрөмжүүдийг сумын төвийн худгуудад байрлуулна.

3.1.4 Сумын төвийн багт ухаалаг худаг хөтөлбөр хэрэгжүүлэх.

3.2 Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал

3.2.1 Иргэд, хүүхэд залуучуудад экологийн боловсрол олгох ажлыг эрчимжүүлж, "Ногоон соёл- иргэншил" сумын хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

3.2.2 Ойн хөнөөлт шавьжийн тархалт, өсөлт, бууралтыг хяналтанд авч, мэргэжлийн байгууллагын сролцоотойгоор түүнтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

3.2.3 Гол горхи, булаг шанд, рашааны ундаргын эхийг хамгаалах ажлыг эрчимжүүлж, нутаг дэвсгэрийн рашаануудын химийн найрлагыг тогтоолгоно.

3.2.4 Цаг агаарын мэдээ, мэдээллийг цахимжуулах олон нийтэд хүргэх, түгээх, ажлын чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

3.2.5 Газар зүйн мэдээллийн системд суурилсан "Ухаалаг, цахим газрын зураг" үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлж, газрын харилцаатай холбоотой орон зайн өгөгдөл, мэдээллийн хүртээмжийг нээлттэй, ил тод болгоно.

3.2.6 Хэрэг хамгаалах, газрын доройтлыг бууруулах, хөтөлбөрүүдийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

3.3.7 Сумын төвийн ногоон байгууламжийн эзлэх талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

3.3.8 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.

3.3.9 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх "Малчдын дундын сан"-г бий болгоно.

3.3.10 Түймэрт өртсөн, хортонд идэгдсэн, тахилга шүтээнт уул толгодын орчинг ойжуулах арга хэмжээг иргэд, ойн нөхөрлөлүүд төр хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлэх ажлыг эхлүүлнэ.

ДӨРӨВ. СУМЫН ТӨВИЙН ТОХИЖИЛТ, ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1.1 Сумын төвд иргэдийн амарч тухлах, чөлөөт цагаа өнгөрөөх ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална..

4.1.2 Ногоон байгууламжийг бий болгосон иргэн, аж ахуйн нэгжийг урамшуулж, айл өрхийн ногоон стандартыг бий болгож мөрдүүлэх асуудлыг эрх бүхий байгууллагаар шийдвэрлүүлнэ.

4.1.3 Хог хаягдлыг байгальд халгүй аргаар устгах технологи, менежментийг судлан хэрэгжүүлж, хогийн талбайг тэлэхгүй байх боломжийг хангаж, Аж ахуйн нэгжүүдэд тодорхой ажлыг хариуцуулах бодлого баримтална.

4.1.4 Газар хөдлөлт, байгалийн гамшгийн эрсдэл аюулыг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх ажлын хүрээнд барилга, байгууламж, орон сууцыг бүртгэлжүүлнэ.

4.1.5 Сумын төв хэдөөгийн зарим багийн хүн амыг өндөр хурдны интернетийн сүлжээнд холбож, үүрэн телефоны мэдээлэл дамжуулах үйлчилгээний технологийг нэвтрүүлнэ.

4.1.6 Сумын төвийн иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг эрчимжүүлж, авто зам, гудамж, олон нийтийн зам талбайг гэрэлтүүлэх камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

- 4.1.7 Сумын төвийн дулаан, цахилгааны найдвартай эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, удирдлага менежментийн ухаалаг шийдлийг нэвтрүүлнэ.
- 4.1.8 Гудамж, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандартыг нэвтрүүлнэ.
- 4.1.9 Иргэд, аж ахуйн нэгжийн хэрэгцээг бүрэн хангасан сайжруулсан шахмал түлш, бусад түлшний үйлдвэрлэлийг бий болгож, байр, сууцны дулаалгыг сайжруулж, агаарын бохирдлыг одоогийн хэмжээнээс нэмэгдүүлэхгүй байх бодлого баримтална.
- 4.1.10 Өрхүүдийг бохирын байгууламж байгуулах, био жорлон нэвтрүүлэх замаар нүхэн жорлонгоос татгалзаж хөрсний бохирдлыг багасгах хөтөлбөр боловсруулж ажиллана.
- 4.1.11 Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг орон нутгийн нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн нэмэлт өөрчлөлт оруулж, газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийг боловсронгуй болгон мөрдөнө.
- 4.1.12 "Тосон Илч" ХХК-ны дулаан үйлдвэрлэх зуухыг шинэчилж, хүчин чадлыг нэмэгдүүлэн зуухны янданг утаа шүүлтүүртэй болгож, агаарын бохирдлыг бууруулах арга хэмжээ хэрэгжүүлнэ.
- 4.1.13 Айл өрх, аж ахуйн нэгж байгууллагыг инженерийн шугам сүлжээ бүхий тохилог орон сууц, эдэлбэр газар, амины орон сууцтай болох нөхцөл боломжийг бүрдүүлэх бодлого баримтална.
- 4.1.14 "Сумын хөгжил" хөтөлбөрт хамрагдаж, жишиг сум төслийг хэрэгжүүлэх асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- 4.1.15 Сумын төвд шинээр хашаа, байшин, сууц барьж буй иргэдийг ипотекийн зээлд хамруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 4.1.16 Сумын төвийн төвд засмал зам дагуу газар нийтийн бие засах газар бий болгох асуудлыг хувийн хэвшилтэй хамтран шийдвэрлэнэ.

ТАВ . ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 5.1.1 Засаг Даргын Тамгын газрын барилга шинээр барих асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- 5.1.2 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг "Нэг иргэн- Нэг бүртгэл" хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.3 Мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан төрийн байгууллагын үйлчилгээнд цахим технологи нэвтрүүлж, хүнд суртал, үүсгэж буй үйлчилгээнүүдийг цахимжуулна. (цахим татвар, цахим иргэний бүртгэл, цахим газрын харилцаа, цахим эрүүл мэнд, цахим боловсрол гэх мэт)
- 5.1.4 Хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээ нэвтрүүлэх зорилгоор төрийн байгууллагуудын үйлчилгээг сайжруулж, төрийн албан хаагчдыг чадавхижуулж, төсвийн зардлыг хэмнэх бодлого баримтална.
- 5.1.5 Цахим ардчиллыг хөгжүүлж, орон нутгийн төр, захиргааны байгууллагын бодлого, захирамж, хөтөлбөр, журам боловсруулан, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд саналаа өгөх, хяналт тавих зорилготойгоор цахимаар оролцох боломжийг бий болгоно.

5.1.6 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.

5.1.7 Газарзүйн мэдээллийн системд тулгуурласан хаягжилтын нэгдсэн сан бүрдүүлж, иргэд, байгууллагын хэрэглээнд нэвтрүүлнэ.

5.1.8 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.

5.1.9 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоход анхаарна.

5.1.10 Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн алба хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгана.

5.1.11 Төрийн албанд шинээр томилогдсон иргэнийг орон нутаг, төрийн албаны анхан шатны нэгжид ажиллуулан дадлагажуулах замаар мэдлэг чадвар, туршлагыг нэмэгдүүлнэ.

5.1.12 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг эрс шинэчилнэ.

5.1.13 Сумын төвийн гудамж талбайг камержуулан гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох ажлыг эрчимжүүлнэ.

5.1.14 Зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлж, орон нутгийн авто замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах хяналтыг сайжруулна.

5.1.15 Хүн амын хүнсний болон эрүүл ахуйн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гарч буй зөрчил дутагдлыг арилгах, хяналт тавих үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

5.1.16 Гамшигт үзэгдлүүд (ган зуд, хүчтэй шороон шуурга г.м)-ийн тархалт, давтамж, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл, эрсдэл аюулын талаар судалгааг тогтмол явуулж, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

5.1.17 Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах салбар зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

5.1.18 Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг зэрэг аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, сумын Онцгой комисс, шуурхай штабын үйл ажиллагааг чадвархижуулна.

5.1.19 Сумын архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл технологийн ололтыг нэвтрүүлж, төрийн албаны архивын хадгалалт, хамгаалалтын нөхцөлийг сайжруулж, "Цахим архив"-ын баяжилтыг нэмэгдүүлнэ.

5.1.20 "Иргэний танхим"-ыг техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, иргэдэд эрх зүйн зөвлөгөө өгөх, мэдээлэл сурталчилгааны ажлын чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

5.1.21 Нийгмийн дэг журам хангах, гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх талаар 2020- 2024 оны Хөтөлбөр-төлөвлөгөө гарган түүнийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

5.1.22 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд, олон нийтийн оролцоог дээшлүүлж, хамтын ажиллагааг сайжруулж, гэмт хэргийн гаралтыг тогтвортой бууруулна.

5.1.23 Цагдаагийн тасгийн хүний нөөц, чадавхийг бэхжүүлж, үйл ажиллагааг нь сайжруулж, иргэдийн дунд хуулийн байгууллагад итгэх итгэлийг дээшлүүлж, нэр хүндийг өсгөнө.

5.1.24 Орон нутагт гал унтраах галын машинтай болох асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.

5.1.25 Иргэдэд үйлчлэх төвлөрсөн ахуйн үйлчилгээний төвийг бий болгож, хэрэгжүүлэх арга хэмжээг эрх бүхий байгууллага, албан тушаалтнуудад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

5.1.26 Орон нутагт ажиллах багш, эмч, төрийн албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэн тогтвор суурьшилтай ажиллуулах бодлого хэрэгжүүлнэ.

“ТОСОНЦЭНГЭЛ СУМЫНХАА ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХАМТДАА ЗҮТГЭЕ.”

**Тосонцэнгэл сумын
Монгол Ардын Намын хороо**

ХӨВСГӨЛ АЙМГИЙН ТӨМӨРБУЛАГ СУМЫН МАН-ЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР 2020

Handwritten signature

0000001

Хөтөлбөрийн агуулга:

НЭГ: ХҮН АМ, НИЙГМИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО.....2-6

ХОЁР: ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО.....6-8

ГУРАВ: НУТГИЙН ЗАХИРГАА, ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ.....8-9

“ТУУШТАЙ СОНГОЛТ ЭРЧИМТЭЙ ХӨГЖИЛ” уриатай 2016-2020 оны мөрийн хөтөлбөрийн биелэлтийг 2020 оны 06-р сарын 15-ны байдлаар тооцож үзэхэд:

Хэрэгжилт 90.5%

Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл:

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль
- Алсын хараа – 2050 урт хугацааны хөтөлбөр, бодлого
- “Хөгжсөн Хөвсгөл -2030” хөтөлбөр
- 2020 оны УИХ - ын сонгуульд МАН-аас дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр
- Баг, байгууллагаас ирүүлсэн санал

УРИА: “ХҮНЭЭ ДЭМЖИЖ, СУМАА ХӨГЖҮҮЛБЕ”

Төмөрбулаг сумын МАН-ын хорооны
Тэргүүлэгчдийн 2020 оны
06 дугаар сарын 16 өдрийн
07 дугаар тогтоолын хавсралт

НЭГ: ХҮН АМЫН ХӨГЖИЛ, НИЙГМИЙН БОДЛОГО

1.1. Эрүүл мэндийн чиглэлээр

Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлж, эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулна.

1.1.1. ЭМТ-ийн барилгад өргөтгөл хийлгэх ажлыг холбогдох газарт хүсэлт хүргүүлж шийдүүлэх.

1.1.2. Мобайл, технологийн асуудлыг шийдвэрлүүлэх, цахим эрүүл мэнд хөтөлбөр үргэлжлүүлэх.

1.1.3. Нэн шаардлагатай багаж, тоног төхөөрөмжийн хангалтыг хийлгэх, тусламж үйлчилгээг тасралтгүй явуулах.

1.1.4. ЭМТ-ийн түргэн тусламжийн авто машиныг шинэчлүүлэх хүсэлтийг холбогдох газарт хүргүүлж шийдвэрлүүлэх

1.1.5. Хөдөөгийн 4-н багийн эмч дархлаажуулалтын сувилагчийг унаажуулах ажлыг санхүүжилтийг ЭМЯаманд хүсэлт хүргүүлж шийдүүлэх шийдвэрлүүлэх

1.1.6. Эх хүүхдийн эрүүл мэндийн асуудлын талаарх ЭМЯ болон ЭМТ-ийн даргын тушаалын хэрэгжилтүүдийг хангаж ажиллах.

1.1.7. Хүүхдийн эндэгдэлийг бууруулж, ажиллах зорилтыг биелүүлэх

1.1.8. Жирэмсний хяналтын хувь чанарыг сайжруулах

1.1.9. Хорт хавдраас урьдчилан сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлэх, хяналтыг сайжруулах ажил үргэлжлэн хийгдэнэ.

1.1.10. Осол гэмтлээс сэргийлэх, нэн ялангуяа хүүхдийн осол гэмтлийг бууруулах, осолт тохиолдол гаргуулахгүй байх талаар хамтын оролцоотой ажиллах, төлөвлөгөөг тухай бүр шинэчлэн гаргаж ажиллана.

1.1.11. ЭМТ-ийн эмч ажилчдыг УБ хот болон бусад төвд хоёр жилд нэг удаа нарийн мэргэжлийн эмчийн урьдчилан сэргийлэх үзлэг шинэжилгээг хийлгэж оношлогдсон тохиолдолд байгууллагаас зохих журмын дагуу дэмжлэг үзүүлнэ.

1.1.12. Сувилагчийн постонд хэвтэн эмчлүүлэгч нартай харилцан мэдээлэл солилцох, дуут дохиолол, хяналтын дэлгэцтэй болгох ажил хийгдэнэ.

1.1.13. ЭМТ-ийн эмч мэргэжилтнүүдийг төгсөлтийн дараах болон мэдлэг ур чадвараа дээшлүүлэх сургалтанд шат дараалалтай хамруулах.

1.1.14. Орон нутагт хэрэгцээтэй байгаа шүдний эмчийг ажиллуулах талаар аймгийн ЭМГазарт хүсэлт хүргүүлж шийдвэрлүүлэх.

1.1.15. Эмч мэргэжилтнүүдийг гадаад болон дотоодод эмнэлэгийн тусламж үйлчилгээ, НЭМ – ТҮ-ний чиглэлээр сургахад дэмжиж ажиллана.

1.1.16. Иргэдийн эрүүл мэндийн мэдлэгийг сайжруулах, нийтээр хэвшүүлэх эрүүл мэндийн дадлыг үргэлжлүүлэн зохион байгуулах, үр дүнг тооцох

1.1.17. Зонхилох тохиолдолд халдварт бус өвчний артерийн гипертензм, чихрийн шижин, элэгний өмөн, умайн хүзүүний хавдар, хөхний өмөнг эрт илрүүлэх үзлэгүүдийг үргэлжүүлэх, чанаржуулах.

1.1.18. Тамхи татагчдыг тамхинаас гаргах хөдөлгөөн өрнүүлж, 100 хувийн тамхигүй орчин бүрдүүлсэн байгууллага хамт олны туршлагыг олон нийтэд сурталчлах

1.1.19. 16-65 насны хүн амыг ХДХВ, ДОХ, БЗДХ-ийн эрт илрүүлэг шинжилгээнд хамруулах, эмчлэн эрүүлжүүлэх.

1.1.20. Заавал хийх дарлаажуулалтын үндэсний товлалыг тасралтгүй зохион байгуулах.

1.1.21. Жирэмсэнг эрт илрүүлэн, жирэмсний хяналтанд хугацаанд нь оруулан, хяналтын хувийг нэмэгдүүлэх.

1.1.22. Хоол тэжээлийн дутагдлын шалтгааныг тодруулж, хооллолтын бэрхшээл, биеийн хөгжлийн хоцрогдлыг арилгах зуны сувилал ажиллуулан, үр дүнг тооцох.

1.1.23. Иргэдэд сургалт зохион байгуулдаг сургалтын өрөөг завсарлаж, тоног төхөөрөмжийг шинэчлэн сайжруулах, ая тухтай орчинг бүрдүүлэх.

1.2.Боловсролын чиглэлээр

Боловсролын шинэчлэлийн бодлогыг хэрэгжүүлж, сургалтын таатай орчинг бүрдүүлнэ.

1.2.1. СӨБ-ыг 2 ээлжийн тоглоомоор хангах.

1.2.2. Биеийн тамирын болон сургалтын иж бүрдэл техник хэрэгслээр хангах.

1.2.3. Нүүдлийн болон зуны цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, “Байшин цэцэрлэг” барих.

1.2.4. Хүүхдийн цэцэрлэгийн гадна тоглоомын талбайг шинэчлэн барих.

1.2.5. Багш, ажилчдын эрүүл мэнд нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэх.

1.2.6. Удирдах ажилтан, багш нарыг туршлага судлуулах, багш солилцоонд үе шаттай хамруулах / ДЗОУБ-ын дэмжлэгээр шийдвэрлүүлнэ, Аймаг улсын хэмжээнд шалгарсан удирдлагын болон сургалтын шинэ санаа туршлагыг орон нутагтаа нэвтрүүлэхэд сайн талтай /

1.2.7. “Оюунлаг Хөвсгөл”, “Дэлхий Хөвсгөл”, “Цахим боловсрол”, “Эх хэл бичиг”, “Үдийн цай хөтөлбөр”, боловсрол “Тулгын гурав” аяныг хэрэгжүүлнэ.

1.2.8. Бага, суурь боловсролын хамран сургалтыг нэмэгдүүлж, сургууль завсардалтгүй сургана.

1.2.9. Хүүхэд хамгааллын бодлого журмуудыг хэрэгжүүлэн ажиллана.

1.2.10. Сургалтын таатай орчин бүрдүүлж нийт ангийн 70 хувийг проектр болон LCD зурагттай болгоно.

1.2.11. Нэрэмжит болон массын олимпиадуудыг үр дүнтэй зохион байгуулна.

1.2.12. Хуучин 320 хүүхдийн хичээлийн байрны тааз засварлах.

1.2.13. Сурагчдын ширээ сандлыг нэмэгдүүлэх.

1.2.14. Охидын дотуур байранд цэвэрлэх байгууламж барих.

1.2.15. Дотуур байрны сурагчдын усны сав, аяга тавганы хүртээмжийг нэмэгдүүлэх.

1.2.16. Сургуулийн орчинд ногоон байгууламж барих.

1.2.17. 80 хүүхдийн дотуур байр барих /Аймгийн мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан /

1.2.18. Хүүхэд, залуучуудын цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах.

1.2.19. Стандартын спорт заалыг улсын төсөвт суулгуулж бариулах ажлыг холобгдо газарт хүсэлт хүргүүлж шийдвэрлүүлэх орон нутаг зургаа гаргана.

1.2.20. Ерөнхий боловсролын сургуулийн номын санг цахим номын сан болгох.

1.2.21. Ерөнхий боловсролын сургуулийг сэтгэл зүйчтэй болгоно.

1.2.22. Хүүхдийг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэг, вакцинд тогтмол хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.

1.3. Соёл, спорт, аялал жуулчлалын бодлого

Үндэсний урлаг, соёл, аялал, жуулчлал, нийтийн биеийн тамир, спортын ажил, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг иргэд олон нийтийн эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн сайжруулна

1.3.1. Зуна голын буган чулуун хөшөөг хадгалалт хамгаалалтанд авч хашаажуулах.

1.3.2. Угийн бичиг хөтлөх аяныг сумын хэмжээнд өрнүүлж, овог удмын тоог гаргаж судалгаа хийх, сурталчлах.

1.3.3. Соёлын төвийн үзэгчдийн сандалын тоог нэмэгдүүлэх.

1.3.4. Орон нутаг судлах танхимын үзмэрийг нэмэгдүүлж, баяжилт хийх.

1.3.5. Соёлын төвийг "YAMAHA" даралтат хөгжмөөр хангах ажлыг Соёлын яаманд хүсэлт гаргаж шийдүүлэх.

1.3.6. Иргэдийн чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх бялдаржуулах төв байгуулах.

1.3.7. Орон нутагт тэргүүлэх чиглэлийн болон үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлж, нийтийг хамарсан спортын арга хэмжээг өргөжүүлнэ.

1.3.8. Байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн, тогтвортой эко аялал жуулчлалыг сумандаа хөгжүүлнэ.

1.4.Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгааллын чиглэлээр

Нийгмийн хамгааллын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулан,хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ.

1.4.1. Газар тариаланг хөгжүүлэхийн тулд дунд оврын техник хэрэгсэл, усжуулалтын системийг нэвтрүүлэх, төслөөр дэмжих.

1.4.2. Сумын төвийн худгуудад ус цэвэршүүлэх төхөөрөмж тавих.

1.4.3. Цэнгэг усны нөөц, гол мөрний урсац, бүрэлдэх эхийг орон нутгийн хамгаалалтад авна

1.4.4. СХС-ийн зээлийн үр дүнг дээшлүүлэхэд онцгой анхаарах, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх.

1.4.5. Эрэлттэй ажлын байрны судалгаа гаргаж, бэлтгэх талаар аймгийн МСҮТөвтэй хамтран сумандаа дунд, богино хугацааны сургалтуудыг зохион байгуулж, залуучуудыг хамруулна

1.4.6. Хүүхэд, оюутан, залуучууд, өсвөр үеийнхнийг гадны сөрөг нөлөө, бусдын дарамт, гэмт хэрэгт өртөх, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх бодис хэрэглэхээс сэргийлэх, цахим орчин дахь аюулгүй байдлыг хангах хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.4.7 Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ..

1.4.8 Ахмадын зөвлөх үйлчилгээг бий болгож, хүүхэд залууст ажлын дадлага, туршлага, мэргэжлийн ур чадварыг өвлүүлнэ.

ХОЁР: ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

2.1.Хөдөө аж ахуйн чиглэлээр

Мал аж ахуй газар тариалангийн эрчимжүүлэлт, баталгаат хүнсний хангамжийг нэмэгдүүлнэ.

2.1.1. Багуудад өвс тэжээлийн агуулах барьж фондтой болгох

2.1.2. Малын тэжээлийн ургамал тариалах / шалгарсан төслийг дэмжих /

2.1.3. Хүлэмжийн тариалалтыг хөгжүүлэх / шалгарсан төслийг дэмжих /

2.1.4. Бэлчээрийн даац 17 дахин нэмэгдсэнтэй холбоотой, малын тоонд биш,чанарт анхаарч, дэмжих.

2.2.Үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээний чиглэлээр

Бүтээгдэхүүн, үйлдвэрлэлийн тоо хэмжээг нэмэгдүүлж, худалдаа, үйлчилгээний соёл чанар, хүртээмжтэй үйлчилгээг стандартын шаардлагад нийцүүлнэ.

2.2.1. Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд иргэн , ААН-ийн төслийг дэмжих, санхүүгийн эх үүсвэрийг СХСангаас оновчтой шийдэх талаар санаачлага гаргаж ажиллана.

2.2.2. Ахуйн үйлчилгээг хөгжүүлэх, үйлчилгээг нэг цэгт төвлөрүүлэх.

2.2.3. Сум хөгжүүлэх сангийн болон бусад төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхдээ тэгш хувиарлалтын зарчмыг баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлэх.

2.2.4. "Сумын нэг өдөр" – үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, сумын брэнд бүтээгдэхүүний нэр төрлийг нэмэгдүүлж, баялаг бүтээгчдээ дэмжинэ.

2.2.5. Суманд арьс шир боловсруулах үйлдвэр байгуулах /Аймгийн мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан /

2.3.Дэд бүтцийн чиглэлээр

Дэд бүтцийн төлөвлөлтийг сайжруулж, сумаа хөгжүүлнэ.

2.3.1. Цаг уурын харуулын шинжилгээний талбайг улсын төсвийн хөрөнгөөр стандарт хэмжээтэй болгон томсгож цахилгааны шугамд холбуулах

2.3.2. Нутгийн удирдлагын шинэ байр бариулах ажлыг улсын төсөвт суулгуулах талаар хүсэлтээ уламжилж ажиллана.

2.3.3. Сумын нэгдсэн халаалтын шугамын өргөтгөл хийж айл өрх, ААН-үүдийг холбох /Аймгийн мөрийн хөтөлбөрт тусгагдсан /

2.3.4. Сумын төвийн 6-р гудамжны өргөн чөлөөг ЗДТГ, БОТХБТ, иргэдийн оролцоотойгоор моджуулах

2.3.5. Цаг агаарын мэдээ, мэдээллийг цахимжуулах олон нийтэд хүргэх, түгээх, ажлын чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

2.3.6. Сумын төвийн гудамж талбайг камержуулан гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох ажлыг эрчимжүүлнэ. Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд, олон нийтийн оролцоог дээшлүүлж, хамтын ажиллагааг сайжруулж, гэмт хэргийн гаралтыг тогтвортой бууруулна.

2.4.Төсөв санхүүгийн чиглэлээр

Улс, аймаг, сумын төсвийн орлогын төлөвлөгөөг жигд ханган биелүүлж, хуримтлалын шинэ тогтолцоог бий болгон, оролцоонд суурилсан төсвөөс хөтөлбөрт суурилсан төсвийг бий болгон хэрэгжүүлж, төсвийн өргүй ажиллана.

2.4.1. Төсөв санхүүгийн шинэчлэлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, санхүүгийн албаны ажилтнуудын чадавхыг дээшлүүлнэ.

2.4.2. Төсвийн үр ашиггүй зардлыг танаж, хэмнэлтийн горимд шилжүүлж, төсвийг үр дүнтэй зарцуулна.

2.5. Байгаль орчны чиглэлээр

Байгалийн баялгийг ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, хөрс, ус, агаарын бохирдлоос сэргийлэх ажилд иргэдийн тавих хяналт, оролцоог нэмэгдүүлнэ.

2.5.1. Хогийн цэгийн байршлыг өөрчилж, нөхөн сэргээлт хийж, байгаль орчны бохирдлыг бууруулах ажлыг улсын төсөвт суулгуулна.

2.5.2. Нийтийн эзэмшлийн зам талбайд мод тарих, зүлэгжүүлэх

2.5.3. Цөлжилттэй холбоотой “Ногоон төгөл, зурвас” байгуулах / иргэд байгууллагын санаачлагаар/

2.5.4. Гол горхи, булаг шанд, рашааны ундаргын эхийг хамгаалах ажлыг эрчимжүүлж, нутаг дэвсгэрийн рашаануудын химийн найрлагыг тогтоолгоно.

2.5.6. Сумын төвийн ногоон байгууламжийн эзлэх талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

2.5.7. Ногоон байгууламжийг бий болгосон иргэн, аж ахуйн нэгжийг урамшуулж, айл өрхийн ногоон стандартыг бий болгож мөрдүүлнэ.

ГУРАВ: НУТГИЙН ЗАХИРГАА, ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

3.1. Нутгийн захиргааны ажил үйлчилгээ

Нутгийн захиргааны ажил үйлчилгээг ил тод, нээлттэй, шуурхай, хариуцлагатай болгож, төр, иргэний харилцан итгэлцлийг бэхжүүлнэ.

3.1.1. 3-р багийн “Багийн төв”-ийн барилгад засвар оруулах.

3.1.2. Хөрөнгө оруулагч хандивлагч нарын уулзалтыг үе шаттай зохион байгуулах.

3.1.3. Орон нутгийн түвшинд мэдээллийн хэрэгсэлтэй болох.

3.1.4. Төрийн үйлчилгээний байгууллагын хүнд сурталыг арилгаж, иргэдэд тэгш хүртээмжтэй үйлчлүүлэх, төрийн албан хаагчийн ажлыг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн албан хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгана.

3.1.5. 4-р багийн Соёлын төвийн барилгад өргөтгөл хийх.

3.1.6. Цахим хэрэглээг өргөжүүлж, төрийн бодлого, захирамж, хөтөлбөр, журам боловсруулах, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд саналаа өгөх, хяналт тавих зорилготойгоор цахимаар оролцох боломжийг бий болгоно.

3.1.7. Орон нутагт боловсон хүчний бодлогыг тодорхойлж, төрийн байгууллагуудаас 4-н жилийн үечлэлээр судалгаа авч ажлын байранд зуучлах, нутгийн зөвлөлүүдтэй хамтарч нутгийн боловсон хүчнийг бусад хот, аймаг, суманд ажиллуулах, төрийн албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэн тогтвор суурьшилтай ажиллуулна.

3.1.8. Сумын архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл технологийн ололтыг нэвтрүүлж, төрийн албаны архивын хадгалалт, хамгаалалтын нөхцөлийг сайжруулж, "Цахим архив"-ын баяжилтыг нэмэгдүүлнэ.

3.2. Хүний эрхийг хангах, хууль, эрх зүйн ажил үйлчилгээ

Хүний эрхийг хангах, хууль, эрх зүйн зөвлөгөө дэмжлэг үзүүлэх ажил үйлчилгээний үр нөлөөг сайжруулна.

3.2.1 Эрх зүйн сан бүрдүүлэхэд шаардлагатай 25 төрлийн дардастай болох

3.2.2 Малын хулгайтай тэмцэх малдчын бүлэг байгуулах

3.2.3 Хуулийг хэрэглээ болгоход төрийн байгууллагуудын оролцоог нэмэгдүүлнэ.

3.3. Гамшгаас хамгаалах бодлого

3.3.1. Гамшигийн зарлан мэдээллийн болон бусад дохиоллын системийг нэвтрүүлнэ.

**Төмөрбулаг сумын
Монгол Ардын Намын хороо**

**ТҮНЭЛ СУМЫН ИТХ-ЫН 2020 ОНЫ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МОНГОЛ АРДЫН
НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Агуулга:

1. Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл	3
2. Хүний хөгжлийн бодлого	3
3. Орлоготой иргэн	
4. Эрүүл иргэн	
5. Чанартай боловсрол	
6. Тогтвортой амар – амгалан гэр бүл	
7. Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр	
8. Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр	
9. Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр	
10. Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр	
11. Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт	
12. Эдийн засгийн бодлого	
13. Мал аж ахуй, газар тариалан, үйлдвэрлэл	
14. Аялал жуулчлал	
15. Төсөв санхүү	
16. Ногоон хөгжлийн бодлого	
17. Баталгаат ундны ус	
18. Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал	
19. Сумын төвийн тохижилт дэд бүтцийн хөгжилийн бодлого	
20. Засаглалын бодлого	

Түнэл сумын МАН-ын хорооны
Тэргүүлэгчдийн 2020 оны
.....-р сарын өдрийн
..... -р тогтоолоор батлав.

2020 ОНЫ СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД МАН-ААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл :

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль
- Алсын хараа – 2050 урт хугацааны хөтөлбөр, бодлого
- “Хөгжсөн Хөвсгөл -2030” хөтөлбөр
- 2020 оны УИХ - ын сонгуульд МАН-аас дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр
- “Хүчээ нэгтгээ ” аянд иргэдийн ирүүлсэн санал

УРИА: “ИТГЭХ ИТГЭЛ – ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО”

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Орлоготой иргэн

1.1.1. Гарааны бизнес эрхлэгч оюутан, залууст бизнесээ тэлэх, эрчимжүүлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар олгох цогц арга хэмжээг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.1.2. Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэжил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.

1.1.3. Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.1.4. Жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг төрөөс бизнес инкубацийн үйлчилгээгээр бойжуулж, томруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.

1.1.5. Сум багийн хүн амын хөдөлмөр эрхлэх тэгш боломжийг бүрдүүлнэ.

1.1.6. Иргэдийн туршлага, ур чадвартаа түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломж, өрхийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээл авахад нь бүх талаар дэмжиж ажиллана.

1.1.7 Нийгмийн даатгалын шинэчлэлийг үе шаттай хэрэгжүүлж, "Хуримтлалын нэгдсэн сан" байгуулан иргэн бүр нэрийн дансандаа бодит хуримтлалтай болох тогтолцоог орон нутагт бий болгоно.

1.1.8 Иргэн бүрд суурь тэтгэвэр олгох, хувийн даатгалын үйлчилгээнд хамрагдах боломж бүхий олон давхаргат нийгмийн даатгалын тогтолцоог орон нутагт хэрэгжүүлж ажиллана.

1.2 Эрүүл иргэн

1.2.1 Хүүхэд, ялангуяа нялхсын эндэгдлийг тууштай бууруулж, **"Хүүхдэд ээлтэй сум болох"** зорилтыг үргэлжлүүлэн, үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2.2 Сумын 2-18 насны бүх хүүхдийг шүдний үзлэг оношлогоонд оруулж эмчийн заавар зөвлөгөөг өгч эрүүлжүүлэх ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулж ажиллана.

1.2.3 Иргэн бүр эрүүл мэндийн бүрэн оношилгоонд жил бүр заавал хамрагдах нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

1.2.4 **"Элэг бүтэн Монгол"** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, **"Хавдрын эсрэг хамтдаа"** хөтөлбөр орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.2.5 **"Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд"** хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг (ангина) өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдэлээс бага насанд нь сэргийлэх **"Эрүүл ирээдүй"** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.6 **"Эрүүл чийрэг эр хүн"** үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагтаа хэрэгжүүлж дундаж наслалтыг уртасгана.

1.2.7 Эмэгтэйчүүдийн товлот дархлаажуулалтыг сум, багийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах **"Энх бүсгүй"** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.8 Яаралтай тусламжийн сүлжээний чадавхыг дээшлүүлж, сумын эрүүл мэндийн төв, багийн эмчийн түргэн тусламжийн автомашин, мотоциколын парк шинэчлэлт хийнэ.

1.2.9 Эмнэлгийн ажиллагсдын нийгмийн асуудал, ажиллах орчинг сайжруулан, сумын эрүүл мэндийн төвийг ажилтан, мэргэжилтнээр бүрэн хангана.

1.2.10 Сумын эрүүл мэндийн төвийг халуун, хүйтэн ус, ариун цэврийн байгууламжийг тогтмол ажиллуулах нөхцлийг хангаж ажиллана.

1.2.11 Амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой иргэдэд эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ авах **"Цахим карт"** олгож хэрэгжүүлж ажиллана.

1.2.12 Иргэдэд эрүүл мэндийн бүх талын боловсролыг ЕБС-д суралцаж байх үеэс олгож, эрүүл мэндийн **"анхны тусламж"** үзүүлэх чадавхыг хүн бүрд эзэмшүүлнэ.

1.3 Чанартай боловсрол

1.3.1 Дотуур байрыг хүүхдийн сурах, хөгжих, эрүүл аюулгүй ээлтэй орчин болгон, хүчин чадлыг бүрэн ашиглаж, 6 настай хүүхдийн амьдрах сурах нөхцөлийг сайжруулна.

1.3.2 Сургуулийн номын санг **“Цахим номын сан”** болгож, утасгүй интернэтийн орчинг нэмэгдүүлнэ.

1.3.3 Аймгийнхаа **“Оюунлаг- Хөвсгөл”** хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй үргэлжүүлэн хэрэгжүүлнэ.

1.3.4 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, **“Чадварлаг багш”** хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.3.5 560 хүүхдийн сургуулийн барилгыг ашиглалтанд оруулах асуудлыг шийвэрлүүлнэ.

1.3.6 Хүүхэд харах үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг хамруулах боломжтой болгож, яслийн үйлчилгээг сэргээнэ.

1.3.7 Цэцэрлэгийн бүлэг бүрд 2 ээлжийн бүлгийн багш ажиллуулан хүүхэд хүлээж авах, өгөх цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүдэд ажлаа тараад хүүхдээ авдаг боломжийг бүрдүүлнэ.

1.3.8 ЕБС-д үдийн цай хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, нэг хүүхдэд ногдох зардлыг нэмж, хүүхдэд шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилнэ.

1.3.9 Суралцагчдад сэтгэл зүйн үйлчилгээ үзүүлэх, мэргэжлээ сонгоход туслах чиг үүрэгтэй сэтгэл зүйч-мэргэжилтнийг сургуульд ажиллуулна.

1.3.10 Сургууль, цэцэрлэгүүдэд өдөр өнжүүлэх анги, бүлэг хичээллүүлэхийг дэмжинэ.

1.3.11 Хичээлээс гадуурх сургалтын үндэсний хөтөлбөрийн дагуу сонирхол, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх, сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлнэ.

1.3.12 Нүхэн жорлонгийн ашиглалтыг зогсоож, цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрны ариун цэврийн өрөөний чанар үр ашгийг нэмэгдүүлэн, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.

1.3.13 Улс, аймаг, сумын түвшинд зохион байгуулагдаж буй олимпиад, уралдаан, тэмцээнд оролцож, амжилт үзүүлсэн суралцагч, багш, багийг дэмжиж урамшуулна.

1.4 Тогтвортой-амар, амгалан гэр бүл

1.4.1 Жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарч, ургийн эрт үеийн оношилгоонд, жирэмсний хяналтад бүрэн авч, сургалт арга зүйгээр хангана.

1.4.2 Эмэгтэйчүүдийн үүсгэл санаачилгын клуб, холбоо, нөхөрлөл ТББ-дыг бодлогоор дэмжин хамтран ажиллана.

1.4.3 Эмэгтэйчүүдийн нийгмийн оролцоог дэмжсэн төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

1.4.4 Ганц бие, өрх толгойлсон эмэгтэйчүүдийг үйлдвэрлэл, бичил бизнес зорилгоор дэмжинэ.

1.4.5 Баялаг бүтээгчдийг төрийн бодлогоор дэмжинэ.

1.4.6 Орон нутгийн төрийн байгууллагаас үйлдвэрлэгчид, баялаг бүтээгчдийн хөдөлмөрийг үнэлж, дүгнэнэ.

1.4.7 **Сумын нэг өдөр** – үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, сумын брендийг нэр төрлийг нэмэгдүүлж, баялаг бүтээгчдээ дэмжинэ.

1.4.8 Төрийн худалдан авалтанд сумынхаа баялаг бүтээгч, үйлдвэрлэгчдээ давуу эрх олгох, зарчим баримтална.

1.4.9 Өрхийн амьжиргааны түвшинг тогтоох аргачлалыг үндэслэн, нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ.

1.4.10 Орлого багатай өрхийн нийгмийн хамгаалал, амьжиргааг дээшлүүлэх олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

1.4.11 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.4.12 Их, дээд сургууль төгссөн залуучуудаа сумандаа эргэн ирж ажиллаж хөдөлмөрлөх, бизнес эрхлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэж, цахим мэдээллийн систем, хөдөлмөрийн мэдээллийн санг бий болгоно.

1.4.13 Хүн амын өсөлтийн бодлогын хүрээнд “Тогтвортой-амар амгалан гэр бүл” үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.4.14 “Цалинтай ээж” хөтөлбөрт хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, 3 хүртэлх насны хүүхэдтэй эхчүүдэд ялгаварлалгүй олгоно.

1.4.15 **“Нэг өрх – нэг ажлын байр”** бодлогыг баримталж, **“Ажилтай иргэн-Амьжиргаатай өрх”** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, дундаж орлоготой өрхийн тоог нэмэгдүүлнэ.

1.4.16 Өрхийн аж ахуй эрхлэх үүсгэл, санаачилгыг дэмжиж, төсөл хөтөлбөрт хамруулж, амьжиргааг нь дээшлүүлнэ.

1.5 Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр

1.5.1 Хүүхдийг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэг, вакцинд тогтмол хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.

1.5.2 Нүүдлийн болон зуны цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үргэлжлэх хугацааг уртасгаж, цэцэрлэгт хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.5.3 “Хүүхдийн амьдрах, сурах, хамгаалагдах, хөгжлийг дэмжих чиглэлээр олон улсын төсөл хөтөлбөрүүдийг нэмэгдүүлж, орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгийг нэмэгдүүлж хүүхдийн төлөө зарцуулна.

1.5.4 6-15 насны хүүхдийг сургуульд бүрэн хамруулж, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй сургууль завсардалтгүй болгоно.

1.5.5 Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.5.6 Хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш боломж бүхий нийгмийн хамгааллын бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.5.7 Хүүхдийг зам тээвэр, ахуйн ослоос урьдчилан сэргийлж, хүүхэд зорчих авто замын дагуу гэрлтүүлэг хийж тэмдэгжүүлэх, камерыг байнга ажиллуулна.

1.5.8 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.

1.6 Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр

1.6.1 Эрэлттэй ажлын байрны судалгаа гаргаж, мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх талаар аймгийн МСҮТөвтэй хамтран сумандаа дунд, богино хугацааны сургалтуудыг зохион байгуулж, залуучуудыг хамруулна.

1.6.2 **“Орон сууц”** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, залуу гэр бүлд таатай нөхцөлөөр орон сууцтай болох боломжийг бий болгоно.

1.6.3 Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин нөхцлийг сайжируулна.

1.6.4 Хүүхэд, оюутан, залуучууд, өсвөр үеийнхнийг гадны сөрөг нөлөө, бусдын дарамт, гэмт хэрэгт өртөх, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх бодис хэрэглэхээс сэргийлэх, цахим орчин дахь аюулгүй байдлыг хангах хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.6.5 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн "Залуу гэр бүл" хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.7 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр

1.7.1 Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

1.7.2 Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээнд зорилтот бүлгийн өрхийг нэн тэргүүнд хамруулж, өрхийн орлогыг нь нэмэгдүүлнэ.

1.7.3 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөгжүүлэх, хөгжлийн хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.7.4 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцөлийг төрийн болон бусад бүх байгууллагад бүрдүүлнэ.

1.8 Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр

1.8.1 Ахмадын зөвлөх үйлчилгээг бий болгож, хүүхэд залууст ажлын дадлага, туршилга, мэргэжлийн ур чадварыг өвлүүлнэ.

1.8.2 Ахмадын талаарх төрийн бодлого хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.8.3 “Насны хишиг” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн, хамрагдах ахмадуудыг бүрэн хамруулна.

1.8.4 Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн нэрийн дансны хэрэгжилтийг орон нутагт хангаж, үлдэгдлийн тодорхой хэсгийг гэр бүлд нь өвлүүлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэнэ.

1.8.5 Ахмад настны чөлөөт цагаа үр дүнтэй өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлж, ахмадын өргөөний орчин, нөхцлийг сайжруулана.

1.8.6 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх ажил эрхлэлт, зөвлөх үйлчилгээг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.

1.9 Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт

1.9.1 Соёлын төвийн барилга байгууламж, орчин нөхцөл, техник хэрэгсэл, материаллаг баазыг бэхжүүлж, иргэдэд үзүүлэх соёлын үйлчилгээний чанар, хүртээмж, давтамжийг нэмэгдүүлэнэ.

1.9.2 Орон нутагт тэргүүлэх чиглэлийн болон үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлж, нийтийг хамарсан спортын арга хэмжээг өргөжүүлнэ.

1.9.3 Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлж, Монгол бичгийн олимпиадыг иргэдийн дунд уламжлал болгон явуулна.

1.9.4 Хөдөөгийн багуудын **“Мэдээллийн төв”**-үүдийг засварлан тохижуулж, биеийн тамирын задгай талбайг баг бүрт засварлан тохижуулна.

1.9.5 Орон нутагт Монголынхоо нүүдлийн соёл иргэншил, үнэт зүйлийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

1.9.6 Түүх, соёлын өвийг сүйтгэж байгаа хууль бус үйл ажиллагаатай тэмцэж, хариуцлагыг чангатгаж, биет болон биет бус өвийг хамгаална.

1.9.7 Иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн хийх, уулын болон явган аялал, дугуйн спорт зэрэг нийтийн биеийн тамирын төрлүүдийг дэмжиж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.

1.9.8 Биеийн тамир, спортын арга зүйчийг чадвахчуулан ажлын байрыг тохижуулж үйл ажиллагааг өргөжүүлэн чанаржуулна.

1.9.9 Биеийн тамир, спортод хөрөнгө оруулалт хийсэн хувь хүн, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1 Мал аж ахуй, газар тариалан, үйлдвэрлэл

2.1.1 ХАА-н үйлдвэрлэлийг эрчимжүүлэх бодлого баримталж, уг салбарт фермерийн загвар аж ахуй хэрэгжүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.2 Хувийн хэвшлийн мал эмнэлэгүүдийг бэхжүүлж, мал амьтны гаралтай өвчний голомтыг устгах, ариутгах, халдваргүйжүүлэх, ажлын чанар үр дүнг дээшлүүлж, мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулна.

2.1.3 Өрхийн газар тариалан эрхлэлтийг дэмжих, технологийн шинэчлэлийг үе шаттайгаар хийж, га-аас авах ургацын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

2.1.4 Орон нутгийн хөгжлийн сангийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, үр дүнтэй зарцуулна.

2.1.5 Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүнтэй болж дотоодын үйлдвэрлэлээр сум, аймгаа ханган ажиллана.

2.1.6 Малчин, тариаланчдын нийгмийн асуудлыг шийдэх үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.1.7 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх “Илгээлтийн эзэн – I” аяныг хэрэгжүүлнэ.

2.1.8 Мал, амьтны гаралтай арьс, шир, үс, ноос, ноолуурыг боловсруулах жижиг цех, үйлдвэрийг бодлогоор дэмжин төсөл хөтөлбөрт хамруулана.

2.1.9 “Ноолуур” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлж, малчдын орлогыг тогтвортой байлгахад дэмжлэг үзүүлнэ.

2.1.10 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, малыг эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулана.

2.1.11 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүний цахим тогтолцоог өргөжүүлнэ.

2.1.14 Сүүний чиглэлийн үхрийн эрчимжсэн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын сүүний үйлдвэрлэл, боловсруулалтыг өсгөж, сүүгээ борлуулж буй малчдад сүүний урамшуулал олгох төрийн бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

2.1.15 “Атар-4” аяныг сум орон нутагтаа хэрэгжүүлж, өрхийн газар тариалангийн тогтвортой үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж ажиллана.

2.1.16 Төмс, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлэн дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.

2.1.17 Хүлэмж, агуулахын аж ахуйг нэмэгдүүлэх замаар хүнсний ногооны дотоодын хэрэгцээг жилийн турш тогтвортой хангах боломжийг нэмэгдүүлэнэ.

2.1.18 Таримлын сэлгээ, тэжээлийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.

2.1.19 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг үйл ажиллагаанд зээлийн дэмжлэг үзүүлж, сумын өвс тэжээлийн аюулгүй нөөцийг нэмэгдүүлнэ.

2.1.20 ХАА-н даатгалын тогтолцоог нэмэгдүүлж, малчид, тариаланчдыг эрсдэлээс хамгаална.

2.1.21 Сумын эдийн засагт нөлөө үзүүлэхүйц, орон нутгийн түүхий эдэд түшиглэсэн томоохон болон жижиг дунд үйлдвэрлэлүүдийг бий болгон ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.1.22 Орон нутагт үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг түлхүү хэрэглэхийг иргэддээ уриалж, төрийн худалдан авалтанд орон нутгийн үйлдвэр, бизнес эрхлэгчид оролцохыг дэмжинэ.

2.1.23 Түнэл сумын 2020-2024 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

2.1.24 Орон нутгийн хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд гадаад дотоодын төсөл арга хэмжээний хөрөнгийн эх үүсвэрийг үр дүнтэй ашиглана.

2.1.25 Орон нутагт хөрөнгө оруулалтыг оновчтой төлөвлөж, сум хөгжүүлэх сан болон орон нутгийн хөгжлийн сан, бусад сангуудын үйл ажиллагааг сайжруулан, хөгжлийг дэмжих бодлого баримтална.

2.1.26 **“Түнэлийн – хөгжил”** -2020- 2030 оны хөгжлийн хөтөлбөр”-ийг боловсруулж үе шаттайгаар үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

2.1.27 Хөдөөгийн багуудын үүрэн холбооны чанар хүртээмжийг сайжруулна.

2.1.28 Орон нутагт бизнес эрхлэгчдийг төрийн бодлогоор дэмжин ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.1.29 Барилгын материалын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэхэд сум хөгжүүлэх сангаас зээлийн дэмжлэг үзүүлэнэ.

2.1.30 Хог хаягдалыг ялгах дахин боловсруулах ажлыг эхлүүлнэ.

2.2 Аялал жуулчлал

2.2.1 Аялал жуулчлалыг сумын эдийн засгийн туслах салбарын нэг болгон хөгжүүлэх тусгай хөтөлбөр гарган хэрэгжүүлнэ.

2.2.2 Дотоодын амрагч, аялагчдад зориулсан амралт зугаалгын бүсчлэлийг тогтоож, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал, гар урлалын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

2.2.3 Байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг сумандаа хөгжүүлнэ.

2.2.4 Аялал жуулчлалын гол чиглэлийн авто зам дагуу буюу Билэгдэмбэрэл Гэгээнтэний төрсөн нутагт цогцолбор, жуулчний отог байгуулах иргэн, аж ахуй нэгжид зөвшөөрөл өгч дэмжин ажиллана.

2.3 Төсөв санхүү

2.3.1 Төсөв санхүүгийн шинэчлэлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, санхүүгийн албаны ажилтнуудын чадавхыг дээшлүүлнэ.

2.4.2 Төр, хувийн хэвшлийн статистик мэдээллийн санг бүрдүүлж, хүн ам, өрхийн мэдээллийн сангийн баяжилт, тооцооллыг сайжруулна.

2.4.3 Төсвийн үр ашиггүй зардлыг танаж, хэмнэлтийн горимд шилжүүлж, төсвийг үр дүнтэй зарцуулна.

2.4.4 Татвар хураалтыг цахимжуулж, төсвийн орлогын бааз суурийг өргөжүүлнэ.

2.4.5 Шинээр ажлын байр нэмэгдүүлсэн иргэд, аж ахуйн нэгжийг татварын хөнгөлөлт, урамшууллын бодлогод хамруулна.

ГУРАВ . НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Баталгаат ундны ус

- 3.1.1 Цэнгэг усны нөөц, гол мөрний урсац бүрэлдэх эхийн 60-аас доошгүй хувийг орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авна.
- 3.1.2 Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг өргөтгөж, баталгаат ундны усаар хангагдсан хүн амын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 3.1.3 Гадаргын усны урсацыг сайжруулах төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.4 Ус зөөлрүүлэх төхөөрөмжүүдийг сумын төвийн худгуудад байрлуулна.
- 3.1.5 “Түнэл-илч” ХХК-ны усан сангийн ажлыг сайжруулна.

3.2 Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал

- 3.2.1 Иргэд, хүүхэд залуучуудад экологийн боловсрол олгох ажлыг эрчимжүүлж, **“Ногоон соёл- иргэншил”** сумын хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.2 Ойн хөнөөлт шавьжийн тархалт, өсөлт, бууралтыг хяналтанд авч, мэргэжлийн байгууллагын оролцоотойгоор түүнтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 3.2.3 Гол горхи, булаг шанд, рашааны ундаргын эхийг хамгаалах ажлыг эрчимжүүлж, нутаг дэвсгэрийн рашаануудын химийн найрлагыг тогтоолгоно.
- 3.2.4 Цаг агаарын мэдээ, мэдээллийг цахимжуулах олон нийтэд хүргэх, түгээх, ажлын чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 3.2.5 Газар зүйн мэдээллийн системд суурилсан “Ухаалаг, цахим газрын зураг” үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлж, газрын харилцаатай холбоотой орон зайн өгөгдөл, мэдээллийн хүртээмжийг нээлттэй, ил тод болгоно.
- 3.2.6 Хөрс хамгаалах, газрын доройтлыг бууруулах, хөтөлбөрүүдийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.7 Хөрсний үржил шимийг нэмэгдүүлэх, хөрс тордох агротехникийн болон усалгааны хэмнэлттэй, үр ашигтай дэвшилтэт технологи нэвтрүүлнэ.
- 3.2.8 “Ногоон хэрэм” төсөл хэрэгжүүлж, газар тариалан, дэд бүтцийн байгууламж, бэлчээр ашиглалтын улмаас эвдрэл, доройтолд орсон газрыг нөхөн сэргээж дахин ашиглах боломжтой болгоно.
- 3.3.9 Сумын төвийн ногоон байгууламжийн эзлэх талбайн хэмжээг 25 хувьд хүргэнэ.
- 3.3.10 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- 3.3.11 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.

3.3.12 Түймэрт өртсөн, хортонд идэгдсэн, тахилга шүтээнт уул толгодын орчинг ойжуулах арга хэмжээг иргэд, ойн нөхөрлөлүүд төр хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлэх ажлыг эхлүүлнэ.

3.3.13 Голуудын хамгаалалтын зурвасыг шинэчлэн тогтоож, амралт, чөлөөт цаг өнгөрөөх байгууламжийг Залуус саад, Найрамдал уул орчимд хувийн хэвшлийн оролцоотойгоор бүрдүүлэнэ.

ДӨРӨВ. СУМЫН ТӨВИЙН ТОХИЖИЛТ, ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1.1 Сумын төвд иргэдийн амарч тухлах, чөлөөт цагаа өнгөрөөх ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгийн хүртээмжийг хоёр дахин нэмэгдүүлнэ.

4.1.2 Ногоон байгууламжийг бий болгосон иргэн, аж ахуйн нэгжийг урамшуулж, айл өрхийн ногоон стандартыг бий болгож мөрдүүлнэ.

4.1.3 Хог хаягдлыг байгальд халгүй аргаар устгах технологи, менежментийг судлан хэрэгжүүлж эхлэнэ.

4.1.4 Сумын төвд ахуйн үйлчилгээний төвийг бий болгож, иргэд халуун ус, үсчин, гоо сайхан, хими цэвэрлэгээний үйлчилгээг тогтмол авах боломжтой болгоно.

4.1.5 “Булаг 2030 он хүртэлх хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөө”-г батлан хэрэгжүүлж эхлэнэ.

4.1.6 Газар хөдлөлт, байгалийн гамшгийн эрсдэл аюулыг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх ажлын хүрээнд барилга, байгууламж, орон сууцыг бүртгэлжүүлэнэ.

4.1.7 Сумын төвийн үерийн эрсдэлтэй бүсүүдэд амьдардаг өрхийн тоог бууруулна.

4.1.8 Сумын төв зарим хөдөөгийн багийн хүн амыг өндөр хурдны интернетийн сүлжээнд холбож, үүрэн телефоны мэдээлэл дамжуулах үйлчилгээний технологийг нэвтрүүлнэ.

4.1.9 Сумын төвийн иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг эрчимжүүлж, авто зам, гудамж, олон нийтийн зам талбайг гэрэлтүүлэх камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

4.1.10 Сумын төвийн дулаан, цахилгааны найдвартай эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, удирдлага менежментийн ухаалаг шийдлийг нэвтрүүлнэ.

4.1.11 Гудамж, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандартыг нэвтрүүлнэ.

4.1.12 Иргэд, аж ахуйн нэгжийн хэрэгцээг бүрэн хангасан сайжруулсан шахмал түлш, бусад түлшний үйлдвэрлэлийг бий болгож, байр, сууцны дулаалгыг сайжруулж, агаарын бохирдлыг одоогийн хэмжээнээс нэмэгдүүлэхгүй байна.

4.1.13 Өрхүүдийг бохирын байгууламж байгуулах, био жорлон нэвтрүүлэх замаар нүхэн жорлонгоос татгалзаж хөрсний бохирдлыг багасгана.

4.1.14 Цахилгаан болон гибрид хөдөлгүүртэй тээврийн хэрэгслийг бодлогоор дэмжиж, цахилгаан болон хийн эх үүсвэрээр цэнэглэх цэгийг сумандаа байгуулна.

4.1.15 Зорчигч тээврийн олон төрөлт үйлчилгээ бий болгож, иргэдийг богино хугацаанд зорчих нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

- 4.1.16 Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг орон нутгийн нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн нэмэлт өөрчлөлт оруулж, газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийг боловсронгуй болгон мөрдөнө.
- 4.1.17 Навчилтай багийг өндөр хүчдэлийн шугамтай болгох асуудлыг судлан, шийдвэрүүлнэ.
- 4.1.18 “Түнэл-Илч” ХХК-ны дулаан үйлдвэрлэх зуухны хүчин чадлыг нэмэгдүүлэн зуухны янданг утаа шүүлтүүртэй болгож, агаарын бохирдлыг бууруулана.
- 4.1.19 Айл өрх, аж ахуйн нэгж байгууллагыг инженерийн шугам сүлжээ бүхий тохилог орон сууц, эдэлбэр газар, амины орон сууцтай болох нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.
- 4.1.20 Орон нутгийн чанартай Улаан булаг, Могойн давааг засч сайжруулна.
- 4.1.21 Сумын төвийн халуун усны тоог 2 дахин нэмэгдүүлнэ.
- 4.1.22 Хар усны гол дээрхи авто болон явган хүний гүүрийг шинэчлэн засварлана.
- 4.1.23 “Сумын хөгжил” хөтөлбөрт хамрагдаж жишиг сум төслийг хэрэгжүүлнэ.
- 4.1.24 Сумын төвд шинээр хашаа, байшин, сууц барьж буй иргэдийг ипотекийн зээлд хамруулна.
- 4.1.25 Сумын төвийн доторхи замуудыг сайжруулж ажиллана.

ТАВ . ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 5.1.1 Засаг даргын тамгын газрын үйл ажиллагааны давхардлыг арилгах, нэгтгэх замаар бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой, цомхон болгоно.
- 5.1.2 Төрийн болон нийтийн өмчийн үр ашигтай, зохистой ашиглалт, хэрэглээг дэмжиж, “Үндэсний хэмнэлтийн хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.3 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн- Нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.4 Мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан төрийн байгууллагын үйлчилгээнд цахим технологи нэвтрүүлж, хүнд суртал, үүсгэж буй үйлчилгээнүүдийг цахимжуулна. (цахим татвар, цахим иргэний бүртгэл, цахим газрын харилцаа, цахим эрүүл мэнд, цахим боловсрол гэх мэт)
- 5.1.5 Хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээ нэвтрүүлэх зорилгоор төрийн байгууллагуудын үйлчилгээг сайжруулж, төрийн албан хаагчдыг чадавхжуулж, төсвийн зардлыг хэмнэнэ.
- 5.1.6 Цахим ардчиллыг хөгжүүлж, төрийн бодлого, захирамж, хөтөлбөр, журам боловсруулан, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд саналаа өгөх, хяналт тавих зорилготойгоор цахимаар оролцох боломжийг бий болгоно.
- 5.1.7 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.

5.1.8 Газарзүйн мэдээллийн системд тулгуурласан хаягжилтын нэгдсэн сан бүрдүүлж, иргэд, байгууллагын хэрэглээнд нэвтрүүлнэ.

5.1.9 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.

5.1.10 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.

5.1.11 Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн алба хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгана.

5.1.12 Төрийн албанд шинээр томилогдсон иргэнийг орон нутаг, төрийн албаны анхан шатны нэгжид ажиллуулан дадлагажуулах замаар мэдлэг чадвар, туршлагыг нэмэгдүүлнэ.

5.1.13 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг эрс шинэчилнэ.

5.1.14 Сумын төвийн гудамж талбайг камержуулан гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох ажлыг эрчимжүүлнэ.

5.1.15 Зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлж, орон нутгийн авто замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах хяналтыг сайжруулна.

5.1.16 Хүн амын хүнсний болон эрүүл ахуйн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гарч буй зөрчил дутагдлыг арилгах, хяналт тавих үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

5.1.17 Гамшигт үзэгдлүүд (ган зуд, хүчтэй шороон шуурга г.м)-ийн тархалт, давтамж, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл, эрсдэл аюулын талаар судалгааг тогтмол явуулж, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

5.1.18 Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах салбар зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

5.1.19 Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг зэрэг аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, сумын онцгой комисс, шуурхай штабын үйл ажиллагааг чадавхижуулна.

5.1.20 Сумын архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл технологийн ололтыг нэвтрүүлж, төрийн албаны архивын хадгалалт, хамгаалалтын нөхцөлийг сайжруулж, "Цахим архив"-ын баяжилтыг нэмэгдүүлнэ.

5.1.21 "Иргэний танхим"-ыг техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, иргэдэд эрх зүйн зөвлөгөө өгөх, мэдээлэл сурталчилгааны ажлын чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

5.1.22 Төрийн албан хаагчдын хууль эрх зүйн олимпиадыг уламжлал болгон явуулж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.

5.1.23 Нийгмийн дэг журам хангах, гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх талаар 2020- 2024 оны төлөвлөгөө гарган түүнийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

5.1.24 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд, олон нийтийн оролцоог дээшлүүлж, хамтын ажиллагааг сайжруулж, гэмт хэргийн гаралтыг тогтвортой бууруулна.

5.1.25 Цагдаагийн тасгийн хүний нөөц, чадавхийг бэхжүүлж, үйл ажиллагааг нь сайжруулж, иргэдийн дунд хуулийн байгууллагад итгэх итгэлийг дээшлүүлж, нэр хүндийг өсгөнө.

5.1.26 Сумын болон албан байгууллагуудын гамшгийн төлөвлөгөөг боловсруулж үйл ажиллагааг нь өргөжүүлж, техник хангамжийг нэмэгдүүлж ажиллана.

5.1.27 Орон нутагт ажиллах багш, эмч, төрийн албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэн тогтвор суурьшилтай ажиллуулна.

5.1.28 Засаг Даргын Тамгын Газрын барилгыг шинээр барьж хийж ус ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.

“ТҮНЭЛ СУМЫНХАА ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЭ.”

**Түнэл сумын
Монгол Ардын Намын хороо**

Handwritten signature
000015

**ХӨВСГӨЛ АЙМАГ УЛААН-УУЛ СУМЫН ИТХ-ЫН 2020 ОНЫ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

0000001

Агуулга:

1. Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл
2. Хүний хөгжлийн бодлого
 - 2.1. Орлоготой иргэн
 - 2.2. Эрүүл иргэн
 - 2.3. Чанартай боловсрол
3. Эрсдэлгүй өрх гэр бүл
 - 3.1. Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр
 - 3.2. Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр
4. Тусгай хэрэгцээт иргэдийг дэмжих чиглэлээр
5. Ахмад настанд үзүүлэх дэмжлэг
6. Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт
7. Эдийн засгийн бодлого
 - 7.1. Мал аж ахуй, газар тариалан, үйлдвэрлэл
 - 7.2. Аялал жуулчлал
 - 7.3. Төсөв санхүү
8. Байгаль орчин
 - 8.1. Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал
 - 8.2. Баталгаат ундны ус
 - 8.3. Хоггүй цэвэр орчин
9. Дэд бүтцийн хөгжлийн бодлого
 - 9.1. Соёлжилт тохижилт
 - 9.2. Багийн хөгжил
10. Засаглалын бодлого

0000002

ХӨВСГӨЛ АЙМАГ

Сумын МАН-ын хорооны
Тэргүүлэгчдийн 2020 оны
06.17 – ны өдрийн
10 - р тогтоолоор батлав.

“СУМЫНХАА ХӨГЖИЛД ДЭВШИЛ ГАРГАЯ” уриатай 2016-2020 оны мөрийн хөтөлбөрийн биелэлтийг 2020 оны 06-р сарын 15-ны байдлаар тооцож үзэхэд:

Хөтөлбөрийн хэрэгжилт **95.66 %** бөгөөд үүнээс Нийгмийн хөгжлийн бодлого **95%**, эдийн засаг, орон нутгийн хөгжлийн бодлого **94%**, засаглалын бодлого **96%** - ийн хэрэгжилттэй байна. Мөрийн хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн тайланг сонгогчдод дэлгэрэнгүй тайлагнах ба мөрийн хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг өмнөх 4 жилтэй харьцуулсан сумын сонин гаргаж хүргүүлнэ.

2020 ОНЫ СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД МАН-ААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Нэг. Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл :

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль
- Алсын хараа – 2050 урт хугацааны хөтөлбөр, бодлого
- “Хөгжсөн Хөвсгөл -2030” хөтөлбөр
- 2020 оны УИХ - ын сонгуульд МАН-аас дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр
- “Сумын стратеги төлөвлөгөө 2017- 2025 он” хөтөлбөр

УРИА: “Олны хүч – Бидний хариуцлага “

Хоёр . Хүний хөгжлийн бодлого

2.1. Орлоготой иргэн

2.1.1. Иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлж, төсөл хөтөлбөрт хамруулах жижиг дунд үйлдвэрлэл хөгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

2.1.2. Бага, дунд орлоготой иргэдийг төрийн бодлогоор дэмжиж, иргэдэд бага хүүтэй зээл, хөтөлбөрт хамруулана.

2.1.3. Залуучууд төгсөгчдөд бизнесээ эрхлэх амьдрах ухааны мчиглэлийн мэрэгжил олгоход , анхаарч шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар олгох цогц арга хэмжээг орон нутагт хэрэгжүүлнэ

2.1.4. Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.

- 2.1.5. Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.6. Жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг төрөөс дэмжих бодлого баримтлана.
- 2.1.7. Сум багийн хүн амын хөдөлмөр эрхлэх тэгш боломжийг бүрдүүлэхэд онцгой анхаарч ажиллана.
- 2.1.8. Иргэдийн туршлага, ур чадвартаа түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломж, өрхийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээл авахад нь бүх талаар дэмжиж ажиллана.
- 2.1.9. Нийгмийн даатгалын шинэчлэлийг үе шаттай хэрэгжүүлж, орон нутагт нийгмийн даатгалын хуулийн хэрэгжилтийг хангах хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.10. Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн хэрэгжилтийг үе шаттай хангаж тэтгэврийн бодлогыг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.11. Иргэн бүрд суурь тэтгэвэр олгох, хувийн даатгалын үйлчилгээнд хамрагдах боломж бүхий олон давхаргат нийгмийн даатгалын тогтолцоог орон нутагт хэрэгжүүлж ажиллана.

2.2. Эрүүл иргэн

- 2.2.1 Хүүхэд, ялангуяа нялхсын эндэгдлийг тууштай бууруулж, **“Хүүхдэд ээлтэй орон нутаг”** – ийн тогтвортой байдлыг хангах зорилтыг үргэлжлүүлэн, үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.2 Эмийн сангийн чадавхийг сайжруулж нэн шаардлагатай эмийн хангалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.2.3 Сум дундын эмнэлэгт шүдний эмч, хүүхдийн эмчийг шихнээр ажиллуулж мэрэгжилтэй эмч нарын хангалтыг дээшлүүлнэ.
- 2.2.4 Иргэн бүр эрүүл мэндийн бүрэн оношилгоонд жил бүр заавал хамрагдах нөхцөл боломжийг бүрдүүлж Мобайль технологийг өргөжүүлэн үр дүнтэй ажиллуулна.
- 2.2.5 **“Элэг бүтэн Монгол”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, **“Хавдрын эсрэг хамтдаа”** хөтөлбөр орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.6 **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг (ангина) өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдэлээс бага насанд нь сэргийлэх **“Эрүүл ирээдүй”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.7. Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг сум, багийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

2.2.8. Яаралтай тусламжийн сүлжээний чадавхыг дээшлүүлж, сумын эрүүл мэндийн төвийн түргэн тусламжийн хол ойрын дуудлагын автомашин, мотоциклын шинэчлэл хийнэ.

2.2.9. Эмнэлгийн ажиллагсдын нийгмийн асуудал, ажиллах орчинг сайжруулан, сумын эрүүл мэндийн төвийг ажилтан, мэргэжилтнээр бүрэн хангана.

2.2.10 Амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой иргэдэд эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ авах “**Цахим карт**” олгож хэрэгжүүлж ажиллана.

2.2.11 Иргэдэд эрүүл мэндийн бүх талын боловсролыг олгож, эрүүл мэндийн “**анхны тусламж**” үзүүлэх чадавхыг хүн бүрд эзэмшүүлнэ.

2.2.12 Сумын Эрүүл мэндийн төвийн хатуу зөөлөн эдлэл, шаардлагатай тоног төхөөрөмжийг үргэлжлүүлэн хангах ажлыг үе шаттай шийдвэрлэнэ.

2.3. Чанартай боловсрол

2.3.1 Дотуур байрыг хүүхдийн сурах, хөгжих, эрүүл аюулгүй ээлтэй орчин болгон, хүчин чадлыг бүрэн ашиглаж, 6 настай хүүхдийн амьдрах сурах нөхцөлийг сайжруулна.

2.3.2 Сургуулийн номын санг “**Цахим номын сан**” болгож, утасгүй интернэтийн орчинг нэмэгдүүлнэ.

2.3.3 Аймгийнхаа “**Оюунлаг- Хөвсгөл**” хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй үргэлжүүлэн хэрэгжүүлнэ.

2.3.4 Багш нарын мэргэжил ур чадварын хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “3 үеийн залгамж” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

2.3.5 320 хүүхдийн сургуулийн барилгыг дуусгаж ашиглалтанд оруулна.

2.3.6. 150 хүүхдийн цэцэрлэгийн шинэ барилгыг бариулж ашиглалтанд оруулах хүсэлт гаргах.

2.3.7 Цэцэрлэгийн бүлэг бүрд 2 ээлжийн бүлгийн багш ажиллуулан хүүхэд хүлээж авах, өгөх цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүдэд ажлаа тараад хүүхдээ авдаг боломжийг бүрдүүлнэ.

2.3.8 ЕБС-д үдийн хоол хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлнэ.

2.3.9 Суралцагчдад сэтгэл зүйн үйлчилгээ үзүүлэх, мэргэжлээ сонгоход туслах чиг үүрэгтэй сэтгэл зүйч-мэргэжилтнийг сургуульд ажиллуулна.

2.3.10 Сургууль, албан байгууллагын дэргэд цэцэрлэгийн бүлэг, хүүхэд харах үйлчилгээ ажиллуулах ажлыг дэмжинэ.

2.3.11 Хичээлээс гадуурх сургалтын үндэсний хөтөлбөрийн дагуу сонирхол, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх, сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлнэ.

5000005

2.3.12. Үндэсний бөх, тэшүүр, хөнгөн атлетикийн ахисан шатны секц хичээллүүлэх, дэмжих бодлого баримтална.

2.3.13 Нүхэн жорлонгийн ашиглалтыг зогсоож, цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрны ариун цэврийн өрөөний чанар үр ашгийг нэмэгдүүлэн, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.

2.3.14 Улс, аймаг, сумын түвшинд зохион байгуулагдаж буй олимпиад, уралдаан, тэмцээнд оролцож, амжилт үзүүлсэн суралцагч, багш, багийг дэмжиж урамшуулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

2.3.15. Дуу хөгжмийн кабинет, Гадаад хэлний лингфоны кабинетийг шинээр тохижуулж тоног төхөөрөмжөөр бүрэн хангана.

Гурав. Эрсдэлгүй өрх гэр бүл

3.1. Хүүхэд хамгаалал, өрхийн хөгжлийн чиглэлээр

3.1.1. Жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарч, тэднийг сургалт арга зүйгээр хангаж ургийн эрт үеийн оношилгоо жирэмсний хяналтад бүрэн авч ажиллана.

3.1.2 Эмэгтэйчүүдийн үүсгэл санаачилгын клуб, холбоо, нөхөрлөл ТББ-дыг бодлогоор дэмжин хамтран ажиллана.

3.1.3 Эмэгтэйчүүдийн нийгмийн оролцоог дэмжсэн төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

3.1.4 Ганц бие, өрх толгойлсон эмэгтэйчүүдийг үйлдвэрлэл, бичил бизнес эрхлэхэд дэмжинэ.

3.1.5 Баялаг бүтээгчдийг төрийн бодлогоор дэмжинэ.

3.1.6 Орон нутгийн төрийн байгууллагаас үйлдвэрлэгчид, баялаг бүтээгчдийн хөдөлмөрийг үнэлж, урамшуулж ажиллана.

3.1.7 **Хавар намрын** үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, сумын брендийг нэр төрлийг нэмэгдүүлж, баялаг бүтээгчдээ дэмжинэ.

3.1.8 Төрийн худалдан авалтанд сумынхаа баялаг бүтээгч, үйлдвэрлэгчдээ давуу эрх олгох, зарчим баримтална.

3.1.9 Өрхийн амьжиргааны түвшинг тогтоох аргачлалыг үндэслэн, нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ.

3.1.10 Орлого багатай өрхийн нийгмийн хамгаалал, амьжиргааг дээшлүүлэх олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

3.1.11 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, ЕБС – ийн сурагчдад энэ талаар ойлгуулж хэрэгжүүлж ажиллах

3.1.12 Их, дээд сургууль төгссөн залуучуудаа сумандаа эргэн ирж ажиллаж хөдөлмөрлөх, бизнес эрхлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэж, цахим мэдээллийн систем, хөдөлмөрийн мэдээллийн санг бий болгоно.

3.1.13. Олон хүүхэдтэй, мөн олон хүүхэд нь зэрэг сурдаг өрхөд дэмжлэг үзүүлэх ажлыг сумын хэмжээнд тогтмол зохион байгуулж ажиллана.

3.1.14 “Цалинтай ээж” хөтөлбөрт хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, 3 хүртэлх насны хүүхэдтэй эхчүүдэд ялгаварлалгүй олгоно.

3.1.15 “Нэг өрх – нэг байгууллага” ажлын үргэлжлүүлэн зохион байгуулж эмзэг бага орлоготой өрхийг дэмжинэ.

3.1.16 Өрхийн аж ахуй эрхлэх үүсгэл, санаачилгыг дэмжиж, төсөл хөтөлбөрт хамруулж, амьжиргааг нь дээшлүүлнэ.

3.1.17. Хүүхдийг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэг, вакцинд тогтмол хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.

3.1.18. Нүүдлийн болон зуны цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үргэлжлэх хугацааг уртасгаж, цэцэрлэгт хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.

3.1.19. “Хүүхдийн амьдрах, сурах, хамгаалагдах, хөгжлийг дэмжих чиглэлээр олон улсын төсөл хөтөлбөрүүдийг нэмэгдүүлж, орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгийг нэмэгдүүлж хүүхдийн төлөө зарцуулна.

3.1.20. 6-15 насны хүүхдийг сургуульд бүрэн хамруулж, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй сургууль завсардалтгүй болгоно.

3.1.21. Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

3.1.22. Хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш боломж бүхий нийгмийн хамгааллын бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

3.1.23. Хүүхдийг зам тээвэр, ахуйн ослоос урьдчилан сэргийлж, хүүхэд зорчих авто замын дагуу гэрлүүлэг хийж тэмдэгжүүлэх, хурд сааруулагч, камертай болгоно.

3.1.24. Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.

3.1.25. Хурдан морь уяах, унах уралдуулахад хамгааллын ажлыг сайжруулж хэрэгжүүлнэ.

3.1.26. Хүүхдийг хүчирхийллээс хамгаалах бүх нөхцлийг бүрдүүлж ажиллана.

3.2. Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр

3.2.1 Эрэлттэй ажлын байрны судалгаа гаргаж, мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх талаар аймгийн МСҮТөвтэй хамтран сумандаа дунд, богино хугацааны сургалтуудыг зохион байгуулж, залуучуудыг хамруулна.

3.2.2 “Орон сууц” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, залуу гэр бүлд таатай нөхцөлөөр орон сууцтай болох боломжийг бий болгоно.

3.2.3 Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин нөхцлийг сайжируулана.

3.2.4 Хүүхэд, оюутан, залуучууд, өсвөр үеийнхнийг гадны сөрөг нөлөө, бусдын дарамт, гэмт хэрэгт өртөх, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх бодис хэрэглэхээс сэргийлэх, цахим орчин дахь аюулгүй байдлыг хангах хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

3.2.5. Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн “Залуу гэр бүл” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

3.2.6. Залуу гэр бүлийн сумын зөвлөгөөнийг жил бүр зохион байгуулж “Манлайлагч гэр бүл” - ийг шалгаруулж урамшуулж хэвшинэ.

Дөрөв. Тусгай хэрэгцээт иргэдийг дэмжих чиглэлээр

4.1 Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

4.2 Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээнд зорилтот бүлгийн орхийг нэг тэргүүнд хамруулж, өрхийн орлогыг нь нэмэгдүүлнэ.

4.3 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөгжүүлэх, хөгжлийн хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

4.4 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцөлийг төрийн болон бусад бүх байгууллагад бүрдүүлнэ.

4.5 “Нэг төрийн албан хаагч – нэг хүүхэд” аяныг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

Тав. Ахмад настанд үзүүлэх дэмжлэг

5.1 Ахмадын зөвлөх үйлчилгээг бий болгож, хүүхэд залууст ажлын дадлага, туршилга, мэргэжлийн ур чадварыг өвлүүлнэ.

5.2. Ахмадын талаарх төрийн бодлого хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

5.3 “Насны хишиг” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн, хамрагдах ахмадуудыг бүрэн хамруулна.

5.4. Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн нэрийн дансны хэрэгжилтийг орон нутагт хангаж, үлдэгдлийн тодорхой хэсгийг гэр бүлд нь өвлүүлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

5.5. Ахмадад үзүүлэх амралт сувилал хөнгөлөлт үйлчилгээг орон нутагт үр дүнтэй зохион байгуулна.

Handwritten signature

0000008

11
31

5.6 Ахмад настны чөлөөт цагаа үр дүнтэй өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлж, орчин, нөхцлийг сайжруулж дэмжинэ.

✓ 5.7. Шинээр ахмадын өргөө бариулах санал гаргах.

5.8. Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх ажил эрхлэлт, зөвлөх үйлчилгээг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.

5.9. "Ахмадын үлгэр дууриал" өдөрлөг жил бүр зохион байгуулж байгууллага бүрт хариуцуулан ажиллана.

Зургаа. Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт

6.1 Соёлын төвийн барилга байгууламж, орчин нөхцөл, техник хэрэгсэл, материаллаг баазыг бэхжүүлж, иргэдэд үзүүлэх соёлын үйлчилгээний чанар, хүртээмж, давтамжийг нэмэгдүүлнэ.

6.2 Орон нутагт тэргүүлэх чиглэлийн болон үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлж, нийтийг хамарсан спортын арга хэмжээг өргөжүүлнэ.

6.3 Орон нутаг судлах музей, Гэр музейнүүдийг жил бүр сан хөмрөгийг арвижуулан өв соёлоо түгээн дэлгэрүүлнэ.

6.4 Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлж, Монгол бичгийн олимпиадыг иргэдийн дунд уламжлал болгон явуулна.

6.5 Сүегэр бичгийн сургалтыг тогтмол зохион байгуулж хүүхэд залуучуудыг хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

6.6 Хөдөөгийн багуудын "Мэдээллийн төв"-үүдийг ширээ сандал техник хэрэгсэл мотороо бүрэн хангана.

6.7 Орон нутагт Монголынхоо нүүдлийн соёл иргэншил, үнэт зүйлийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

6.8 Түүх, соёлын өвийг сүйтгэж байгаа хууль бус үйл ажиллагаатай тэмцэж, хариуцлагыг чангатгаж, биет болон биет бус өвийг хамгаална.

6.9 Иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн хийх, уулын болон явган аялал, дугуйн спорт зэрэг нийтийн биеийн тамирын төрлүүдийг дэмжиж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.

6.10 Биеийн тамир, спортын арга зүйчийг чадваржуулан орон гооны болгож ажлын байрыг тохижуулж үйл ажиллагааг өргөжүүлэн чанаржуулна.

6.11 Биеийн тамир, спортод хөрөнгө оруулалт хийсэн хувь хүн, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.

Handwritten signature and date 2022.09

7.1.15 Орон нутагт үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг түлхүү хэрэглэхийг иргэддээ уриалж, төрийн худалдан авалтанд орон нутгийн үйлдвэр, бизнес эрхлэгчид оролцохыг дэмжинэ.

7.1.16 Орон нутгийн хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд гадаад дотоодын төсөл арга хэмжээний хөрөнгийн эх үүсвэрийг үр дүнтэй ашиглана.

7.1.17 Орон нутагт хөрөнгө оруулалтыг оновчтой төлөвлөж, сум хөгжүүлэх сан болон орон нутгийн хөгжлийн сан, бусад сангуудын үйл ажиллагааг сайжруулан, хөгжлийг дэмжих бодлого баримтална.

7.1.18 Хөдөөгийн багуудын үүрэн холбооны чанар хүртээмжийг сайжруулна.

7.1.19 Барилгын материалын үйлдвэрлэл, ахуй үйлчилгээний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэхэд сум хөгжүүлэх сангаас зээлийн дэмжлэг үзүүлэнэ.

7.1.20 Хог хаягдалыг ялгах дахин боловсруулах ажлыг эхлүүлнэ.

7.2. Аялал жуулчлал

7.2.1 Аялал жуулчлалыг сумын эдийн засгийн туслах салбарын нэг болгон хөгжүүлэх тусгай хөтөлбөр гарган хэрэгжүүлнэ.

7.2.2 Дотоодын амрагч, аялагчдад зориулсан амралт зугаалгын бүсчлэлийг тогтоож, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал, гар урлалын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

7.2.3 Байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг сумандаа хөгжүүлнэ.

7.2.4 Аялал жуулчлалын гол чиглэлийн дагуу жуулчний отог байгуулахаар зөвшөөрөл авсан иргэн, аж ахуй нэгжийн үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана.

7.3 Төсөв санхүү

7.3.1 Төсөв санхүүгийн шинэчлэлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, санхүүгийн албаны ажилтнуудын чадавхыг дээшлүүлнэ.

7.3.2 Төр, хувийн хэвшлийн статистик мэдээллийн санг бүрдүүлж, хүн ам, өрхийн мэдээллийн сангийн баяжилт, тооцооллыг сайжруулна.

7.3.3 Төсвийн үр ашиггүй зардлыг танаж, хэмнэлтийн горимд шилжүүлж, төсвийг үр дүнтэй зарцуулна.

7.3.4 Татвар хураалтыг цахимжуулж, төсвийн орлогын бааз суурийг өргөжүүлнэ.

7.3.5 Шинээр ажлын байр нэмэгдүүлсэн иргэд, аж ахуйн нэгжийг татварын хөнгөлөлт, урамшууллын бодлогод хамруулна.

7.3.6 Орон нутгийн орлогын хэмжээг нэмэгдүүлэх үр ашигтай зарцуулахад анхаарч байгалийн баялаг ашиглах, мод модон бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, жимс жимсгэнэ боловсруулах чиглэлээр орон нутгийн хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

[Handwritten signature]

0000011

Найм. Байгаль орчин

8.1. Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал

8.1.1 Иргэд, хүүхэд залуучуудад экологийн боловсрол олгох ажлыг эрчимжүүлж, **"Байгаль хамгаалах нөхөн сэргээх"** сумын хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

8.1.2 Байгаль орчны тасгийн ажлыг эрчимжүүлж орон нутагт ой модыг зөв зохистой ашиглах, хэрэглэх, хайрлан хамгаалах чиглэлээр үе шаттай ажлуудыг зохион явуулна.

8.1.3 Ойн хөнөөлт шавьжийн тархалт, өсөлт, бууралтыг хяналтанд авч, мэргэжлийн байгууллагын оролцоотойгоор түүнтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

8.1.4 Гол горхи, булаг шанд, рашааны ундаргын эхийг хамгаалах ажлыг үргэлжлүүлэн хийнэ.

8.1.5 Цаг агаарын мэдээ, мэдээллийг цахимжуулах олон нийтэд хүргэх, түгээх, ажлын чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

8.1.6 Газрын хуваарилалт олголтыг онцгой анхаарч сумын хэмжээнд шинэчилсэн хөтөлбөр боловсруулна.

8.1.7 Хөрс хамгаалах, газрын доройтлыг бууруулах, хөтөлбөрүүдийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

8.1.8 Билчээр ашиглалттай холбоотой малчдын гаргасан санал хүсэлтийн хүрээнд багийн хилийн цэсийг дахин шинэчлэн тогтоох ажлыг хэрэгжүүлнэ.

8.1.9 Сумын төвийн ногоон байгууламжийн эзлэх талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

8.1.10 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.

8.1.11 Шаардлагатай газарт ойжуулах нөхөн сэргээх арга хэмжээг иргэд, ойн нөхөрлөлүүд төр хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлэх ажлыг хийж хэрэгжүүлнэ.

8.1.12 Голуудын хамгаалалтын зурвасыг шинэчлэн тогтоож усны бохирдол үүсгэхгүй байхад анхаарах

8.2. Баталгаат ундны ус

8.2.1 Цэнгэг усны нөөц, гол мөрний урсац бүрэлдэх эхийн 60 - аас доошгүй хувийг орон нутгийн түсгай хамгааламжид авч ажиллана

8.2.2 Мунгараг багт гүний худаг 2 – ыг гаргаж ашиглана.

8.2.3 Гадаргын усны урсацыг сайжруулж төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.

8.2.4 Ус зөөлрүүлэх төхөөрөмжүүдийг сумын төвийн худгуудад байрлуулна.

8.2.5 Гуны голын усны шинжилгээг дахин хийлгэж цэвэр байлгах бүх арга хэмжээнүүдийг авч хэрэгжүүлнэ.

8.2.6. "Цэнхэр – Ус" бүлгэмийн хүүхдүүдийн үйл ажиллагааг дэмжиж хүрээг өргөжүүлэн ажиллана.

12

8.3. Хоггүй цэвэр орчин

8.3.1 Сумын хэмжээний бүх хог бохирдлыг бүрэн цэвэрлэж ачиж тээвэрлэн зайлуулах ажлыг зохион байгуулна.

8.3.2 Том хогийн цэгийг арилгаж, хашаа барих, шатаах зуух тавих ажлыг шийдвэрлэнэ.

8.3.3 Хогийн байцаагч, манаачийн цалингийн асуудлыг шийдвэрлэж тогтмол ажиллууна.

Ес. Дэд бүтцийн хөгжлийн бодлого

9.1. Соёлжилт тохижилт

9.1.1 Сумын төвд иргэдийн амарч тухлах, чөлөөт цагаа өнгөрөөх ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгийн хүртээмжийг хоёр дахин нэмэгдүүлнэ.

9.1.2 Сумын төвд ахуйн үйлчилгээний төвийг бий болгож, иргэд халуун ус, үсчин, гоо сайхан, хими цэвэрлэгээний үйлчилгээг тогтмол авах боломжтой болгоно.

9.1.3 Сумын төвийн үерийн эрсдэлтэй бүсүүдэд үерийн далан барих тэнд амьдардаг өрхийн аюулгүй байдлыг хангах ажлуудыг хийнэ.

9.1.4 Сумын төв зарим хөдөөгийн багийн хүн амыг өндөр хурдны интернетийн сүлжээнд холбож, үүрэн телефоны мэдээлэл дамжуулах үйлчилгээний технологийг нэвтрүүлнэ.

9.1.5 Сумын төвийн иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг эрчимжүүлж, авто зам, гудамж, олон нийтийн зам талбайг гэрэлтүүлэх камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

9.1.6 Гудамж, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандартыг нэвтрүүлнэ.

9.1.7 Сумын төвийн бүх гудамж хашааг нэгдсэн байдлаар будаж шохойдож гоо зүйг хангана.

9.1.8. Өрхүүдийг эко жорлон нэвтрүүлэх замаар нүхэн жорлонгоос татгалзаж хөрсний бохирдлыг багасгана.

9.1.9 Зорчигч тээврийн олон төрөлт үйлчилгээ бий болгож, иргэдийг богино хугацаанд зорчих нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

9.1.10 Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг орон нутгийн нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн нэмэлт өөрчлөлт оруулж, газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийг боловсронгуй болгон мөрдөнө.

9.1.11 Модны хорооллын эрчим хүчний чадлыг сайжруулж малчны хорооллыг эрчим хүчээр хангах ажлыг шийдвэрлэнэ.

9.1.12 Сумын төвт явган хүний замыг барьж бүрэн хангана.

9.1.13 Сумын төвийг нэгдсэн халаалттай болгох ажлыг шийдвэрлэнэ.

9.1.14 Орон нутгийн чанартай даваа зам гүүрүүдийг засаж сайжруулна.

9.1.15 Гуны гол Мунгарагийн гол дээр шинээр гүүр барина.

9.1.16 Сумын төвд шинээр хашаа, байшин, сууц барьж буй иргэдийг ипотекийн зээлд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

9.1.17 Сумын төвийн камержуулалтыг бүрэн шийдвэрлэнэ.

9.2. Багийн хөгжил

9.2.1 Бүх багийн зам засварыг хийж дуусгана.

9.2.2 Тоом багийн төвийг жишиг төв болгон өргөжүүлнэ.

9.2.3 Шивлэг багийн Юнителийн сүлжээг хийж гүйцээх Баян - Уулд шинээр барих

9.2.4 Соёо багт Өвлийн мэдээллийн төв барина.

9.2.5 Мунгараг багт гүүр барина.

9.2.6 Гун багийн өвлийн мэдээллийн төвийг өргөтгөнө.

9.2.7 Өлийн давааны зам засварлах

9.2.8. Бүх багийн шаардлагатай хөцөө хашааг шинэчилж засварлана.

✓ 9.2.9 Төгөл багт Ёслол хүндэтгэлийн өргөө, дугуйн зам, цагаан адууны хөшөө цогцолбор зэргийг барьж тохижуулна.

✓ 9.2.10. Соёо багийн нутагт хүүхдийн зуслан шинээр байгуулах санал гаргах.

Арав. Засаглалын бодлого

10.1.1 Засаг даргын тамгын газрын үйл ажиллагааны давхардлыг арилгах, нэгтгэх замаар бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой, цомхон болгоно.

10.1.2 Төрийн болон нийтийн өмчийн үр ашигтай, зохистой ашиглалт, хэрэглээг дэмжиж, "Үндэсний хэмнэлтийн хөтөлбөр"-ийг хэрэгжүүлнэ.

10.1.3 Мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан төрийн байгууллагын үйлчилгээнд цахим технологи нэвтрүүлж, хүнд суртал, үүсгэж буй үйлчилгээнүүдийг цахимжуулна.

10.1.4 Хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээ нэвтрүүлэх зорилгоор төрийн байгууллагуудын үйлчилгээг сайжруулж, төрийн албан хаагчдыг чадавхжуулж, төсвийн зардлыг хэмнэнэ.

10.1.5 Цахим ардчиллыг хөгжүүлж, төрийн бодлого, захирамж, хөтөлбөр, журам боловсруулан, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд саналаа өгөх, хяналт тавих зорилготойгоор цахимаар оролцох боломжийг бий болгоно.

10.1.6 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.

10.1.7 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.

10.1.8 Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн алба хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгана.

10.1.9 Төрийн албанд шинээр томилогдсон иргэнийг орон нутаг, төрийн албаны анхан шатны нэгжид ажиллуулан дадлагажуулах замаар мэдлэг чадвар, туршлагыг нэмэгдүүлнэ.

10.1.10 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг эрс шинэчилнэ.

10.1.11 Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох ажлыг эрчимжүүлнэ.

10.1.12 Зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлж, орон нутгийн авто замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах хяналтыг сайжруулна.

10.1.13 Хүн амын хүнсний болон эрүүл ахуйн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гарч буй зөрчил дутагдлыг арилгах, хяналт тавих үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

10.1.14 Гамшигт үзэгдлүүд (ган зуд, хүчтэй шороон шуурга г.м)-ийн тархалт, давтамж, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл, эрсдэл аюулын талаар судалгааг тогтмол явуулж, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

10.1.15 Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг зэрэг аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, сумын онцгой комисс, шуурхай штабын үйл ажиллагааг чадавхижуулна.

10.1.16 Сумын архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл технологийн ололтыг нэвтрүүлж, төрийн албаны архивын хадгалалт, хамгаалалтын нөхцөлийг сайжруулж, "Цахим архив"-ын баяжилтыг нэмэгдүүлнэ.

10.1.17 "Хүүхэд залуучуудын гэгээрлийн төв", "Иргэний танхим"-ыг техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, иргэдэд эрх зүйн зөвлөгөө өгөх, мэдээлэл сурталчилгааны ажлын чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

10.1.18 Сумын хэмжээнд "Гэмт хэрэг зөрчилгүй сум болох" хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

10.1.19 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд, олон нийтийн оролцоог дээшлүүлж, хамтын ажиллагааг сайжруулж, гэмт хэргийн гаралтыг тогтвортой бууруулна.

[Handwritten signature]

10.1.20 Цагдаагийн тасгийн хүний нөөц, чадавхийг бэхжүүлж, үйл ажиллагааг нь сайжруулж, иргэдийн дунд хуулийн байгууллагад итгэх итгэлийг дээшлүүлж, нэр хүндийг өсгөнө.

10.1.21 Гал унтраах зориулалтын машинтай болно.

10.1.22 Орон нутагт ажиллах багш, эмч, төрийн албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэн тогтвор суурьшилтай ажиллуулах дэмжлэг үзүүлэх

10.1.23. Албан байгууллагуудын ажиллах орчин нөхцлийг сайжруулж шаардлагатай эд хогшил тоног төхөөрөмжөөр үе шаттай хангах ажлыг хэрэгжүүлнэ.

Бид “ СУМЫНХАА ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ”

**Улаан – Уул сумын
Монгол Ардын Намын хороо**

16

**ХАНХ СУМЫН ИТХ-ЫН 2020 ОНЫ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МОНГОЛ АРДЫН
НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

0000001

**2020 ОНЫ СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД МАН-ААС
ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл :

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль
- Алсын хараа – 2050 урт хугацааны хөтөлбөр, бодлого
- “Хөгжсөн Хөвсгөл -2030” хөтөлбөр
- 2020 оны УИХ - ын сонгуульд МАН-аас дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр
- “Хүчээ нэгтгэе ” аянд иргэдийн ирүүлсэн санал

УРИА: “Олон Улсын боомт, Ханхын хөгжил”

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Орлоготой иргэн

- 1.1.1. Иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлж, ажлын байрыг бий болгоно.
- 1.1.2. Иргэдийг бага, дунд орлоготой төрийн бодлогоор дэмжиж, иргэдийг боломжит нөхцөлтэй зээл, төсөл хөтөлбөрт хамруулна.
- 1.1.3. Өрхийн бичил бизнесийг дэмжиж, Сум хөгжүүлэх сангаас санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлнэ.
- 1.1.4. Гарааны бизнес эрхлэгч оюутан, залуусыг бизнесээ тэлэх, эрчимжүүлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар олгох сургалтанд хамруулахад бодлогоор анхаарна.
- 1.1.5. Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.
- 1.1.6. Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эхэлнэ.
- 1.1.7. Жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг төрөөс бизнес инкубацийн үйлчилгээгээр бойжуулж, томруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.8. Сум багийн хүн амын хөдөлмөр эрхлэх тэгш боломжийг бүрдүүлэхэд анхаарна.
- 1.1.9. Иргэдийн туршлага, ур чадвартаа түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломж, өрхийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээл авахад нь бүх талаар дэмжиж ажиллана.
- 1.1.10. Нийгмийн даатгалын шинэчлэлийг үе шаттай хэрэгжүүлж, иргэн бүрийг нэрийн дансандаа бодит хуримтлалтай болгох бодлого баримтална.
- 1.1.11. Давхар хуримтлалын тогтолцоог орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.12. Анх удаа шинээр хашаа байшин барьж байгаа бага, дунд орлоготой ипотекийн зээл олгох бодлогыг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.13. Иргэн бүрд суурь тэтгэвэр олгох, хувийн даатгалын үйлчилгээнд хамрагдах боломж бүхий олон давхаргат нийгмийн даатгалын тогтолцоог хэрэгжүүлж ажиллана.

1.2 Эрүүл иргэн

- 1.2.1. Хүүхэд, ялангуяа нялхсын эндэгдлийг тууштай бууруулж, “Хүүхдэд ээлтэй сум болох” зорилтыг үргэлжлүүлэн, үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2.2 “Эмийн зохистой хэрэглээ” аяныг зохион байгуулж, “Зөв тун” эмийн сангийн чадавхийг бэхжүүлж, нэн зайлшгүй шаардлагатай эмийн хангалтыг хүргэнэ.

1.2.3 Сумандаа шүдний эмчийг улирал тутамд ажиллуулна

1.2.4 Иргэн бүр эрүүл мэндийн бүрэн оношилгоонд жил бүр заавал хамрагдах нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

1.2.5 “Элэг бүтэн Монгол” хөтөлбөр, “Хавдрын эсрэг хамтдаа” аяныг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2.6 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг (ангина) өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдэлээс бага насанд нь сэргийлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.7 “Эрүүл чийрэг хүн” үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагтаа үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2.8 Бага насны хүүхдүүдийн товлот дархлаажуулалтыг сум, багийн хэмжээнд хамруулж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.9 Яаралтай тусламжийн багаж тоног төхөөрөмжийг шинэчлэх, сумын эрүүл мэндийн төв, багийн эмчийг түргэн тусламжийн унаа, мотоциколоор хангахад анхаарна.

1.2.10 Нийгмийн эрүүл мэндийн өрөөнд, дэлгэц, проектероор хангаж иргэдийн эрүүл амьдрах хэв маягт тохирсон сургалт мэдээллийн төв байгуулах арга хэмжээ хэрэгжүүлнэ.

1.2.11 Амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой иргэдэд эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ авах “Цахим карт” олгож хэрэгжүүлж ажиллана.

1.2.12 Иргэдэд эрүүл мэндийн бүх талын боловсролыг ЕБС-д суралцаж байх үеэс олгож, эрүүл мэндийн “анхны тусламж” үзүүлэх чадавхыг хүн бүрд эзэмшүүлнэ.

1.2.13 Эрүүл мэндийн төвд уурын автоклаптай болох асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.

1.2.14 Эрүүл мэндийн төвийн чийрэгжүүлэлтийн өрөөг тоног төхөөрөмжөөр хангах асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.

1.3 Чанартай боловсрол

1.3.1 Дотуур байрыг хүүхдийн сурах, хөгжих, эрүүл аюулгүй ээлтэй орчин болгон, хүчин чадлыг бүрэн ашиглаж, 6 настай хүүхдийн амьдрах сурах нөхцөлийг сайжруулна.

1.3.2 Сургуулийн номын санг “Цахим номын сан” болгох зохион байгуулалт хийнэ.

1.3.3 Аймгийнхаа “Оюунлаг- Хөвсгөл” хөтөлбөрийг үр дүнтэй үргэлжүүлэн хэрэгжүүлнэ.

1.3.4 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулах зорилго бүхий “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.3.5 Хүүхэд харах үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг хамруулах боломжтой болгож, яслийн үйлчилгээг сэргээхэд анхаарна.

1.3.6 Цэцэрлэгийн бүлэг бүрд 2 ээлжийн бүлгийн багш ажиллуулан хүүхэд хүлээж авах, өгөх цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүдэд ажлаа тараад хүүхдээ авдаг боломжийг бүрдүүлэхэд бодлогоор анхаарна.

1.3.7 ЕБС-д үдийн цай хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдэд шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилнэ.

1.3.8 Суралцагчдад сэтгэл зүйн үйлчилгээ үзүүлэх, мэргэжлээ сонгоход туслах чиг үүрэгтэй сэтгэл зүйч-мэргэжилтнийг сургуульд ажиллуулах асуудлыг дэмжинэ.

1.3.9 Сургууль, цэцэрлэгүүдэд өндөр өнжүүлэх анги, бүлэг хичээллүүлэхийг дэмжинэ.

1.3.10 Хичээлээс гадуурх сургалтын үндэсний хөтөлбөрийн дагуу сонирхол, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх, сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлнэ.

1.3.11 цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрны ариун цэврийн өрөөний чанар үр ашгийг нэмэгдүүлэн, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.

1.3.12 Улс, аймаг, сумын түвшинд зохион байгуулагдаж буй олимпиад, уралдаан, тэмцээнд оролцож, амжилт үзүүлсэн суралцагч, багш, багийг дэмжиж урамшуулах бодлого хэрэгжүүлэхэд бодлогоор анхаарна..

1.3.13 ЕБС-ийн сургуульд эрэгтэй технологийн хичээлийн UNIMAT технологийн кабинет байгуулах асуудлыг дэмжинэ.

1.3.14 Гадаад хэлний Лингафоны кабинет байгуулж ажиллуулна.

1.3.15 Сурагчдын дотуур байрны урсгал засвар хийх асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.

1.4 Тогтвортой-амар, амгалан гэр бүл

1.4.1 Жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарч, ургийн эрт үеийн оношилгоонд, жирэмсний хяналтад бүрэн авч, сургалт арга зүйгээр хангана.

1.4.2 Эмэгтэйчүүдийн үүсгэл санаачилгын клуб, холбоо, нөхөрлөл ТББ-дыг бодлогоор дэмжин хамтран ажиллана.

1.4.3 Эмэгтэйчүүдийн нийгмийн оролцоог дэмжсэн төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

1.4.4 Ганц бие, өрх толгойлсон эмэгтэйчүүдийг үйлдвэрлэл, бичил бизнес эрхлэхэд дэмжинэ.

1.4.5 Баялаг бүтээгчдийг төрийн бодлогоор дэмжинэ.

1.4.6 Орон нутгийн төрийн байгууллагаас үйлдвэрлэгчид, баялаг бүтээгчдийн хөдөлмөрийг үнэлж, дүгнэн үйл ажиллагааг нь сурталчлахад бодлогоор анхаарна.

1.4.7 “Нутгийн бренд” үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, сумын брендийг нэр төрлийг нэмэгдүүлж, баялаг бүтээгчдээ дэмжинэ.

1.4.8 Төрийн худалдан авалтанд сумынхаа баялаг бүтээгч, үйлдвэрлэгчдээ давуу эрх олгох, зарчим баримтална.

1.4.9 Өрхийн амьжиргааны түвшинг тогтоох аргачлалыг үндэслэн, нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ.

1.4.10 Орлого багатай өрхийн нийгмийн хамгаалал, амьжиргааг дээшлүүлэх олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээг үр дүнтэй нэвтрүүлнэ.

1.4.11 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.4.12 Их, дээд сургууль төгссөн залуучуудаа сумандаа эргэн ирж ажиллаж хөдөлмөрлөх, бизнес эрхлэхэд нь дэмжлэг үзүүлж, цахим мэдээллийн систем, хөдөлмөрийн мэдээллийн санг бий болгоно.

1.4.13 Хүн амын өсөлтийн бодлогын хүрээнд “Тогтвортой-амар амгалан гэр бүл” үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.4.14 “Цалинтай ээж” хөтөлбөрт хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, 3 хүртэлх насны хүүхэдтэй эхчүүдийг тэгш хамруулах бодлого барина.

1.4.15 Өрх бүрийг үйлдвэрлэгч болоход дэмжиж ажлын байрыг нэмэгдүүлэхэд анхаарч ажиллана.

1.4.16 Өрхийн аж ахуй эрхлэх үүсгэл, санаачилгыг дэмжиж, төсөл хөтөлбөрт хамруулж, амьжиргааг нь дээшлүүлнэ.

1.5 Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр

1.5.1 Хүүхдийг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэг, вакцинд тогтмол хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.

1.5.2 Нүүдлийн болон зуны цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үргэлжлэх хугацааг уртасгаж, цэцэрлэгт хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.5.3 “Хүүхдийн амьдрах, сурах, хамгаалагдах, хөгжлийг дэмжих чиглэлээр олон улсын төсөл хөтөлбөрүүдийг нэмэгдүүлж, орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгийг нэмэгдүүлж хүүхдийн төлөө зарцуулах бодлого баримтална.

1.5.4 6-15 насны хүүхдийг сургуульд бүрэн хамруулж, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй бол сургууль завсардалтгүй болгоно.

1.5.5 Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.5.6 Хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш боломж бүхий нийгмийн хамгааллын бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.5.7 Хүүхдийг зам тээвэр, ахуйн ослоос урьдчилан сэргийлж, хүүхэд зорчих авто замын дагуу гэрэлтүүлэг хийж тэмдэгжүүлэх, хурд сааруулагч, камертай болгоно.

1.5.8 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.

1.5.9 СӨБ-д 5 настай хүүхдийг бүрэн хамруулан хувилбарт буюу гэр цэцэрлэгийн сургалтыг хамтран зохион байгуулан дэмжлэг үзүүлнэ.

1.5.10 СӨБ-ын хамран сургалтыг нэмэгдүүлж 80% -д хүргэнэ.

1.6 Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр

1.6.1 Эрэлттэй ажлын байрны судалгаа гаргаж, мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх талаар аймгийн МСҮТөвтэй хамтран сумандаа дунд, богино хугацааны сургалтуудыг зохион байгуулж, залуучуудыг хамруулна.

1.6.2 **"Хашаа байшин"** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, залуу гэр бүлд таатай нөхцлөөр хашаа байшинтай болох боломжийг бий болгох бодлого хэрэгжүүлнэ .

1.6.3 Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин нөхцлийг сайжруулна.

1.6.4 Хүүхэд, оюутан, залуучууд, өсвөр үеийнхнийг гадны сөрөг нөлөө, бусдын дарамт, гэмт хэрэгт өртөх, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх бодис хэрэглэхээс сэргийлэх, цахим орчин дахь аюулгүй байдлыг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.6.5 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн **"Залуу гэр бүл"** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.7 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр

1.7.1 Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

1.7.2 Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээнд зорилтот бүлгийн өрхийг нэн тэргүүнд хамруулж, өрхийн орлогыг нь нэмэгдүүлэхэд бодлогоор анхаарна.

1.7.3 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөгжүүлэх, хөгжлийн хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.7.4 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцөлийг төрийн болон бусад бүх байгууллагад бүрдүүлнэ.

1.7.5 Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг СӨБ-д хамруулахад хамтран ажиллана.

1.8 Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр

1.8.1 Ахмадын зөвлөх үйлчилгээг бий болгож, хүүхэд залууст ажлын дадлага, туршлага, мэргэжлийн ур чадварыг өвлүүлнэ.

1.8.2 Ахмадын талаарх төрийн бодлого хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.8.3 “Насны хишиг” хөтөлбөрт хамрагдах ахмадуудыг бүрэн хамруулахад бодлогоор анхаарна..

1.8.4 Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн нэрийн дансны хэрэгжилтийг орон нутагт хангаж, үлдэгдлийн тодорхой хэсгийг гэр бүлд нь өвлүүлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.8.5 Ахмад настны чөлөөт цагаа үр дүнтэй өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлж, ахмадын өргөөний орчин, нөхцлийг сайжруулна.

1.8.6 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх ажил эрхлэлт, зөвлөх үйлчилгээг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.

1.8.7 Ахмадын өргөөг Чийрэгжүүлэлтийн тоног төхөөрөмжтэй болгоно

1.9 Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт

1.9.1 Соёлын төвийн барилга байгууламж, орчин нөхцөл, техник хэрэгсэл, материаллаг баазыг бэхжүүлж, иргэдэд үзүүлэх соёлын үйлчилгээний чанар, хүртээмж, давтамжийг нэмэгдүүлнэ.

1.9.2 Орон нутагт тэргүүлэх чиглэлийн болон үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлж, нийтийг хамарсан спортын арга хэмжээг өргөжүүлнэ.

1.9.3 Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, Монгол бичгийн олимпиадыг иргэдийн дунд уламжлал болгон явуулна.

1.9.4 Хөдөөгийн багуудын “**Мэдээллийн төв**”-үүдийг засварлан тохижуулж, биеийн тамирын задгай талбайг баг бүрт засварлан тохижуулна.

1.9.5 Орон нутаг Нүүдлийн соёл иргэншил, үнэт зүйлийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

1.9.6 Түүх, соёлын өвийг сүйтгэж байгаа хууль бус үйл ажиллагаатай тэмцэж, хариуцлагыг чангатгаж, биет болон биет бус өвийг хамгаална.

1.9.7 Иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн хийх, уулын болон явган аялал, дугуйн спорт зэрэг нийтийн биеийн тамирын төрлүүдийг дэмжиж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.

1.9.8 Биеийн тамир, спортын арга зүйчийг чадавхжуулан ажлын байрыг тохижуулж үйл ажиллагааг өргөжүүлэн чанаржуулна.

1.9.9 Биеийн тамир, спортод хөрөнгө оруулалт хийсэн хувь хүн, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1 Мал аж ахуй, газар тариалан, үйлдвэрлэл

- 2.1.1 ХАА-н үйлдвэрлэлийг эрчимжүүлэх бодлого баримталж, уг салбарт фермерийн загвар аж ахуй хэрэгжүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.
- 2.1.2 Хувийн хэвшлийн мал эмнэлэгүүдийг бэхжүүлж, мал амьтны гаралтай өвчний голомтыг устгах, ариутгах, халдваргүйжүүлэх, ажлын чанар үр дүнг дээшлүүлж, мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулна.
- 2.1.3 Малчин, мал бүхий этгээдэд түүхий эдийн чанартай уялдуулан урамшууллыг олгох тогтолцоог улам сайжруулна.
- 2.1.4 Орон нутгийн хөгжлийн сангийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх асуудлыг эрх бүхий байгууллагуудад хандан шийдвэрлүүлж, орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ..
- 2.1.5 Орон нутагт бизнес эрхлэгчдийг төрийн бодлогоор дэмжин ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.6 Малчдын нийгмийн асуудлыг шийдэх үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.7 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх "Илгээлтийн эзэн – III" аяныг хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.8 Мал, амьтны гаралтай арьс, шир, үс, ноос, ноолуурыг боловсруулах жижиг цех, үйлдвэрийг бодлогоор дэмжин төсөл хөтөлбөрт хамруулна.
- 2.1.9 Мал малын гаралтай түүхий эд, борлуулах сүлжээ үүсгэж ажиллана.
- 2.1.10 "Монгол мал-2" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, малыг эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулна.
- 2.1.11 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүний цахим тогтолцоог өргөжүүлнэ.
- 2.1.12 Төмс, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлэн орон нутгийн иргэдийн хэрэгцээг бүрэн хангах арга хэмжээ хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.17 Хүлэмж, агуулахын аж ахуйг нэмэгдүүлэх замаар хүнсний ногооны орон нутгийн хэрэгцээг жилийн турш тогтвортой хангах боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- 2.1.19 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг байгуулах үйл ажиллагаанд зээлийн дэмжлэг үзүүлэхэд анхаарна.
- 2.1.20 ХАА-н даатгалын тогтолцоог нэмэгдүүлж, малчид, тариаланчдыг эрсдэлээс хамгаална.
- 2.1.21 Сумын эдийн засагт нөлөө үзүүлэхүйц, орон нутгийн түүхий эдэд түшиглэсэн томоохон болон жижиг дунд үйлдвэрлэлүүдийг хөгжүүлнэ.
- 2.1.22 Орон нутагт үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг түлхүү хэрэглэхийг иргэддээ уриалж, төрийн худалдан авалтанд орон нутгийн үйлдвэр, бизнес эрхлэгчид оролцохыг дэмжинэ.
- 2.1.23 Хөдөөгийн багуудын үүрэн холбооны чанар хүртээмжийг сайжруулна.
- 2.1.24 Орон нутгийн хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд гадаад дотоодын төсөл арга хэмжээний хөрөнгийн эх үүсвэрийг үр дүнтэй ашиглана.

2.1.25 Орон нутагт хөрөнгө оруулалтыг оновчтой төлөвлөж, сум хөгжүүлэх сан болон орон нутгийн хөгжлийн сан, бусад сангуудын үйл ажиллагааг сайжруулан, хөгжлийг дэмжих бодлого баримтална.

2.1.26 Барилгын материалын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэхэд сум хөгжүүлэх сангаас зээлийн дэмжлэг үзүүлнэ.

2.1.30 Хог хаягдлыг ялган ангилж дахин боловсруулах ажлыг эхлүүлнэ.

2.2 Аялал жуулчлал

2.2.1 Аялал жуулчлалыг сумын эдийн засгийн туслах салбарын нэг болгон хөгжүүлэх тусгай хөтөлбөр гарган хэрэгжүүлнэ.

2.2.2 Дотоодын амрагч, аялагчдад зориулсан амралт зугаалгын бүсчлэлийг тогтоож, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал, гар урлалын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

2.2.3 Байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг сумандаа хөгжүүлнэ.

2.2.4 Сумын байгалийн цогцолборт газруудаар маршрут гарган морин, явган, дугуйтай, авто аялалуудыг бий болгоно.

2.2.5 Гадаадын болон дотоодын аялал жуулчлагчдыг дайран өнгөрүүлэх отог байгуулахад түншилж ажиллана.

2.3 Төсөв санхүү

2.3.1 Төсөв санхүүгийн шинэчлэлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, санхүүгийн албаны ажилтнуудын чадавхийг дээшлүүлнэ.

2.4.2 Төр, хувийн хэвшлийн статистик мэдээллийн санг бүрдүүлж, хүн ам, өрхийн мэдээллийн сангийн баяжилт, тооцооллыг сайжруулна.

2.4.3 Төсвийн үр ашиггүй зардлыг танаж, хэмнэлтийн горимд шилжүүлж, төсвийг үр дүнтэй зарцуулах бодлого баримтална.

2.4.4 Татвар хураалтыг цахимжуулж, төсвийн орлогын бааз суурийг өргөжүүлнэ.

2.4.5 Шинээр ажлын байр нэмэгдүүлсэн иргэд, аж ахуйн нэгжийг татварын хөнгөлөлт, урамшууллын бодлогод хамруулах талаар анхаарч ажиллана..

ГУРАВ . НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Баталгаат ундны ус

3.1.1 Цэнгэг усны нөөц, гол мөрний урсац бүрэлдэх эхийн 60-аас доошгүй хувийг орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авна.

3.1.2 Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг өргөтгөж, баталгаат ундны усаар хангагдсан хүн амын тоог нэмэгдүүлнэ.

3.1.3 Гадаргын усны урсацыг сайжруулж төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.

3.2 Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал

3.2.1 Иргэд, хүүхэд залуучуудад экологийн боловсрол олгох ажлыг эрчимжүүлж, “Хоггүй сум” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

3.2.2 Ойн хөнөөлт шавьжийн тархалт, өсөлт, бууралтыг хяналтанд авч, мэргэжлийн байгууллагын оролцоотойгоор түүнтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

3.2.3 Гол горхи, булаг шанд, рашааны ундаргын эхийг хамгаалах ажлыг эрчимжүүлж, нутаг дэвсгэрийн рашаануудын химийн найрлагыг тогтоолгоно.

3.2.4 Цаг агаарын мэдээ, мэдээллийг цахимжуулах олон нийтэд хүргэх, түгээх, ажлын чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

3.2.5 Газар зүйн мэдээллийн системд суурилсан “Ухаалаг, цахим газрын зураг” үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлж, газрын харилцаатай холбоотой орон зайн өгөгдөл, мэдээллийн хүртээмжийг нээлттэй, ил тод болгоно.

3.2.6 Хөрс хамгаалах, газрын доройтлыг бууруулах, хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

3.2.7 Хөрсний үржил шимийг нэмэгдүүлэх, хөрс тордох агротехникийн болон усалгааны хэмнэлттэй, үр ашигтай дэвшилтэт технологи нэвтрүүлнэ.

3.2.8 “Ногоон орчин” төсөл хэрэгжүүлж, ойн мэргэжлийн байууллага, нөхөрлөлүүд ашиглалтын улмаас эвдрэл, доройтолд орсон газрыг нөхөн сэргээж дахин ашиглах боломжтой болгоно.

3.3.9 Сумын төвийн ногоон байгууламжийн эзлэх талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

3.3.10 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.

3.3.11 Түймэрт өртсөн, хортонд идэгдсэн, тахилга шүтээнт уул толгодын орчинг ойжуулах арга хэмжээг иргэд, ойн нөхөрлөлүүд төр хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлэх ажлыг эхлүүлнэ.

3.3.12 Голуудын хамгаалалтын зурвасыг шинэчлэн тогтоож, амралт, чөлөөт цаг өнгөрөөх байгууламжийг бүрдүүлнэ.

ДӨРӨВ. СУМЫН ТӨВИЙН ТОХИЖИЛТ, ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО **Дараах арга хэмжээг шийдвэрлэхэд бодлогоор анхаарна. Үүнд:**

4.1.1 Ноён голын гүүр өвлийн гарамаар ашиглалтанд оруулах

4.1.2 Цагаан салаа, Мунгараг, Бэрхийн шаварт шүүрэг тавих

4.1.3 4 дүгээр багийн төвийг ашиглалтанд оруулах

4.1.4 Төв зам дагуу гэрэлтүүлэг нэмэгдүүлэх

4.1.5 Сумын хэтийн төлөвлөлт хийх

- 4.1.6 Авран эрэн хайх бүлгийн үйл ажиллагааг өртгөтгөх, ангитай болох
- 4.1.7 Аялал жуулчлалын бүс хадан хошуунд ТП буулгах
- 4.1.8 Сумын төв доторх сайжруулсан авто замын сүлжээ нэмэгдүүлэх.
- 4.1.9 МАА, бэлчээрийн нөөц бололцоог сайжруулах бодлого боловсруулах.
- 4.1.10 Орон нутгийн өмчит нийтлэг ахуй үйлчилгээний компани байгуулах
- 4.1.11 Малн үүлдэр угсаа сайжруулах нэг малаас авах ашиг шимийг нэмэгдүүлэх.
- 4.1.12 Хөвсгөл нуурын усан мандал ашигласны татвар хураамжийг орон нутагт төвлөрүүлэх.
- 4.1.13 Усан замын тээврийг төр хувийн хэвшилтэй хамтран тогтмолжуулах
- 4.1.14 Олон улсын боомт түшиглэж хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг дэмжинэ.
- 4.1.15 Хөдөөний багуудын зам гүүрийг сайжруулах ажлыг үе шаттай хийх.
- 4.1.16 Ханх-Мондын хилийн гарцыг олон улсын боомт болгох асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- 4.1.17 Шилэн кабелд холбох асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- 4.1.18 Соёл спортын ордон шинээр барих асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.

ТАВ . ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 5.1.1 Засаг даргын тамгын газрын үйл ажиллагааны давхардлыг арилгах, нэгтгэх замаар бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой, цомхон болгоно.
- 5.1.2 Төрийн болон нийтийн өмчийн үр ашигтай, зохистой ашиглалт, хэрэглээг дэмжиж, “Үндэсний хэмнэлтийн хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.3 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн- Нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.4 Мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан төрийн байгууллагын үйлчилгээнд цахим технологи нэвтрүүлж, хүнд суртал, үүсгэж буй үйлчилгээнүүдийг цахимжуулна. (цахим татвар, цахим иргэний бүртгэл, цахим газрын харилцаа, цахим эрүүл мэнд, цахим боловсрол гэх мэт)
- 5.1.5 Хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээ нэвтрүүлэх зорилгоор төрийн байгууллагуудын үйлчилгээг сайжруулж, төрийн албан хаагчдыг чадавхжуулж, төсвийн зардлыг хэмнэнэ.
- 5.1.6 Цахим ардчиллыг хөгжүүлж, төрийн бодлого, захирамж, хөтөлбөр, журам боловсруулан, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд саналаа өгөх, хяналт тавих зорилготойгоор цахимаар оролцох боломжийг бий болгоно.
- 5.1.7 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 5.1.8 Газарзүйн мэдээллийн системд тулгуурласан хаягжилтын нэгдсэн сан бүрдүүлж, иргэд, байгууллагын хэрэглээнд нэвтрүүлнэ.

5.1.9 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.

5.1.10 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.

5.1.11 Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн алба хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгана.

5.1.12 Төрийн албанд шинээр томилогдсон иргэнийг орон нутаг, төрийн албаны анхан шатны нэгжид ажиллуулан дадлагажуулах замаар мэдлэг чадвар, туршлагыг нэмэгдүүлнэ.

5.1.13 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг эрс шинэчилнэ.

5.1.14 Сумын төвийн гудамж талбайг камержуулан гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох ажлыг нэмэгдүүлнэ

5.1.15 Зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлж, орон нутгийн авто замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах хяналтыг сайжруулна.

5.1.16 Хүн амын хүнсний болон эрүүл ахуйн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гарч буй зөрчил дутагдлыг арилгах, хяналт тавих үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

5.1.17 Гамшигт үзэгдлүүд (ган зуд, хүчтэй шороон шуурга г.м)-ийн тархалт, давтамж, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл, эрсдэл аюулын талаар судалгааг тогтмол явуулж, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

5.1.18 Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах салбар зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

5.1.19 Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг зэрэг аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, сумын онцгой комисс, шуурхай штабын үйл ажиллагааг чадавхижуулна.

5.1.20 Сумын архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл технологийн ололтыг нэвтрүүлж, төрийн албаны архивын хадгалалт, хамгаалалтын нөхцөлийг сайжруулж, "Цахим архив"-ын баяжилтыг нэмэгдүүлнэ.

5.1.21 "Иргэний танхим"-ыг техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, иргэдэд эрх зүйн зөвлөгөө өгөх, мэдээлэл сурталчилгааны ажлын чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

5.1.22 Иргэдийн дунд, хууль эрх зүйн олимпиадыг уламжлал болгон явуулж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.

5.1.23 Нийгмийн дэг журам хангах, гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх талаар 2020- 2024 оны төлөвлөгөө гарган түүнийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

5.1.24 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд, олон нийтийн оролцоог дээшлүүлж, хамтын ажиллагааг сайжруулж, гэмт хэргийн гаралтыг тогтвортой бууруулна.

5.1.25 Цагдаагийн тасгийн хүний нөөц, чадавхийг бэхжүүлж, үйл ажиллагааг нь сайжруулж, иргэдийн дунд хуулийн байгууллагад итгэх итгэлийг дээшлүүлж, нэр хүндийг өсгөнө.

5.1.26 Орон нутагт ажиллах багш, эмч, төрийн албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэн тогтвор суурьшилтай ажиллуулна.

5.1.27 Нийгэмд залуучуудын оролцоог нэмэгдүүлж тэдгээрийг бүх тал дээр дэмжиж ажиллана.

“ХАНХ СУМЫНХАА ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХАМТДАА ЗҮТГЭЭ.”

**Ханх сумын
Монгол Ардын Намын хороо**

**ЦАГААННУУР СУМЫН ИТХ-ЫН 2020 ОНЫ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МОНГОЛ АРДЫН
НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Handwritten signature

Агуулга:

1. Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл
2. Хүний хөгжлийн бодлого
3. Орлоготой иргэн
4. Эрүүл иргэн
5. Чанартай боловсрол
6. Тогтвортой амар – амгалан гэр бүл
7. Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр
8. Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр
9. Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр
10. Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр
11. Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт
12. Эдийн засгийн бодлого
13. Мал аж ахуй, Аялал жуулчлал
14. Төсөв санхүү
15. Ногоон хөгжлийн бодлого
16. Баталгаат ундны ус
17. Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал
18. Сумын төвийн тохижилт дэд бүтцийн хөгжилийн бодлого
19. Засаглалын бодлого

Handwritten signature

Сумын МАН-ын хорооны
Тэргүүлэгчдийн 2020 оны
.....-р сарын өдрийн
..... -р тогтоолоор батлав.

**2020 ОНЫ СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД МАН-ААС
ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл :

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль
- Алсын хараа – 2050 урт хугацааны хөтөлбөр, бодлого
- “Хөгжсөн Хөвсгөл -2030” хөтөлбөр
- 2020 оны УИХ - ын сонгуульд МАН-аас дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр
- “ Хүчээ нэгтгээ ” аянд иргэдийн ирүүлсэн санал

УРИА: “ИРЭЭДҮЙН ТӨЛӨӨ-ИРГЭН ТАНЫ ОРОЛЦОО “

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Орлоготой иргэн

1.1.1. Иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлж, аялал жуулчлалын брэнд бүтээгдэхүүнийг бий болгоно.

1.1.2. Бага, дунд орлоготой иргэдийг төрийн бодлогоор дэмжиж, иргэдэд бага хүүтэй зээл, хөтөлбөрт хамруулана.

1.1.3. Аялал жуулчлал эрхлэгч оюутан, залууст бизнесээ тэлэх, эрчимжүүлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар олгох хэлний түргэвчилсэн сургалтуудыг орон нутагт явуулна.

1.1.4. Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.

1.1.5. Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.1.6. Сум, багийн хүн амын хөдөлмөр эрхлэх тэгш боломжийг бүрдүүлж аймаг сумын орон нутаг хөгжилийн сангын хөрөнгөөр хийгдэх ажлуудыг орон нутгийн компани, иргэдийн оролцоотойгоор гүйцэтгүүлэх.

1.1.8 Орон нутагт байнгын ажиллагаатай хоёроос гурван жижиг дунд үйлдвэрлэлийг бий болгоно.

1.1.9 Нийгмийн даатгалын шинэчлэлийг үе шаттай хэрэгжүүлж, малчд болон ажил хөдөлмөр эрхлээгүй иргэдийн 60 хувийг нийгмийн даатгалд хамруулна

1.2 Эрүүл иргэн

1.2.1 Хүүхэд, ялангуяа нярайн эндэгдлийг тууштай бууруулж, **“Хүүхдэд ээлтэй сум болох”** зорилтыг хэрэгжүүлнэ.

1.2.2 **“Эмийн зохистой хэрэглээ”** аяныг зохион байгуулж, хөнгөлттэй эмийн хангалтыг 100%-д хүргэнэ.

1.2.3 Баруун болон зүүн тайгын иргэдэд үйлчлэх явуулын эмнэлэг ажиллуулна.

1.2.4 Иргэн бүр эрүүл мэндийн бүрэн оношилгоонд жил бүр заавал хамрагдах нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

1.2.5 **“Элэг бүтэн Монгол”** хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, **“Хавдрын эсрэг хамтдаа”** хөтөлбөр орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.2.6. “ Эрүүл шүд” **“Эрүүл ирээдүй”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.7 **“Эрүүл чийрэг эр хүн”** үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагтаа хэрэгжүүлж дундаж наслалтыг уртасгана.

1.2.8 Дархлаажуулалтыг товллолын дагуу хийж, хамрагдалтыг 100 хувьд хүргэж х **“Эрүүл ирээдүй”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.9 Сүрьеэгийн эсрэг сургалт сурталчилгаа, илрүүлэг оношилгоо шинжилгээг улирал бүр хийж **“Сүрьеэгүй сум”** болно.

1.2.10 Эмнэлгийн ажиллагсдын нийгмийн асуудал, ажиллах орчинг сайжруулан, сумын эрүүл мэндийн төвийг орон нутгийн ажилтан, мэргэжилтнээр бүрэн хангана.

1.2.11 Алслагдсан хөдөөгийн иргэдэд **“Мобайл технологи”**ийн үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

1.2.12 Иргэдэд эрүүл мэндийн бүх талын боловсролыг ЕБС-д суралцаж байх үеэс олгож, эрүүл мэндийн **“анхны тусламж”** үзүүлэх чадавхыг хүн бүрд эзэмшүүлнэ.

1.3 Чанартай боловсрол

1.3.1 Дотуур байрыг хүүхдийн сурах, хөгжих, эрүүл аюулгүй ээлтэй орчин болгон, хүчин чадлыг бүрэн ашиглаж, 6 настай хүүхдийн амьдрах сурах нөхцөлийг сайжруулна.

1.3.2 Сургуулийн номын санг **“Цахим номын сан”** болгож, утасгүй интернэтийн орчинг нэмэгдүүлнэ.

1.3.3 Аймгийнхаа **“Оюунлаг- Хөвсгөл”** хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

1.3.4 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулах Тува хэлний хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.3.5 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг хамруулах боломжтой болгож, яслийн үйлчилгээг явуулах боломжоор хангана.

1.3.6 Цэцэрлэгийн бүлэг бүрд 2 ээлжийн бүлгийн багш ажиллуулан хүүхэд хүлээж авах, өгөх цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүдэд ажлаа тараад хүүхдээ авдаг боломжийг бүрдүүлнэ.

1.3.7 ЕБС-д үдийн хоол хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, нэг хүүхдэд ногдох зардлыг нэмж, хүүхдэд шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилнэ.

1.3.8 Суралцагчдад сэтгэл зүйн үйлчилгээ үзүүлэх, мэргэжлээ сонгоход туслах чиг үүрэгтэй сэтгэл зүйч-мэргэжилтнийг сургуульд ажиллуулах ба Хөгжилийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сурах орчинг бий болгоно.

1.3.9 Алслагдсан хөдөөгийн хүүхдэд сургуулийн өмнөх боловсролыг олгох явуулын багш ажиллуулна.

1.3.10 Хичээлээс гадуурх сургалтын үндэсний хөтөлбөрийн дагуу сонирхол, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх, сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлнэ.

1.3.11 150 хүүхдийн дотуур байрны ариун цэврийн байгууламжийг ашиглах зорилгоор бохирын машинтай болно.

1.3.12 Улс, аймаг, сумын түвшинд зохион байгуулагдаж буй олимпиад, уралдаан, тэмцээнд оролцож, амжилт үзүүлсэн суралцагч, багш, багийг дэмжиж урамшуулна.

1.4 Тогтвортой-амар, амгалан гэр бүл

1.4.1 Жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарч, ургийн эрт үеийн оношилгоонд, жирэмсний хяналтад бүрэн авч, төрөхийн өмнөх байрны ашиглалтыг сайжруулна.

1.4.2 Сумын эмэгтэйчүүдийн зөвлөлийн ажлыг тогтворжуулж, эмэгтэйчүүдийн архины хамаарлыг бууруулна.

1.4.3 Хүүхэд эмэгтэйчүүдийг хүчилхийллээс хамгаалах байрыг бий болгож үйл ажиллагааг тогтворжуулна.

1.4.4 Залуу гэр бүлийн бичил бизнесийг дэмжинэ.

1.4.5 Баялаг бүтээгчдийг төрийн бодлогоор дэмжиж сумын хөгжилийн сангын зээл, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих зээлд хамруулна.

1.4.6 Орон нутгийн төрийн байгууллагаас үйлдвэрлэгчид, баялаг бүтээгчдийн хөдөлмөрийг үнэлж, алдаршуулна.

1.4.7 **Сумын брэнд** – үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, сумын брэндийн нэр төрлийг нэмэгдүүлж, баялаг бүтээгчдээ дэмжинэ.

1.4.8 Төрийн худалдан авалтанд сумынхаа баялаг бүтээгч, үйлдвэрлэгчдээ давуу эрх олгох, зарчим баримтална.

1.4.9 Суманд хөгжилийн нийгмийн ажилтан ажиллуулна.

1.4.10 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.4.11 Их, дээд сургууль төгссөн залуучуудаа сумандаа эргэн ирж ажиллаж хөдөлмөрлөх, бизнес эрхлэхэд нь дэмжлэг үзүүлж, хөдөлмөр эрхлэлтийн албанд бүртгэлтэй иргэдийг ажлын байраар эхний ээлжинд хангах бодлого барина.

1.4.12 “Цалинтай ээж” хөтөлбөрт хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, 3 хүртэлх насны хүүхэдтэй эхчүүдийг 100 хувь сайн дурын нийгмийн даатгалд хамруулна.

1.4.13 “Ногоочин өрх” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж өрх бүр хэрэгцээг хүнсний ногоо тариалалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.5 Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр

1.5.1 Хүүхдийг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэг, вакцинд тогтмол хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.

1.5.2 Нүүдлийн болон зуны цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үргэлжлэх хугацааг уртасгаж, цэцэрлэгт хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.5.3 “Хүүхдийн амьдрах, сурах, хамгаалагдах, хөгжлийг дэмжих чиглэлээр орон нутаг хөгжилийн сангын хөрөнгийн 10 хүртэлх хувийг зарцуулна.

1.5.4 6-15 насны хүүхдийг сургуульд бүрэн хамруулж, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй сургууль завсардалтгүй болгох ба насан туршийн боловсрол хөтөлбөрийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

1.5.5 Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.5.6 Хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш боломж бүхий нийгмийн хамгааллын бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.5.7 Хүүхдийг зам тээвэр, ахуйн ослоос урьдчилан сэргийлж, хүүхэд зорчих авто замын дагуу гэрэлтүүлгийн тасралтгүй ажиллаагаатай болгоно.

1.5.8 Хүүхдийн байгууллагын орчиныг бүрэн камержуулна.

1.6 Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр

1.6.1 Эрэлттэй ажлын байрны судалгаа гаргаж, мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх талаар аймгийн МСҮТөвтэй хамтран сумандаа дунд, богино хугацааны сургалтуудыг зохион байгуулж, залуучуудыг хамруулна.

1.6.2 Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин нөхцлийг сайжруулж, биеийн тамирын гадна талбайг бий болгоно.

1.6.3 “Архигүй гэр бүл” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.6.4 Залуучуудыг боловсрол эзэмших хүрээг нэмэгдүүлж Тува улсын их дээд сургуулиудтай гэрээ хийж, оюутан сурагчдыг үргэлжлүүлэн сургана.

1.7 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр

1.7.1 Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

1.7.2 Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээнд зорилтот бүлгийн өрхийг нэн тэргүүнд хамруулж, өрхийн орлогыг нь нэмэгдүүлнэ.

1.7.3 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөгжүүлэх, хөгжлийн хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.7.4 Дохионы хэлний багшийг жил бүр 2 удаа ажиллуулна.

1.8 Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр

1.8.1 Ахмадын зөвлөх үйлчилгээг бий болгож, хүүхэд залууст ажлын дадлага, туршилга, мэргэжлийн ур чадварыг өвлүүлнэ.

1.8.2 Ахмадын талаарх төрийн бодлого хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.8.3 “Насны хишиг” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн, хамрагдах ахмадуудыг бүрэн хамруулна.

1.8.4 Ахмад настны чөлөөт цагаа үр дүнтэй өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлж, ахмадын өргөөний орчин, нөхцлийг сайжруулж эмчийг тогтмол ажиллуулна.

1.8.5 Ахмад настны эрүүл мэндэд анхаарч рашаан, сувилалд явахад замын зардалын хөнгөлөлтийг үзүүлнэ.

1.9 Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт

1.9.1 Соёлын төвийн шинэ барилга барьж, орчин нөхцөл, техник хэрэгсэл, материаллаг баазыг бэхжүүлж, иргэдэд үзүүлэх соёлын үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, мэргэжлийн боловсон хүчнээр хангана.

1.9.2 Тэшүүрийн спортыг орон нутагт тэргүүлэх чиглэл болгон хөгжүүлнэ.

1.9.3 Үндэсний цөөнх цаачин иргэдийн өв уламжлалаа хадгалах, хамгаалах зорилгоор тува хэлийг хичээлийн хөтөлбөрт оруулж ном сурах бичгээр хангана.

1.9.4 Хөдөөгийн багуудын “**Мэдээллийн төв**”-үүдийг засварлан тохижуулна.

1.9.5 Орон нутагт Монгол, цаатан нүүдлийн соёл иргэншил, үнэт зүйлийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

1.9.6 Түүх, соёлын биет болон биет бус өвийг бүртгэлжүүлнэ.

1.9.7 Иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн хийх, уулын болон явган аялал, дугуйн спорт зэрэг нийтийн биеийн тамирын төрлүүдийг дэмжиж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.

1.9.8 Биеийн тамир, спортын арга зүйч ажиллуулж, биеийн тамир, спортод хөрөнгө оруулалт хийнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1 Мал аж ахуй, аялал жуулчлал

2.1.1 Мал аж ахуйг эрчимжүүлэх бодлого баримтална.

2.1.2 Хувийн хэвшлийн мал эмнэлгийг бэхжүүлж, мал амьтны гаралтай өвчний голомтыг устгах, ариутгах, халдваргүйжүүлэх, ажлын чанар үр дүнг дээшлүүлж, мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулна.

2.1.3 Орон нутгийн хөгжлийн сангийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, үр дүнтэй зарцуулна.

2.1.4 Цааны гаралтай түүхий эдийг боловсруулж, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл бий болгоно.

2.1.5 Малчин, цаачдын нийгмийн асуудлыг шийдэх үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.1.6 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, цаачидын залгамж халааг бэлтгэх "Илгээлтийн эзэн" аяныг хэрэгжүүлнэ.

2.1.7 Мал, амьтны гаралтай арьс, шир, үс, ноос, ноолуурыг боловсруулах жижиг цех, үйлдвэрийг бодлогоор дэмжин төсөл хөтөлбөрт хамруулна.

2.1.8 "Монгол мал-2" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, малыг эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулна.

2.1.11 Цаан сүргийг ээмэгжүүлэх, бүртгэлжүүлж цахим бүртгэл бий болгоно.

2.1.12 Дархад цагаан адуу, хогорогын улаан монгол, илүү нугаламж ууцан сүүлд хонины генфондыг хадгалж, цөл сүргийг бий болгоно

2.2 Аялал жуулчлал

2.2.1 Аялал жуулчлалыг сумын эдийн засгийн үндсэн салбар болгон хөгжүүлэх тусгай хөтөлбөр гарган хэрэгжүүлнэ.

2.2.2 Дотоодын амрагч, аялагчдад зориулсан амралт зугаалга, агнуурын бүсчлэлийг тогтоож, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал, гар урлалын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

2.2.3 Байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг сумандаа хөгжүүлнэ.

2.2.4 Аялал жуулчлалын гол зам дагуу хуйтын давааны замыг засварлана.

2.3 Төсөв санхүү

2.3.1 Төсөв санхүүгийн шинэчлэлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, санхүүгийн албаны ажилтнуудын чадавхыг дээшлүүлнэ.

- 2.3.2 Төр, хувийн хэвшлийн статистик мэдээллийн санг бүрдүүлж, мэдээллийн нэгдсэн сантай болно.
- 2.3.3 Төсвийн үр ашиггүй зардлыг танаж, хэмнэлтийн горимд шилжүүлж, төсвийг үр дүнтэй зарцуулна.
- 2.3.4 Татвар хураалтыг цахимжуулж, төсвийн орлогын бааз суурийг өргөжүүлнэ.
- 2.3.5 Худалдаа үйлчилгээний бүх цэгийг Е баримт олгож иргэдийн НӨАТ буцаан олголтонд хамрагдалыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.3.6 Шинээр ажлын байр нэмэгдүүлсэн иргэд, аж ахуйн нэгжийг татварын хөнгөлөлт, урамшууллын бодлогод хамруулна.

ГУРАВ . НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Баталгаат ундны ус

- 3.1.1 Сумын төвт ундны усны гүний худагтай болно.
- 3.1.2 Нуурын усны замагжилтыг багасгах бохирдлыг цэвэрлэх иж бүрэн хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3 Айл өрх, албан байгууллагуудыг ундны ус хадгалах савыг эрүүл ахуй хангасан стандартад нийцүүлж, хүүхдийн байгууллагуудыг ус цэвэршүүлэгчээр хангана.

3.2 Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал

- 3.2.1 Иргэд, хүүхэд залуучуудад экологийн боловсрол олгох ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 3.2.2 Мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтарч шатсан ойг цэвэрлэн, мод будны тарьцыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.2.3 Гол горхи, булаг шанд, рашааны ундаргын эхийг хамгаалах ажлыг эрчимжүүлж, нутаг дэвсгэрийн рашаануудын химийн найрлагыг тогтоолгоно.
- 3.2.4 Цаг агаарын мэдээ, мэдээллийг цахимжуулах олон нийтэд хүргэх, түгээх, ажлын чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- 3.2.5 Хөрс хамгаалах, газрын доройтлыг бууруулах, хөтөлбөрүүдийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.6 Сумын төвийн ногоон байгууламжийн эзлэх талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 3.2.7 Хармай багийн бэлчээрийн хөрсний доройтлыг бууруулах зорилгоор зуны отрыг бүс нутагтай болно.
- 3.2.8 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.
- 3.2.9 Голуудын хамгаалалтын зурвасыг шинэчлэн тогтоож, амралт, чөлөөт цаг өнгөрөөх байгууламжийг нардигч, машилдаг орчимд хувийн хэвшлийн оролцоотойгоор бүрдүүлэнэ.

ДӨРӨВ. СУМЫН ТӨВИЙН ТОХИЖИЛТ, ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

- 4.1.1 Хүүхэд залуучуудын чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрөөх, Мөн гаднаас ирэх аялагчид зочин төлөөлөгч хүлээн авах нийтийн арга хэмжээ зохион байгуулах задгай талбай бий болгоно.
- 4.1.2 Ногоон байгууламжийг бий болгосон иргэн, аж ахуйн нэгжийг урамшуулж, айл өрхийн ногоон стандартыг бий болгож мөрдүүлнэ.
- 4.1.3 Хог хаягдлын менежментийг сайжруулж, ялган ангилдаг болно.
- 4.1.4 Сумын төвд ахуйн үйлчилгээний төвийг бий болгож, иргэд халуун ус, үсчин, гоо сайхан, хими цэвэрлэгээний үйлчилгээг тогтмол авах боломжтой болгоно.
- 4.1.5 Сумын төв зарим хөдөөгийн багийн хүн амыг өндөр хурдны интернетийн сүлжээнд холбож, үүрэн телефоны мэдээлэл дамжуулах үйлчилгээний технологийг нэвтрүүлнэ.
- 4.1.6 Сумын төвийн иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг эрчимжүүлж, авто зам, гудамж, олон нийтийн зам талбайг гэрэлтүүлэх камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 4.1.7 Гудамж, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандартыг нэвтрүүлнэ.
- 4.1.8 Иргэд, аж ахуйн нэгжийн хэрэгцээг бүрэн хангасан сайжруулсан шахмал түлш үйлдвэрлэдэг болно.
- 4.1.9 Өрхүүдийг стандартын нүхэн жорлонтой болгож, ариутгалыг тогтмол хийдэг болно.
- 4.1.10 Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж батлуулна.
- 4.1.11 Хармай багийг өндөр хүчдэлд холбох асуудлыг судлан шийдвэрлэнэ.
- 4.1.12 Орон нутгийн чанартай даваа, гүүр гарамуудыг засч сайжруулна.
- 4.1.13 Сумын төвт шинээр баригдсан халуун усыг ашиглалтанд оруулна.

ТАВ . ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

- 5.1.1 Засаг даргын тамгын газрын үйл ажиллагааны бүтэц зохион байгуулалтыг оновчтой болгоно.
- 5.1.2 Төрийн болон нийтийн өмчийн үр ашигтай, зохистой ашиглалт, хэрэглээг дэмжиж, “Үндэсний хэмнэлтийн хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.3 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн- Нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.4 Мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан төрийн байгууллагын үйлчилгээнд цахим технологи нэвтрүүлж, хүнд суртал, үүсгэж буй үйлчилгээнүүдийг цахимжуулна. (цахим татвар, цахим иргэний бүртгэл, цахим газрын харилцаа, цахим эрүүл мэнд, цахим боловсрол гэх мэт)

- 5.1.5 Хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээ нэвтрүүлэх зорилгоор төрийн байгууллагуудын үйлчилгээг сайжруулж, төрийн албан хаагчдыг чадавхжуулж, төсвийн зардлыг хэмнэнэ.
- 5.1.6 Цахим ардчиллыг хөгжүүлж, төрийн бодлого, захирамж, хөтөлбөр, журам боловсруулан, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд саналаа өгөх, хяналт тавих зорилготойгоор цахимаар оролцох боломжийг бий болгоно.
- 5.1.7 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 5.1.8 Газарзүйн мэдээллийн системд тулгуурласан хаягжилтын нэгдсэн сан бүрдүүлж, иргэд, байгууллагын хэрэглээнд нэвтрүүлнэ.
- 5.1.9 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 5.1.10 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 5.1.11 Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн алба хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгана.
- 5.1.12 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг эрс шинэчилнэ.
- 5.1.13 Сумын төвийн гудамж талбайг камержуулан гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 5.1.14 Хүн амын хүнсний болон эрүүл ахуйн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гарч буй зөрчил дутагдлыг арилгах, хяналт тавих үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.
- 5.1.15 Гамшигт үзэгдлүүд (ган зуд, хүчтэй шороон шуурга г.м)-ийн тархалт, давтамж, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл, эрсдэл аюулын талаар судалгааг тогтмол явуулж, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.1.16 Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах салбар зөвлөл байгуулна.
- 5.1.17 Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг зэрэг аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, сумын онцгой комисс, шуурхай штабын үйл ажиллагааг чадавхижуулна.
- 5.1.18 Сумын архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл технологийн ололтыг нэвтрүүлж, "Цахим архив"-ыг бий болгоно.
- 5.1.19 "Иргэний танхим"-ыг иргэдэд эрх зүйн зөвлөгөө өгөх, мэдээлэл сурталчилгааны ажлын чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.20 Нийгмийн дэг журам хангах, гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх талаар 2020- 2024 оны төлөвлөгөө гарган түүнийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

5.1.21 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд, олон нийтийн оролцоог дээшлүүлж, хамтын ажиллагааг сайжруулж, гэмт хэргийн гаралтыг тогтвортой бууруулна.

5.1.22 Цагдаагийн албан хаагчдын хүний нөөц, чадавхийг бэхжүүлж, үйл ажиллагааг нь сайжруулж, иргэдийн дунд хуулийн байгууллагад итгэх итгэлийг дээшлүүлж, нэр хүндийг өсгөнө.

“ХОЙМОР НУТГИЙНХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХАМТДАА ЗҮТГЭЭ.”

**Цагааннуур сумын
Монгол Ардын Намын хороо**

Хөвсгөл аймгийн Цагаан-Уул сумын
МАН-ын хорооны тэргүүлэгчдийн
2020 оны 06 дугаар сарын 20-ны өдрийн
15 –р хурлаар батлав.

2020 ОНЫ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН СОНГУУЛЬД МОНГОЛ АРДЫН НАМААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Үндэслэл:

- “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого
- Монгол Ардын намаас 2020 оны Улсын Их Хурлын сонгуульд дэвшүүлж буй мөрийн хөтөлбөр
- Хөвсгөл аймгийн “Ногоон хөгжлийн бодлогод суурилсан Тогтвортой хөгжлийн мастер төлөвлөгөө -2018-2028”
- Хөвсгөл аймгийн “Аялал жуулчлалын мастер төлөвлөгөө -2019-2028”
- Хөгжсөн хөвсгөл-2030 хөтөлбөр
- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль
- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
- Сумдын Монгол Ардын Намын байгууллага, албан байгууллага, иргэдээс ирүүлсэн санал

Уриа: “ЭРГЭЛЗЭЭГҮЙ СОНГОЛТ-ЭРЧИМТЭЙ ХӨГЖИЛ”

Зорилго: “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн үзэл баримтлалд тусгагдсан зорилтыг орон нутагт хэрэгжүүлэх суурь орчинг бодитой бүрдүүлж, иргэдийнхээ сэтгэл хангалуун амьдрах, ажиллах, хөгжих боломжийг сайжруулах

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

Улс үндэстний жинхэнэ баялаг бол хүн учраас хөгжлийн төвд хүнийг тавьж, иргэн бүр эрүүл энх байж, урт удаан наслах, чөлөөтэй сонголтоор насан туршдаа сурч боловсрох, ажилтай, орлоготой байх бүхий л бололцоог хангаж ажиллана.

ЭРҮҮЛ ЧИЙРЭГ-ЦАГААН-УУЛЧУУД

- Хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалах дэмжих, урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэхэд салбар дундын түншлэлийг сайжруулна.
- Сум дундын эмнэлэгт чанарын удирдлагын менежмент ISO9001:2015 стандартыг нэвтрүүлж, анхан шатны тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- Сумын эмнэлэгт мобайл технологи нэвтрүүлж, амжиргааны баталгаажих түвшингөөс доогуур орлоготой иргэдэд эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг үзүүлэх “Цахим карт” олгоно.
- Уламжлалт эмчилгээний тусламж үйлчилгээг сайжруулж боловсон хүчин тоног төхөөрөмжийг сайжруулна.
- Угалзат зуны сувилалыг иж бүрэн шинэчилж чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ
- Сумын эмнэлэгийг орчин үеийн стандартын шаардлага хангасан ус, ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- Сумын төвд Жирэмсэн болон амаржсан эхчүүдийн амарч сувилуулах өрөний тоог

- “Эрүүл гэр бүл”, “Хавдаргүй сум”, “Бэлгийн замын өвчлөлгүй сум” хөдөлгөөн өрнүүлж, эмч, мэргэжилтэн, иргэд, байгууллагын оролцоо, хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлнэ.

ЭРДЭМ БОЛОВСРОЛТОЙ-ЦАГААН-УУЛЧУУД

- Боловсролын удирдлага, боловсрол судлал, менежментийн чиглэлээр боловсролын удирдах ажилтныг мэргэшүүлэх сургалтанд үе шаттай хамруулж, Чанарын менежментийн ISO 9001 олон улсын стандартыг нэвтрүүлнэ
- Боловсролын салбарт гадаад дотоодод “Багш солилцоо”, “Сурагч солилцоо” хөтөлбөрүүдэд хамруулна.
- Орчин үеийн стандарт шаардлагад нийцсэн 150 хүүхдийн дотуур байрыг шинээр барих асуулгыг шийдвэрлүүлнэ.
- Ерөнхий боловсролын сургуулийн үдийн хоол хөтөлбөрийг үе шаттайгаар хэрэгжүүлж, хүүхдэд шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилнэ.
- Ерөнхий боловсролын сургууль дээр “Гэр бүлд зөвлөгөө өгөх төв” байгуулж, мэргэжлийн сэтгэл зүйч ажиллуулж, хүүхэд, гэр бүлийн гишүүдэд зөвлөгөө өгөх үйлчилгээ нэвтрүүлнэ.
- Сургууль цэцэрлэгт “хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд” сурах, хөгжих орчныг бүрдүүлж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллаж буй багшид урамшуулалт цалин олгоно.
- Соёлын биет ба биет бус өвийг олж илрүүлэх, хамгаалахад иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- Иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн хийх, уулын болон явган аялал, дугуйн спорт зэрэг нийтийн биеийн тамирын төрлүүдийг дэмжиж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.
- Гэр бүл, хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн хөгжлийн ордонг барьж ашиглалтанд оруулах асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- Соёл, спортын наадмыг жил бүр зохион байгуулна.

АЖИЛТАЙ, ОРЛОГОТОЙ ЦАГААН-УУЛЧУУД

- Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ.
- Бага, дунд орлоготой иргэдийг сум хөгжүүлэх сан, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сан, Жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих сан, гадаад дотоодын төсөл хөтөлбөрт түлхүү хамруулах замаар ажилгүйдэл ядуурлын түвшинг бууруулна.
- Ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөдөлмөрийн чадамжид тохирсон ажлын байр бий болгосон аж ахуйн нэгжийг урамшуулна.
- Анх удаагаа бизнес эрхлэгч оюутан, залуусыг мэдлэг ур чадвар олгох цогц арга хэмжээ авч төсөл хөтөлбөрийн хүрээнд санхүүгийн дэмжлэг үзүүлнэ.
- Төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд Шахмал түлшний үйлдвэрийг байгуулж сумын төвийн хэрэгцээг бүрэн хангана.
- Өөртөө ажлын байр бий болгосон албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийг дэмжинэ.
- Арьс шир боловсруулах үйлдвэрийг иргэд хувийн хэвшлийнхэнтэй хамтран байгуулна.
- Цагаан идээ боловсруулах чиглэлд анхаарч бяслагны үйлдвэр, хуурай сүүний үйлдвэр зэргийг шинээр байгуулна.
- Ноос угаах үйлдвэрийг хувийн хэвшил, гадаадын төсөл хөтөлбөртэй хамтран байгуулна.

“АХМАДАА ХҮНДЭЛЖ, ХҮҮХЭД ЗАЛУУЧУУДАА ХАМГААЛДАГ-СУМ”

- Зорилтот бүлэгт чиглэсэн бодлого төлөвлөлтийг боловсруулан амьжиргааны төвшинтэй уялдуулж, нийгмийн халамжийн үйлчилгээг сайжруулна.
- Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах үндэсний хөтөлбөрийг өрх бүрд хэрэгжүүлнэ.
- Хүн амын бүлгүүд эмэгтэйчүүд, оюутан, залуучууд, тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэд, ахмад настнуудад чиглэсэн үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- Их дээд сургууль төгссөн залуучуудыг сум орон нутагтаа ажиллаж амьдрах санаачлагыг дэмжиж ажиллана.
- Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, уламжлалт соёлыг эзэмшсэн **“Зөв Монгол хүн”** -ийг төлөвшүүлэхэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- Хүүхдийг ахуйн болон зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх соён гэгээрүүлэх үйл ажиллагааг тогмолжуулна.
- Гудамж хороололд Хүүхдийн тоглоомын талбайг стандартын дагуу аюулгүй орчин бүрдүүлэн байгуулж, хяналтыг сайжруулна.
- Хүчирхийлэлд өртсөн хүүхэд, эмэгтэйчүүдийг хамгаалах үйлчилгээг сайжруулна..
- Цахим хөтөлбөрийн хүрээнд хүүхэд, оюутан, залуучууд, өсвөр үеийнхнийг гадны сөрөг нөлөө, бусдын дарамт, гэмт хэрэгт өртөхөөс сэргийлж, тэдний аюулгүй байдлыг хангаж ажиллана.
- Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн **“Залуу гэр бүл”** хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- Залуучуудыг өвлийн спортод дур сонирхолтой болгож, сумын төвд мөсөн гулгуурын талбай бий болгоно.
- Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийн эрх, оролцоог хангаж, нөхөн сэргээх эмчилгээ, сувилгаа болон хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлнэ.
- Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцөлийг төрийн болон бусад бүх байгууллагад бүрдүүлнэ.
- Ахмадын амралт, сувилалд хамрагдах хүртээмжийг нэмэгдүүлэх бодлого баримталж ажиллана.
- Ахмадын төвүүдийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулж **“Чийрэгжүүлэлтийн төв”**-ийн хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.
- Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх ажил эрхлэлт, зөвлөх үйлчилгээг үр дүнтэй зохион байгуулна.
- Ахмадуудыг жилд нэг удаа эмнэлгийн иж бүрэн үзлэгт хамруулж эмчилгээ сувилгааны хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

ХОЁР. ” БОДЛОГООР ХӨГЖИХ ЭДИЙН ЗАСАГ

- Мал аж ахуйн гаралтай түүхий эдийг боловсруулах нэмүү өртөг шингээх замаар малчдын орлогыг нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- Цагаан-Уул үүлдрийн хонины чанарыг сайжруулж нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн боловсруулж, зах зээлд гаргах бодлого хэрэгжүүлнэ.

- Хөдөө аж ахуйн салбарт “Илгээлтийн эзэн 4-р аян”-ыг хэрэгжүүлж, малчид тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэж, орон нутгийн хэрэгцээг хүний нөөцөөр бүрэн хангана.
- Хүнсний өргөн хэрэглээний болон төмс, хүнсний ногоо тариалах хүлэмжийн аж ахуй, нөөцлөх, хадгалах, зоорь барихад төрөөс хувийн хэвшилд дэмжлэг үзүүлнэ.
- Малын гоц халдварт өвчинтэй тэмцэх, мал сүргийг бүрэн вакцинжуулах үүднээс дунд хугацааны стратеги төлөвлөгөөг хэрэгжүүлж гоц халдварт өвчингүй, тайван бүсийн статусаа хадгална.
- Үндсэний боловсруулах үйлдвэрт арьс, шир, ноос, ноолуур түүхий эд бэлтгэн тушаасан малчдад түүхий эдийн чанартай уялдуулан мөнгөн урамшуулал олгох тогтолцоог сайжруулна.
- Жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг хөнгөлттэй зээлээр дэмжинэ

Бүтээлч эдийн засаг

- Мэдээлэл технологийн салбарт иргэн төвтэй төрийн үйлчилгээний “Хур” системийг сум багт хүргэж төрөөс иргэний авдаг 196 лавлагааг хурууны хээгээр байрлал харгалзахгүй авах мэдээлэлийн санг өргөжүүлж нэвтрүүлнэ
- Мэдээлэлийн технологийн салбарыг экспортод чиглүүлэн дижитал эдийн засгийг хөгжүүлэх тогтолцоог эрчимжүүлнэ
- Алслагдсан багуудад үүрэн холбооны дахин дамжуулах станцыг нэмэгдүүлж орчин үеийн мэдээлэл технологийн салбарын хөгжлийг ард иргэдэд хүргэнэ.

Аялал жуулчлал:

- Аялал жуулчлалын салбарын онцлогт тохируулан байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн ард иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ
- Тогтвортой аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, нутгийн иргэдийн аялал жуулчлалаас хүртэх үр ашгийг нэмэгдүүлэх зорилгоор Засгийн газрын 2019 оны 332, 333 дугаар тогтоолын сум орон нутагт хамаарах заалтуудыг цаг тухайд нь бүрэн хэрэгжүүлэх арга хэмжээ авна.
- Аялал жуулчлалаас орон нутагт орох орлогийн хэмжээг нэмэгдүүлэх эрх зүйн орчин, менежментийг сайжруулна.

Дэд бүтэц

- Сумын дулаан үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж гэр хорооллын айл өрхүүдийг хэсэгчлэн нэгдсэн дулаан, бохир, цэвэр усны системд холбоно.
- Шинээр бий болж байгаа гудамж хорооллуудад цахилгаан дамжуулах дэд станцуудыг барьж байгуулна.
- Сумын төвийн гол замуудыг хатуу хучилттай болгох асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- Гэр хороолол, албан байгууллага, ААН үүдийн гадна гэрэлтүүлгийг бүрэн шийдвэрлэнэ.

Засаглалын бодлогын хүрээнд дараах үндсэн зорилтуудыг тавьж хэрэгжүүлнэ.

1. Шударга ёсны засаглалыг бэхжүүлж, мэргэшсэн ёс зүйтэй төрийн албыг төлөвшүүлнэ.
2. Иргэдээ дээдэлсэн, хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээг бүх шатанд хэвшүүлнэ.

Шударга ёсны засаглалыг бэхжүүлж, мэргэшсэн ёс зүйтэй төрийн албыг төлөвшүүлнэ.

- Нутгийн өөрөө удирдах ёсны байгууллага болох сум, багийн ИТХ-ыг бүх талаар бэхжүүлнэ.
- Сумын ИТХ-д ёс зүйтэй, мэдлэг боловсрол өндөртэй багаар ажиллах чадвар сайтай “Зөв” хүмүүсийг дэвшүүлж, төрөөс иргэдтэй харилцах харилцааг боловсронгуй болгоно.
- Хууль, дүрэм, журам зөрчсөн, ёс зүйн алдаа гаргасан удирдах албан тушаалтнуудад хүлээлгэх хариуцлагыг шуурхай шийдвэрлэж ажиллана.
- Аливаа асуудалд иргэдийг ялгаварлахгүйгээр ёс зүйтэй шударга, шуурхай үйлчилгээг хүргэдэг төрийн албыг бэхжүүлнэ.
- Төрийн үйлчилгээ тэр дундаа санхүүгийн үйл ажиллагааг “Шилэн” болгож, иргэдэд ил тод, нээлттэй болгон явуулна.
- Төрийн албан хаагчдын шударга байдал, харилцаа ёс зүйн асуудлаар “Нээлттэй хэлэлцүүлэг”-үүдийг хагас жил тутамд зохион байгуулж иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- Төрийн албан хаагчдыг шаталсан сургалтанд үе шаттай хамруулж, мэргэшсэн албыг төлөвшүүлнэ.
-Хүний нөөцийн удирдлагыг боловсронгуй болгож, ажлын байрны сул орон тоог нөхөх сонгон шалгаруулалтыг хууль, дүрэм журмын дагуу шударга зохион байгуулна.
- “Хамтын оролцоо- хариуцлагатай засаглал”-ыг бэхжүүлэх зорилгоор тусгай хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

2. Иргэдээ дээдэлсэн, хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээг бүх шатанд хэвшүүлнэ.

- Төрийн цахим үйлчилгээг баг, сумын хэмжээнд төрийн байгууллагуудад бүрэн хэрэгжүүлнэ.
- “Иргэн танд үйлчилье” “Та ханд- бид тусалъя” “Иргэн танд хүрье” зэрэг аянуудыг өрнүүлж байгууллага ААН бүрийг угтах үйлчилгээтэй болгон төрийн үйлчилгээг сайжруулна.
- Алслагдсан багийн иргэдэд хүргэх төрийн үйлчилгээг сайжруулах зорилгоор “Явуул”-ын үйлчилгээ үзүүлэх группийг жилд 1-ээс доошгүй удаа гаргаж ажиллуулна.
- Иргэдээс төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмж ямар байгаа тухай санал судалгааг байнга хийж, түүний мөрөөр тодорхой арга хэмжээ авч ажиллана
- Төрийн үйлчилгээний чанар хүртээмжинд хийх Иргэний нийгмийн байгууллагуудын хяналтын системийг боловсронгуй болгоно.
- “Бид зүтгээ, иргэн та бидэнд итгэ”, төрийн үйлчилгээнд ЗҮТГЭЖ, ИТГЭЖ, СЭТГЭЖ ажиллах “ЗИС”-ийн зарчмыг хэрэгжүүлнэ.
- Иргэдийн санал хүсэлтийг сонсох тусгай дугааруудыг сумын ИТХ, Засаг даргын дэргэд байнга ажиллуулна.
- Багийн үйл ажиллагааг сайжруулж, био дэсн хөржих боломжийг бүрдүүлэн, иргэд

“ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООТ ЭКОЛОГИЙН ТЭНЦВЭРТ БАЙДАЛ”

- Хүн амын ундны усыг хамгаалах бодлого төлөвлөлтийг эрс сайжруулж, Байгальд ээлтэй эко технологийг нэвтрүүлэх санаачилгыг хөхүүлэн дэмжинэ.
- Цэнгэг усны нөөц, гол мөрний урсац бүрэлдэх эхийн 55-аас доошгүй хувийг улсын тусгай хамгаалалтад авах арга хэмжээ хэрэгжүүлнэ.
- Сумын Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг өргөтгөх, цэвэр усны шинэ эх үүсвэрийг байгуулах бодлогын арга хэмжээ хэрэгжүүлнэ.
- Сумын төвд ажиллаж байгаа ус түгээх цэгүүдийг ухаалаг системд бүрэн шилжүүлэх зохист арга хэмжээ хэрэгжүүлнэ.
- Үйлдвэрлэл, үйлчилгээний газруудын ариун цэврийн байгууламжуудыг стандартын дагуу сайжруулна.
- Булаг, шандын эхийг хамгаалж, мод бут тарих, хашиж хамгаалах замаар урсацыг сайжруулж, бэлчээрийг усжуулах хэрэгжүүлнэ.
- Хур бороо, цас, мөсний усны нөөцийг хуримтлуулах хөв цөөрөм, усан сан байгуулах санаачилгыг дэмжинэ.
- Дэлгэрмөрөн голын дэргэд загас үржүүлэх, цөөрмийн аж ахуй байгуулах замаар загасны нөөцийг нэмэгдүүлэх, арга хэмжээ хэрэгжүүлж эхэлнэ.
- Сумын биологийн олон янз байдал, ан агнуурын менежментийн дунд хугацааны хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- Сумын нэгдсэн хогийн цэгийг 2, 3 дугаар зэрэглэлийн ландфиллд шилжүүлэх арга хэмжээг шат дараатай хэрэгжүүлж,.
- Гэр хорооллын өрхүүдэд био жорлон нэвтрүүлэх замаар хөрсний бохирдлыг багасгана.
- Сумын хог хаягдлыг ангилах, эдийн засгийн эргэлтэнд оруулах иргэдийн бүлэг, нөхөрлөлийг дэмжих замаар хог хаягдлын ангилалт, дахин ашиглалт, дахин боловсруулалтын сүлжээг бий болгож, нийт хог хаягдлын 15-аас доошгүй хувийг дахин боловсруулах цэгт хүргэдэг болно.
- Ойн нөөцийг үр өгөөжтэй тогтвортой ашиглах, хамгаалах, менежментийг сайжруулах зорилгоор төр, хувийн хэвшлийн оролцоонд тулгуурласан орчин үеийн мод боловсруулах үйлдвэр байгуулна.
- Ойн цэвэрлэгээг технологийн дагуу хийж, малчид хашаа хороо, саравч шинэчлэх, барихад шаардлагатай мод, модон материал авах үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- Ойг нөхөн сэргээх, ойжуулах, тарьц, суулгац ургуулах, сор шилмэл модны сайн чанарын үр бэлтгэх хэмжээг нэмэгдүүлэх, арга технологийг сайжруулж, бодит хүчин чадлыг бий болгох замаар ойгоор бүрхэгдсэн талбайг нэмэгдүүлнэ.
- Ойн дагалт баялаг, байгалийн ургамлыг үйлдвэрлэлийн зориулалтаар бэлтгэх бүсийг сумын хэмжээнд тогтооно.
- Байгаль хамгаалах нөхөрлөлийг иргэдийн санал, санаачилгад тулгуурлан байгуулж, бие даасан үйл ажиллагаа явуулахад нь дэмжлэг үзүүлнэ. \Нутгийн иргэдэд түшиглэсэн байгаль хамгааллыг хэрэгжүүлэх зорилгоор ойн нөхөрлөлүүдийг менежментийн төлөвлөгөөний дагуу бие даасан үйл ажиллагаа явуулахад дэмжлэг үзүүлнэ. \
- Байгалиа хамгаалах, түүний нөөцийг ашиглах асуудлаар санал, санаачилга, хяналтыг идэвхжүүлнэ. \Байгалийн нөөцийн аливаа асуудлаарх шийдвэр, үйлд

ажиллагаанд Олон нийт Иргэд, ИНБ\-ийн зөвшилцлийн болон оролцооны механизмыг төлөвшүүлнэ. \

- Цөлжилтөд идэвхитэй нэрвэгдэж буй сумын бэлчээрийн талхагдал, цөлжилтийн иж бүрэн судалгааг хийж, хамгааллын менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулан хэрэгжүүлнэ. Байгаль цаг уурын өөрчлөлт, малын тоо толгой, бэлчээрийн даац зэргээс шалтгаалан цөлжилт эрчимтэй явагдаж байгаа багуудыг бүсчилж, бэлчээрийн талхагдал, цөлжилтийн иж бүрэн судалгаа, хийж хамгааллын менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулан хэрэгжүүлнэ.

Хүрээлэн буй орчин, уур амьсгалын өөрчлөлт

- Газарзүйн мэдээллийн системд суурилсан ухаалаг, цахим газрын зураг үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлж, газрын харилцаатай холбоотой орон зайн өгөгдөл, мэдээллийн хүртээмжийг нээлттэй, ил тод болгоно.
- Хөрс хамгаалах, газрын доройтлыг бууруулах, “Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр”-ийн хүрээнд “Хөрс хамгаалах-Цөлжилттэй тэмцэх бодлогын дэд хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлнэ.
- Хөрсний үржил шимийг нэмэгдүүлэх, хөрс тордох агротехникийн болон усалгааны хэмнэлттэй, үр ашигтай дэвшилтэт технологи нэвтрүүлнэ.
- Сумын ААНБайгууллаудын орчныг ногоон байгууламжтай болгоно.
- Ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлж, “Ногоон оффис” хөдөлгөөн өрнүүлж, үр дүнд хүрсэн иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг урамшуулах тогтолцоог бий болгоно.
- Сумын ногоон байгууламжийн эзлэх талбайн хэмжээг 15 хувьд хүргэнэ.
- Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.
- Бэлчээрт хөнөөл учруулж буй царцаа, үлийн цагаан оготно гэх мэт мэрэгч амьтадтай байгаль орчинд халгүй аргаар тэмцэж, холбогдох хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г баг бүрд бий болгоно.

Ая тухтай орчин – цэвэр Ногоон сум

- Сумын хэмжээнд амьдралын ногоон хэв маяг, нөөцийн хэмнэлт зэрэг байгальд ээлтэй, хэмнэлттэй ногоон үзэл санаа, хандлага, дадлыг дэмжин хөгжүүлнэ.
- Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний бэлтгэн нийлүүлэлтийн сүлжээг боловсронгуй болгож, байгальд халгүйгээр хадгалах, савлах технологийг дэмжинэ.
- Явган зорчигчийн аюулгүй байдлыг хангасан зорчих хэсэг, дугуйн зам болон зогсоолыг нэмэгдүүлнэ.
- Ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлсэн иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудыг урамшуулах тогтолцоог бий болгох
- Нийтийн эзэмшлийн цэцэрлэгт хүрээлэн, саадуудыг тохижуулах, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлнэ.
- Модлог ургамлын үр бэлтгэх Мод үржүүлгийн газар бүхий иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагад дэмжлэх үзүүлэх
- Байгалийн аясаар болон зориудаар нөхөн сэргээх талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

- Байгалийн гамшиг болзошгүй аюул ослоос урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсооход чиглэсэн ажлыг хэрэгжүүлнэ.
- Инженерийн дэд бүтцийн хангамжид холбогдох боломжгүй болон хуучны хорооллын айл өрхийн нүхэн жорлон, угаадасны нүхэн байгууламжид 4.MNS5924: 2015 стандартыг мөрдүүлэх
- Агаар бохирдуулагч эх үүсвэрийн тооллогыг жил бүр зохион байгуулж, бохирдлыг багасгах арга хэмжээг авна.
- Гэр байшингийн дулааны алдагдлыг бууруулах ач холбогдлын талаар зөвлөмж, сургалт, сурталчилгааг үе шаттайгаар хийх
- Эмнэлгийн гаралтай аюултай хог хаягдал шатаах зориулалтын зуух байгуулах
- Хийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлнэ.

Хөвсгөл аймгийн Цагаан-Үүр сум

**ХӨВСГӨЛ АЙМГИЙН ЦАГААН-ҮҮР СУМЫН МАН-ЫН
2020-2024 ОНД ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

2020.06.22

О.Тарууш

0000001

Сумын МАН-ын хорооны Тэргүүлэгчдийн
2020 оны 06 дугаар сарын 21-ны
өдрийн 31 тоот тогтоолын хавсралт

**Хөвсгөл аймгийн Цагаан-Үүр сумын МАН-ын 2020-2024 оны сонгуульд
оролцох мөрийн хөтөлбөр**

УРИА: ЦАГААН-ҮҮРИЙНХЭЭ ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЕ.

Зорилго: Иргэдийнхээ хөгжих, боломжийг нэмэгдүүлэн, тэдэндээ эзлээ өгсөн хүртээмжтэй бодлого хэрэгжүүлж, эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлэн, ногоон хөгжлийг бий болгоно.

1. Хүний хөгжлийн бодлого
 - Орлоготой иргэн, амьдралын баталгаа
 - Эрүүл иргэн эрүүл мэндийн бодлого
 - Чанартай боловсрол, шинжлэх ухаан, инновацын хөгжил
 - Хүүхэд хамгаалал хөгжил
 - Залуучуудын хөгжлийн бодлого
 - Тусгай хэрэгцээт иргэдийн хөгжил хамгааллын чиглэлээр
 - Ахмад настнаа хайрлах, ач санах чиглэлээр
 -
2. Эдийн засгийн бодлого
 - Ил тод нээлттэй төсвийн шинэчлэл
 - Оновчтой төлөвлөлт бүхий санхүүгийн шийдэл.
3. Засаглалын бодлого
 - Хүнд сурталгүй Мэргэшсэн ёс зүйтэй төрийн, алба төрийн үйлчилгээ
 - Иргэддээ ээлтэй төрийн бодлого арга хэмжээ.
 - Дархан хил хил хамгаалал
4. Ногоон хөгжлийн бодлого
 - Агаар, хөрсний бохирдолгүй Цагаан-Үүр
 - Эко аялал жуулчлал
 - Мал аж ахуй
 - Хүрээлэн буй орчин байгаль хамгаалал
 - Сумын төвийн тохижилт дэд бүтцийн бодлого
5. Хөгжилд хөтлөх үйлдвэрлэлийн бодлого
 1. Мод боловсруулах үйлдвэр
 2. Сүү боловсруулах үйлдвэр
 3. Мах боловсруулах үйлдвэр

О.Тармунт

0300002

Нэг. Хүний хөгжлийн бодлого

- Орлоготой иргэн, амьдралын баталгаа
- Өрхийн бичил бизнесийг дэмжиж, хүү багатай, санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлнэ
- Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг бодлогоор дэмжинэ.
- Анх удаа орон сууц авч байгаа бага, дунд орлоготой иргэдэд 4-6 хувийн хүүтэй орон сууцны ипотекийн зээл олгох бодлого орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

2. Эрүүл иргэн, эрүүл мэндийн бодлого

- Хүүхэд, нялхсын эндэгдлийг гаргахгүй байх, "Хүүхдэд ээлтэй сум болох" зорилтыг үргэлжлүүлэн, үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- Уламжлалт болон физик эмчилгээний орчин үеийн шаардлага хангасан өрөөг эрүүл мэндийн төвд нээж ажиллуулна.
- Иргэн бүрийг эрүүл мэндийн бүрэн оношилгоонд жил бүр заавал хамрагдах нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.
- Элэг бүтэн Монгол" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, "Хавдрын эсрэг хамтдаа" хөтөлбөр орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- "Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд" хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг (ангина) өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдэлээс бага насанд нь сэргийлэх "хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- Яаралтай тусламжийн сүлжээний чадавхыг дээшлүүлж, сумын эрүүл мэндийн төвийн материаллаг баазыг бэхжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- Эмнэлгийн ажиллагсдын нийгмийн асуудал, ажиллах орчинг сайжруулан, сумын эрүүл мэндийн төвийг мэргэжлийн ажилчдаар бүрэн хангаж тогтвор суурьшилтай ажлуулах боломжийг бүрдүүлнэ.
- Сумын эрүүл мэндийн төвийг халуун, хүйтэн ус, ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.
- Хүүхдэд ЕБС-д суралцаж байх үеэс эрүүл мэндийн боловсрол олгож, эрүүл мэндийн "анхны тусламж" үзүүлэх чадавхыг хүн бүрд эзэмшүүлнэ.
- Орчин үеийн шаардлага хангасан тоног төхөөрөмж бүхий эрүүл мэндийн төвийн барилгыг барьж ашиглалтанд оруулна./ Бүсийн сумдын баригдсан барилгын төсвөөс жишиж авав/

1. Чанартай боловсрол, шинжлэх ухаан, инновацын хөгжил

- Сургуулийн номын санг "Цахим номын сан" болгож, утасгүй интернэтийн орчинг нэмэгдүүлнэ.
- Аймгийнхаа "Оюунлаг- Хөвсгөл" хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй үргэлжүүлэн хэрэгжүүлнэ.

О.Тармун

Г.Сүхбаатар

00000003

- Багш нарын мэргэжлийн ур чадварыг хөгжүүлэж, мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, "Сайн багш" хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- 320 Хүүхдийн спорт заал бүхий хичээлийн барилга барина. /Хөрш Чандмань-Өндөр сумын , спорт заалтай 320 хүүхдийн сургуулийн барилгын төсвөөр жишиж авав/
- Хичээлээс гадуурх сургалтыг үндэсний хөтөлбөрийн дагуу сонирхол, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх, сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлэхэд дэмжиж ажиллана.
- Төрийн байгууллагын нүхэн жорлонгийн ашиглалтыг зогсоож, цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрны ариун цэврийн өрөөний чанар үр ашгийг нэмэгдүүлэн , хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.
- Улс, аймаг, сумын түвшинд зохион байгуулагдаж буй олимпиад, уралдаан, тэмцээнд оролцож, амжилт үзүүлсэн суралцагч, багш, багийг дэмжиж урамшуулж дэмжнэ.
- Хүүхдийн Цэцэрлэгийн орчин үеийн гадна тоглоомын талбайг барина.
- Цагаан-Үүрт хэрэгцээтэй мэргэжлээр сурч байгаа оюутныг сургалтын төрийн сангийн зээлд хамруулах ажлыг бодлогоор дэмжих.

2. Хүүхэд хамгаалал хөгжлийн бодлого

- Хүүхдийг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэг, вакцинд тогтмол хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.
- Нүүдлийн болон зуны цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үргэлжлэх хугацааг уртасгаж, цэцэрлэгт хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 6-15 насны хүүхдийг сургуульд бүрэн хамруулж, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй сургууль завсардалтгүй болгоно.
- Хүүхдийг зам тээвэр, ахуйн ослоос урьдчилан сэргийлж, хүүхэд зорчих авто замын дагуу гэрлтүүлэг хийж тэмдэгжүүлнэ.
- Хороолол дунд хүүхдийн тоглоомын талбай байгуулж , орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.
- Хүүхэд хөгжлийн төв байгуулна.

3. Залуучуудын хөгжлийн бодлого

- Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн "Залуу гэр бүл" хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.
- Эрэлттэй ажлын байрны судалгаа гаргаж, мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх талаар аймгийн МСҮТөв болон бусад сургалтын төвүүдтэй хамтран сумандаа дунд, богино хугацааны сургалтуудыг зохион байгуулж, залуучуудыг хамруулна.
- 500 хүний суудал бүхий Соёл, спортын цогцолбор барих талаар холбогдох байгууллагуудад уламжилж ажиллана.

О.Төрмөнх

Эрх

0000004

4. Тусгай хэрэгцээт иргэдийн хөгжил хамгааллын чиглэлээр

- Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээнд зорилтот бүлгийн өрхийг нэн тэргүүнд хамруулж, өрхийн орлогыг нь нэмэгдүүлнэ.
- Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцөлийг төрийн болон бусад бүх байгууллагад бүрдүүлнэ.

5. Ахмад настнаа хайрлах, ач санах чиглэлээр

- Ахмадын зөвлөх үйлчилгээг бий болгож, хүүхэд залууст ажлын дадлага, туршилга, мэргэжлийн ур чадварыг өвлүүлнэ.
- Ахмадын талаарх төрийн бодлого хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- Ахмад настны чөлөөт цагаа үр дүнтэй өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлж, ахмадын өргөөтэй болно.
- Ахмадуудаа амраах зориулал бүхий рашаан сувилал байгуулна. /Армагийн рашаан/

7. Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт

- Орон нутагт тэргүүлэх чиглэлийн болон үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлж, материаллаг баазаар ханган, нийтийг хамарсан спортын арга хэмжээг өргөжүүлнэ.
- Биеийн тамирын задгай талбайг баг бүрт тохижуулна.
- Түүх, соёлын биет болон биет бус өвийг бүрэн бүртгэлжүүлж хамгаална.
- Иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн хийх, уулын болон явган аялал, дугуйн спорт зэрэг нийтийн биеийн тамирын төрлүүдийг дэмжиж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.
- Биеийн тамир, спортод хөрөнгө оруулалт хийсэн хувь хүн, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.
- Монгол бөхийн шүтээн цогцолбор байгуулах санаачлагыг дэмжиж ажиллана.

Хоёр: Эдийн засгийн бодлого

1. Ил тод нээлттэй төсвийн шинэчлэл

- Төсөв санхүүгийн шинэчлэлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, санхүүгийн албаны ажилтнуудын чадавхыг дээшлүүлнэ
- Төсвийн үр ашиггүй зардлыг танаж, хэмнэлтийн горимд шилжүүлж, төсвийг үр дүнтэй зарцуулна.
- Төсвийн хөрөнгөөр хийгдсэн ажил, үйлчилгээний хяналтыг сайжруулж, чанар үр өгөөжийг дээшлүүлнэ.

O. Tserenbat

[Signature]

00000005

2. Оновчтой төлөвлөлт бүхий санхүүгийн шийдэл

- Төр, хувийн хэвшлийн статистик мэдээллийн санг бүрдүүлж, хүн ам, өрхийн мэдээллийн сангийн баяжилт, тооцооллыг сайжруулна
- Татвар хураалтыг цахимжуулж, төсвийн орлогын бааз суурийг өргөжүүлнэ
- Шинээр ажлын байр нэмэгдүүлсэн иргэд, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.

Гурав: Засаглалын бодлого

1. Хүнд сурталгүй, Мэргэшсэн ёс зүйтэй төрийн алба, төрийн үйлчилгээ

- Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн- Нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- Хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээ нэвтрүүлэх зорилгоор төрийн байгууллагуудын үйлчилгээг сайжруулж, төрийн албан хаагчдыг чадавхжуулж, төсвийн зардлыг хэмнэнэ.
- Цахим ардчиллыг хөгжүүлж, төрийн бодлого, захирамж, хөтөлбөр, журам боловсруулан, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд саналаа өгөх, хяналт тавих зорилготойгоор цахимаар оролцох боломжийг бий болгоно.
- Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг эрс шинэчилнэ.
- Сумын архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл технологийн ололтыг нэвтрүүлж, төрийн албаны архивын хадгалалт, хамгаалалтын нөхцөлийг сайжруулж, “Цахим архив”-ын баяжилтыг нэмэгдүүлнэ.
- Иргэний танхим байгуулж техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, иргэдэд эрх зүйн зөвлөгөө өгөх, мэдээлэл сурталчилгааны ажлын чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

2. Иргэддээ ээлтэй төрийн бодлого арга хэмжээ

- Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг зэрэг аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, сумын онцгой комисс, шуурхай штабын үйл ажиллагааг чадавхижуулна.
- Нийгмийн дэг журам хангах, гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх талаар 2020- 2024 оны төлөвлөгөө гарган түүнийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- Архи согтууруулах ундаа худалдан борлуулах тусгай зөвшөөрөлтэй, цэгүүдийн тоог хуулийн дагуу бууруулах бодлого баримтлан ажиллана.
- Орон нутагт ажиллах багш, эмч, төрийн албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэн тогтвор суурьшилтай ажиллуулна
- Хүн амын хүнсний болон эрүүл ахуйн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гарч буй зөрчил дутагдлыг арилгах, хяналт тавих үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ

О.Таммиш

[Signature]

0000006

3. Дархан хил, хил хамгаалах бодлого.

- Хил хамгаалах туслах хүчний зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.
- Хилчдийн уналгын морийг 3-н ээлжтэй болгох, хилийн харуулын байрны тохижилт хийж, дулаацах байрны тоог нэмэгдүүлнэ.
- Хилчдийн ар гэрийг ажилтай болгох, нийгмийн баталгааг хангах хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх.
- Туслах хүчний гишүүдийн нийгмийн асуудлыг шийдэж, хилчид ард түмний харьцах харьцааг ойртуулах хөтөлбөр зохион байгуулна.
- Сум хоорондын хилийн цэсийн маргааныг шийдвэрлэх чиглэлээр ажил зохион байгуулна.

Гурав: Ногоон хөгжлийн бодлого

1. Агаар, хөрсний бохирдолгүй Цагаан-Үүр

- Усны сан бүхий газарт байгаа хогийн цэгийн хамрах талбайг багасгаж, ландфил технологи нэвтрүүлнэ. Хог хаягдлын ашиглалтын сүлжээг бий болгоно.
- Зориулалтын лаг хаях цооног бий болгоно.
- Сумын төвийн ногоон байгууламжийн эзлэх талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх бодлого бармтлан энэ талаар санаачлага гаргасан иргэн аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.

2. Эко аялал жуулчлал

- Аялал жуулчлалыг сумын эдийн засгийн тэргүүлэх салбарын нэг болгон хөгжүүлэх тусгай хөтөлбөр гарган хэрэгжүүлнэ.
- Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүний нөөцдөө түшиглэн аялах үйлчилгээг бий болгоно.
- Сумын төвд аялагчдад зориулсан мэдээллийн төв байгуулна.
- Аялал жуулчлалын мэргэжлийн ажилчидыг бодлогоор бэлтгэх арга хэмжээ авна.
- Даян дээрхийн чиглэлийн аялал жуулчлалын шинэ маршрутг хөгжүүлж, аялалын дэд бүтцийг хөгжүүлнэ.
- Дархинтын сар толгой, Бургалтай, Уйлганы цагаан эрэг зэрэг газарт түр амрах стандартын цэг байгуулна.

3. Мал аж ахуй, газар тариалангийн бодлого.

- Хувийн хэвшлийн мал эмнэлэгүүдийг бэхжүүлж, мал амьтны гаралтай өвчний голомтыг устгах, ариутгах, халдваргүйжүүлэх, ажлын чанар үр дүнг дээшлүүлж, мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулна.
- Малын бүртгэлийн тогтолцоог боловсронгуй болгоно.
- Монгол мал-2" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, малыг эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулна.

О. Тархитов

[Signature]

0000007

060

- Сумын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу сумын төвийн мал бүхий иргэдийг хар усны цаана гаргах ажлыг зохион байгуулж эхлүүлэх. Малчдын хороололтой болох.
- Отрын бүс нутгийг ашиглах арга хэмжээ зохион байгуулж, адууг оторт явуулдаг болох.
- Хадлангийн тоног төхөөрөмжийг шинэчлэх ажил арга хэмжээг төр хувийн хэвшлийн түншлэлээр хийнэ.
- Хадлан бэлчээр хамгаалах нэгдсэн хөтөлбөр зохион байгуулж хэрэгжүүлнэ.
- Төмс хүнсний ногоо хүлэмжийн аж ахуйг нэмэгдүүлж дотоодын хэрэгцээгээ хангана.

➤

4. Хүрээлэн буй орчин байгаль хамгаалал

- Иргэд, хүүхэд залуучуудад экологийн боловсрол олгох ажлын хүрээнд хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- Ойн хөнөөлт шавьжийн тархалт, өсөлт, бууралтыг хяналтанд авч, мэргэжлийн байгууллагын оролцоотойгоор түүнтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлнэ.
- Цаг агаарын мэдээ, мэдээллийг цахимжуулах олон нийтэд хүргэх, түгээх, ажлын чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- Голуудын хамгаалалтын зурвасыг шинэчлэн тогтоож, амралт, чөлөөт цаг өнгөрөөх байгууламжийг Баянгол, Булаг, Хар ус орчимд хувийн хэвшлийн оролцоотойгоор бүрдүүлнэ.
- Мод үржүүлгийн газар байгуулах иргэн аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжиж ажилна.
- Ойн мэргэжлийн байгууллагыг чадавхижуулах, дотоодын аж ахуйн нэгжийн тоог нэмэгдүүлж дэмжиж ажиллана.

5. Сумын төвийн тохижилт дэд бүтцийн бодлого

- Сумын газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөтэй болно.
- Инженерийн шийдэл бүхий нэгдсэн халаалтын уурын зуух барьж төрийн байгууллагуудыг холбох ажлыг хөөцөлдөнө.
- Сумын төвд байрлалтай өрх бүрийн хашааг кадастрийн зурагт оруулж, гэрээ гэрчилгээжүүлж, үл хөдлөхөд бүртгүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.
- Сумын төвийн гудамж талбайг нэгдсэн зохион байгуулалтанд оруулж жишиг хороолол болгох.
- Амины тохилог орон сууц барьж, зээлээр олгон залуу гэр бүлийг орон сууцаар хангах ажлыг үе шаттай дараалан зохион байгуулна.
- Сумын төвийн иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг эрчимжүүлж, авто зам, гудамж, олон нийтийн зам талбайг гэрэлтүүлэх камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- Сумын төвд ахуйн үйлчилгээний төвийг бий болгож, иргэд халуун ус, үсчин, гоо сайханы үйлчилгээг тогтмол авах боломжтой болгоно

О.Т. Аамин

[Signature]

80000008

- Өрхүүдийг бохирын байгууламж байгуулах, био жорлон нэвтрүүлэх замаар нүхэн жорлонгоос татгалзаж хөрсний бохирдлыг багасгах арга хэмжээг шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- Сумын төвд шинээр хашаа, байшин, сууц барьж буй иргэдийг ипотекийн зээлд хамруулна.
- Баянголын гүүрнүүдийг шинэчлэнэ.
- Аригын гол дээр гүүр барина.
- Хэрээтийн давааны 26 км сайжруулсан зам барих ажлыг холбогдох байгууллагуудад тавьж шийдвэрлүүлэх ажил зохион байгуулна.
- Цагаан-Үүр Мөрөн чиглэлийн зам зсаварын ажлыг хийнэ.
- Хайрхан даваа,зүүн зайвар, хээгт, Тарвагтай, Онгон давааны замыг засна.
- Цагаан-Үүрт үйлдвэрлэв брэнд бүтээгдэхүүний төвлөрсөн цэгтэй болно.
- Хувиараа худалдаа үйлчилгээ эрхэлж байгаа иргэдийг хөнгөлөлттэй зээлийн эх үүсвэрээр дэмжиж, стандарт мөрдүүлэх, үйлчилгээг сайжруулах арга хэмжээ зохион байгуулна.

Тав:Хөгжилд хөтлөх үйлдвэрлэлийн бодлого

- Мод боловсруулах үйлдвэр байгуулах санал санаачилга гаргасан иргэн аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- Сүү боловсруулах үйлдвэр байгуулах санал санаачилга гаргасан иргэн аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.
- Мах боловсруулах үйлдвэр байгуулах санал санаачилга гаргасан иргэн аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.

О.Тарвагтай

[Signature]

0000009

**2020 ОНЫ СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН
НАМААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ
“МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР “**

Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл :

- “Хөгжсөн Хөвсгөл -2030” хөтөлбөр
- 2020 оны УИХ- ын сонгуульд МАН-аас дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр
- 2020 оны Аймгийн ИТХ-ын сонгуульд аймгийн МАН-аас дэвшүүлж буй мөрийн хөтөлбөр

УРИА: “МАНЛАЙ ИРГЭН-МАНЛАЙ СУМ “

Зорилго: Сумынхаа хүн амын амьдрах, хөдөлмөрлөх, хөгжих таатай орчин нөхцлийг бүрдүүлж, ил тод, нээлттэй, хариуцлагатай засаглалтай, байгаль орчны тэнцвэртэй байдлыг хангасан, өөрийгөө тэтгэсэн тогтвортой эдийн засаг бүхий жишиг сум болж, орон нутгынхаа хөгжлийг хурдасгаж, иргэдийнхээ амьдралын чанарыг сайжруулахад оршино.

Үр дүн: Ажилтай, орлоготой, бүтээн байгуулалттай, хамтын ажиллагааг дэмжсэн манлай иргэн, манлай байгууллага, манлай сум болох

НЭГ. Хүний хөгжлийн бодлого

1.1 Орлоготой иргэн

1.1.1. Бага, дунд орлоготой иргэдийг төрийн бодлогоор дэмжиж, иргэдэд бага хүүтэй зээл, хөтөлбөрт хамруулана.

1.1.2. Өрхийн бичил бизнесийг дэмжиж, хүүгүй, барьцаагүй санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлнэ.

1.1.3. Гарааны бизнес эрхлэгч оюутан, залууст бизнесээ тэлэх, эрчимжүүлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар олгох цогц арга хэмжээг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.1.4. Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.

1.1.5. Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.1.6. Сум багийн хүн амын хөдөлмөр эрхлэх тэгш боломжийг бүрдүүлнэ.

1.1.7. Иргэдийн туршлага, ур чадвартаа түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломж, өрхийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээл авахад нь бүх талаар дэмжиж ажиллана.

1.1.8. Анх удаа байр авч байгаа бага, дунд орлоготой иргэдэд 4-6 хувийн хүүтэй орон сууцны ипотекийн зээл олгох бодлого орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.1.9. Тэтгэвэрээ тогтоолгох ахмад настан бүрт суурь тэтгэвэр олгох, хувийн даатгалын үйлчилгээнд хамрагдах боломж бүхий олон давхаргат нийгмийн даатгалын тогтолцоог орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлж ажиллана.

1.2 Эрүүл иргэн

1.2.1 Хүүхэд, ялангуяа нялхсын эндэгдлийг тууштай бууруулж, “Хүүхдэд ээлтэй сум болох” зорилтыг үргэлжлүүлэн, үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2.2 “Эмийн зохистой хэрэглээ” аяныг зохион байгуулж, “Зөв тун” эмийн сангийн чадавхыг бэхжүүлж, нэн зайлшгүй шаардлагатай эмийн хангалтыг 100%-д хүргэнэ.

1.2.3 Иргэн бүр эрүүл мэндийн бүрэн оношилгоонд жил бүр заавал хамрагдах нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

1.2.4 “Элэг бүтэн Монгол” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, “Хавдрын эсрэг хамтдаа” хөтөлбөр орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.2.5 “Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд” хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг (ангина) өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдэлээс бага насанд нь сэргийлэх “Эрүүл ирээдүй” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.6 “Эрүүл чийрэг эр хүн” үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагтаа хэрэгжүүлж дундаж наслалтыг уртасгана.

1.2.7 Эмэгтэйчүүдийн товлोलт дархлаажуулалтыг сум, багийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах “Энх бүсгүй” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.8 Эмнэлгийн ажиллагсдын нийгмийн асуудал, ажиллах орчинг сайжруулан, сумын эрүүл мэндийн төвийг ажилтан, мэргэжилтнээр бүрэн хангана.

1.2.9 Сумын эрүүл мэндийн төвийг халуун, хүйтэн ус, ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.

1.2.10 Амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой иргэдэд эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ авах “**Цахим карт**” олгож хэрэгжүүлж ажиллана.

1.2.11 Иргэдэд эрүүл мэндийн бүх талын боловсролыг ЕБС-д суралцаж байх үеэс олгож, эрүүл мэндийн “**анхны тусламж**” үзүүлэх чадавхыг хүн бүрд эзэмшүүлнэ.

1.3 Чанартай боловсрол

1.3.1 Дотуур байрыг хүүхдийн сурах, хөгжих, эрүүл аюулгүй ээлтэй орчин болгон, хүчин чадлыг бүрэн ашиглаж, 6 настай хүүхдийн амьдрах сурах нөхцөлийг сайжруулна.

1.3.2 Сургуулийн номын санг “**Цахим номын сан**” болгож, утасгүй интернэтийн орчинг нэмэгдүүлнэ.

1.3.3 Аймгийнхаа “**Оюунлаг- Хөвсгөл**” хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй үргэлжүүлэн хэрэгжүүлнэ.

1.3.4 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, “**Чадварлаг багш**” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.3.5 320 хүүхдийн сургуулийн барилгыг ашиглалтанд оруулна.

1.3.6 Хүүхэд харах үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг хамруулах боломжтой болгож, яслийн үйлчилгээг сэргээнэ.

1.3.7 Цэцэрлэгийн бүлэг бүрд 2 ээлжийн бүлгийн багш ажиллуулан хүүхэд хүлээж авах, өгөх цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүдэд ажлаа тараад хүүхдээ авдаг боломжийг бүрдүүлнэ.

1.3.8 ЕБС-д үдийн цай хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, нэг хүүхдэд ногдох зардлыг нэмж, хүүхдэд шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилнэ.

1.3.9 Төсвөөс олгох Цэцэрлэг, дотуур байрны хүүхдийн хоолны зардлыг 2 дахин нэмэх тал дээр дээд шатны байгууллагад уламжилж ажиллана.

00000003

1.3.10 Суралцагчдад сэтгэл зүйн үйлчилгээ үзүүлэх, мэргэжлээ сонгоход туслах чиг үүрэгтэй сэтгэл зүйч-мэргэжилтнийг сургуульд ажиллуулна.

1.3.11 Сургууль, цэцэрлэгүүдэд өндөр өнжүүлэх анги, бүлэг хичээллүүлэхийг дэмжинэ.

1.3.12 Хичээлээс гадуурх сургалтын үндэсний хөтөлбөрийн дагуу сонирхол, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх, сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлнэ.

1.3.13 Нүхэн жорлонгийн ашиглалтыг зогсоож, цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрны ариун цэврийн өрөөний чанар үр ашгийг нэмэгдүүлэн, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.

1.3.14 Улс, аймаг, сумын түвшинд зохион байгуулагдаж буй олимпиад, уралдаан, тэмцээнд оролцож, амжилт үзүүлсэн суралцагч, багш, багийг дэмжиж урамшуулна.

1.4 Тогтвортой-амар, амгалан гэр бүл

1.4.1 Жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарч, ургийн эрт үеийн оношилгоонд, жирэмсний хяналтад бүрэн авч, сургалт арга зүйгээр хангана.

1.4.2 Эмэгтэйчүүдийн үүсгэл санаачилгын клуб, холбоо, нөхөрлөл ТББ-дыг бодлогоор дэмжин хамтран ажиллана.

1.4.3 Эмэгтэйчүүдийн нийгмийн оролцоог дэмжсэн төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

1.4.4 Ганц бие, өрх толгойлсон эмэгтэйчүүдийг үйлдвэрлэл, бичил бизнес эрхлэхэд дэмжинэ.

1.4.5 Баялаг бүтээгчдийг төрийн бодлогоор дэмжинэ.

1.4.6 Орон нутгийн төрийн байгууллагаас үйлдвэрлэгчид, баялаг бүтээгчдийн хөдөлмөрийг үнэлж, дүгнэнэ.

1.4.7 *Сумын нэг өдөр* – үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, сумын брендийг нэр төрлийг нэмэгдүүлж, баялаг бүтээгчдээ дэмжинэ.

1.4.8 Төрийн худалдан авалтанд сумынхаа баялаг бүтээгч, үйлдвэрлэгчдээ давуу эрх олгох, зарчим баримтална.

1.4.9 Өрхийн амьжиргааны түвшинг тогтоох аргачлалыг үндэслэн нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ.

1.4.10 Орлого багатай өрхийн нийгмийн хамгаалал, амьжиргааг дээшлүүлэх олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

1.4.11 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.4.12 Их, дээд сургууль төгссөн залуучуудаа сумандаа эргэн ирж ажиллаж хөдөлмөрлөх, бизнес эрхлэхэд нь дэмжлэг үзүүлж, цахим мэдээллийн систем, хөдөлмөрийн мэдээллийн санг бий болгоно.

1.4.13 “Цалинтай ээж” хөтөлбөрт хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж ажиллана.

1.4.14 “Нэг өрх-нэг ажлын байр” бодлогыг баримталж, “Ажилтай иргэн-Амьжиргаатай өрх” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, дундач орлоготой өрхийн тоог нэмэгдүүлнэ.

1.4.16 Өрхийн аж ахуй эрхлэх үүсгэл, санаачилгыг дэмжиж, төсөл хөтөлбөрт хамруулж, амьжиргааг нь дээшлүүлнэ.

1.5 Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр

1.5.1 Хүүхдийг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэг, вакцинд тогтмол хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.

1.5.2 Нүүдлийн болон зуны цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үргэлжлэх хугацааг уртасгаж, цэцэрлэгт хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.5.3 “Хүүхдийн амьдрах, сурах, хамгаалагдах, хөгжлийг дэмжих чиглэлээр олон улсын төсөл хөтөлбөрүүдийг нэмэгдүүлж, орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгийн тодорхой хувийг хүүхдийн төлөө үйл ажиллагаанд зарцуулна.

1.5.4 6-15 насны хүүхдийг сургуульд бүрэн хамруулж, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй сургууль завсардалтгүй болгоно.

1.5.5 Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшилийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.5.6 Хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш боломж бүхий нийгмийн хамгааллын бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.5.7 Хүүхдийг зам тээвэр, ахуйн ослоос урьдчилан сэргийлж, хүүхэд зорчих авто замын дагуу гэрэлтүүлэг хийж тэмдэгжүүлэх, хурд сааруулагч, камертай болгоно.

1.5.8 Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.

1.6 Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр

1.6.1 Эрэлттэй ажлын байрны судалгаа гаргаж, мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх талаар аймгийн МСҮТөвтэй хамтран сумандаа дунд, богино хугацааны сургалтуудыг зохион байгуулж, залуучуудыг хамруулна.

1.6.2 Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин нөхцлийг сайжируулна.

1.6.3 Хүүхэд, оюутан, залуучууд, өсвөр үеийнхнийг гадны сөрөг нөлөө, бусдын дарамт, гэмт хэрэгт өртөх, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх бодис хэрэглэхээс сэргийлэх, цахим орчин дахь аюулгүй байдлыг хангах хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.6.4 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн "Залуу гэр бүл" хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.7 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр

1.7.1 Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

1.7.2 Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээнд зорилтот бүлгийн өрхийг нэн тэргүүнд хамруулж, өрхийн орлогыг нь нэмэгдүүлнэ.

1.7.3 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөгжүүлэх, хөгжлийн хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.7.4 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцөлийг төрийн болон бусад бүх байгууллагад бүрдүүлнэ.

1.8 Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр

1.8.1 Ахмадын зөвлөх үйлчилгээг бий болгож, хүүхэд залууст ажлын дадлага, туршилга, мэргэжлийн ур чадварыг өвлүүлнэ.

1.8.2 Ахмадын талаарх төрийн бодлого хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.8.3 Төрөөс олгож буй хөнгөлөлт, урамшуулаллыг ахмадууд цаг алдалгүй хүргэж ажиллана.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]
12000006

1.8.4 Ахмад настны чөлөөт цагаа үр дүнтэй өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлж, ахмадын өргөөний орчин, нөхцлийг сайжруулна.

1.8.5 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх ажил эрхлэлт, зөвлөх үйлчилгээг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.

1.9 Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт

1.9.1 Соёлын төвийн барилга байгууламж, орчин нөхцөл, техник хэрэгсэл, материаллаг баазыг бэхжүүлж, иргэдэд үзүүлэх соёлын үйлчилгээний чанар, хүртээмж, давтамжийг нэмэгдүүлэнэ.

1.9.2 Орон нутагт тэргүүлэх чиглэлийн болон үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлж, нийтийг хамарсан спортын арга хэмжээг өргөжүүлнэ.

1.9.3 Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлж, Монгол бичгийн олимпиадыг иргэдийн дунд уламжлал болгон явуулна.

1.9.4 Хөдөөгийн багуудын “Мэдээллийн төв”-үүдийг засварлан тохижуулж, биеийн тамирын задгай талбайг баг бүрт засварлан тохижуулна.

1.9.5 Орон нутагт Монголынхоо нүүдлийн соёл иргэншил, үнэт зүйлийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

1.9.6 Түүх, соёлын өвийг сүйтгэж байгаа хууль бус үйл ажиллагаатай тэмцэж, хариуцлагыг чангатгаж, биет болон биет бус өвийг хамгаална.

1.9.7 Иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн хийх, уулын болон явган аялал, дугуйн спорт зэрэг нийтийн биеийн тамирын төрлүүдийг дэмжиж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.

1.9.8 Биеийн тамир, спортын арга зүйчийг чадвахжуулан ажлын байрыг тохижуулж үйл ажиллагааг өргөжүүлэн чанаржуулна.

1.9.9 Биеийн тамир, спортод хөрөнгө оруулалт хийсэн хувь хүн, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1 Мал аж ахуй, газар тариалан, үйлдвэрлэл

2.1.1 Мал эмнэлэгийн салбарын ажил үйлчилгээнд шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмж, автомашин, барилга байр бүхий танхим бий болгох.

2.1.2 Хувийн хэвшлийн мал эмнэлэгүүдийг бэхжүүлж, мал амьтны гаралтай өвчний голомтыг устгах, ариутгах, халдваргүйжүүлэх, ажлын чанар үр дүнг дээшлүүлж, мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцөлийг сайжруулна.

2.1.3 Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгийг үр дүнтэй зарцуулна.

2.1.4 Малчид, тариаланчдын нийгмийн асуудлыг шийдэж, уулзалт зөвөлгөөнийг 2 жилд 1 удаа хийнэ.

2.1.5 Мал, амьтны гаралтай арьс, шир, үс, ноос, ноолуурыг боловсруулах жижиг цех, үйлдвэрийг бодлогоор дэмжин төсөл хөтөлбөрт хамруулна.

2.1.6 “Ноолуур” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлж, малчдын орлогыг тогтвортой байлгахад дэмжлэг үзүүлнэ.

2.1.7 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, малыг эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулна.

2.1.8 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүний цахим тогтолцоог өргөжүүлнэ.

2.1.9 Сүүний чиглэлийн үхрийн эрчимжсэн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын сүүний үйлдвэрлэл, боловсруулалтыг өсгөж, сүүгээ борлуулж буй малчдад сүүний урамшуулал олгох төрийн бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

2.1.10 Төмс, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлэн дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.

2.1.11 Хүлэмж, агуулахын аж ахуйг нэмэгдүүлэх замаар хүнсний ногооны дотоодын хэрэгцээг жилийн турш тогтвортой хангах боломжийг нэмэгдүүлэнэ.

2.1.12 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг үйл ажиллагаанд зээлийн дэмжлэг үзүүлж, сумын өвс тэжээлийн аюулгүй нөөцийг нэмэгдүүлнэ.

2.1.13 Сумын эдийн засагт нөлөө үзүүлэхүйц, орон нутгийн түүхий эдэд түшиглэсэн томоохон болон жижиг дунд үйлдвэрлэлүүдийг хөгжүүлж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг 2020 оныхоос 50%-р нэмэгдүүлнэ.

2.1.14 Орон нутагт үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг түлхүү хэрэглэхийг иргэддээ уриалж, төрийн худалдан авалтанд орон нутгийн үйлдвэр, бизнес эрхлэгчид оролцохыг дэмжинэ.

2.3.5 Шинээр ажлын байр нэмэгдүүлсэн иргэд, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж, урамшуулна.

ГУРАВ . Ногоон хөгжлийн бодлого

3.1 Баталгаат ундны ус

3.1.1 Цэнгэг усны нөөц, гол мөрний урсац бүрэлдэх эхийн талаас доошгүй хувийг орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авна.

3.1.2 Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг өргөтгөж, баталгаат ундны усаар хангагдсан хүн амын тоог нэмэгдүүлнэ.

3.1.3 Гадаргын усны урсацыг сайжруулж төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.

3.1.4 Ус зөөлрүүлэх төхөөрөмжүүдийг сумын төвийн худгуудад байрлуулна.

3.2 Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал

3.2.1 Иргэд, хүүхэд залуучуудад экологийн боловсрол олгох ажлыг эрчимжүүлж, “*Ногоон соёл- иргэнийл*” сумын хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

3.2.2 Ойн хөнөөлт шавьжийн тархалт, өсөлт, бууралтыг хяналтанд авч, мэргэжлийн байгууллагын оролцоотойгоор түүнтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

3.2.3 Гол горхи, булаг шанд, рашааны ундаргын эхийг хамгаалах ажлыг эрчимжүүлж, нутаг дэвсгэрийн рашаануудын химийн найрлагыг тогтоолгоно.

3.2.4 Цаг агаарын мэдээ, мэдээллийг цахимжуулах олон нийтэд хүргэх, түгээх, ажлын чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

3.2.5 Газар зүйн мэдээллийн системд суурилсан “Ухаалаг, цахим газрын зураг” үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлж, газрын харилцаатай холбоотой орон зайн өгөгдөл, мэдээллийн хүртээмжийг нээлттэй, ил тод болгоно.

3.3.6 Сумын төвийн ногоон байгууламжийн эзлэх талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

3.3.7 Бэлчээрийг нөхөн сэргээх “Малчдын дундын сан”-г бий болгоно.

ДӨРӨВ. СУМЫН ТӨВИЙН ТОХИЖИЛТ, ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1.1 Засаг Даргын Тамгын Газрын барилга шинээр бариулна.

4.1.2 Ногоон байгууламжийг бий болгосон иргэн, аж ахуйн нэгжийг урамшуулж, айл өрхийн ногоон стандартыг бий болгож мөрдүүлнэ.

4.1.3 Хог хаягдлыг байгальд халгүй аргаар устгах технологи, менежментийг судлан хэрэгжүүлж эхлэнэ.

4.1.4 Сумын төвд ахуйн үйлчилгээний төвийн үйл ажиллагааг жигдрүүлж ажиллуулна.

4.1.5 Газар хөдлөлт, байгалийн гамшгийн эрсдэл аюулыг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх ажлын хүрээнд барилга, байгууламж, орон сууцыг бүртгэлжүүлэнэ.

4.1.6 Сумын төв зарим хөдөөгийн багийн хүн амыг өндөр хурдны интернетийн сүлжээнд холбож, үүрэн телефоны мэдээлэл дамжуулах үйлчилгээний технологийг нэвтрүүлнэ.

4.1.7 Сумын төвийн иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг эрчимжүүлж, авто зам, гудамж, олон нийтийн зам талбайг гэрэлтүүлэх камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

4.1.8 Сумын төвийн дулаан, цахилгааны найдвартай эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, удирдлага менежментийн ухаалаг шийдлийг нэвтрүүлнэ.

4.1.9 Гудамж, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандартыг нэвтрүүлнэ.

4.1.10 Иргэд, аж ахуйн нэгжийн хэрэгцээг бүрэн хангасан түлш түгээх нэг цэгийн үйлчилгээг үзүүлнэ.

4.1.11 Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг орон нутгийн нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн нэмэлт өөрчлөлт оруулж, газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийг боловсронгуй болгон мөрдөнө.

4.1.12 Тэсийн-Илч ХХК-ны дулаан үйлдвэрлэх зуухыг шинэчилж, хүчин чадлыг нэмэгдүүлэн зуухны янданг утаа шүүлтүүртэй болгож, агаарын бохирдлыг бууруулна.

4.1.13 Айл өрх, аж ахуйн нэгж байгууллагыг инженерийн шугам сүлжээ бүхий тохилог орон сууц, эдэлбэр газар, амины орон сууцтай болох нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

4.1.14 Орон нутгийн чанартай Их ам, Хаснагтын давааг засч сайжруулна.

4.1.15 Сумын төвийн халуун усны тоог нэмэгдүүлнэ.

4.1.16 Дөшийн гүүрийг шинэчлэн засварлана.

4.1.17 Сумын төвд шинээр хашаа, байшин, сууц барьж буй иргэдийг төрийн бодлогоор дэмжинэ.

4.1.18 “Хийморь” төслийг эхлүүлж, тохижуулан байгууламж нэмэгдүүлнэ.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]
0000011

ТАВ . ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

5.1.1 Засаг даргын тамгын газрын үйл ажиллагааны давхардлыг арилгах, нэгтгэх замаар бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой, цомхон болгоно.

5.1.2 Төрийн болон нийтийн өмчийн үр ашигтай, зохистой ашиглалт, хэрэглээг дэмжиж, “Үндэсний хэмнэлтийн хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлнэ.

5.1.3 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг “Нэг иргэн- Нэг бүртгэл” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

5.1.4 Мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан төрийн байгууллагын үйлчилгээнд цахим технологи нэвтрүүлж, хүнд суртал, үүсгэж буй үйлчилгээнүүдийг цахимжуулна. (цахим татвар, цахим иргэний бүртгэл, цахим газрын харилцаа, цахим эрүүл мэнд, цахим боловсрол гэх мэт)

5.1.5 Хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээ нэвтрүүлэх зорилгоор төрийн байгууллагуудын үйлчилгээг сайжруулж, төрийн албан хаагчдыг чадавхжуулж, төсвийн зардлыг хэмнэнэ.

5.1.6 Цахим ардчиллыг хөгжүүлж, төрийн бодлого, захирамж, хөтөлбөр, журам боловсруулан, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд саналаа өгөх, хяналт тавих зорилготойгоор цахимаар оролцох боломжийг бий болгоно.

5.1.7 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.

5.1.8 Газарзүйн мэдээллийн системд тулгуурласан хаягжилтын нэгдсэн сан бүрдүүлж, иргэд, байгууллагын хэрэглээнд нэвтрүүлнэ.

5.1.9 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.

5.1.10 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.

5.1.11 Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн алба хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгана.

5.1.12 Төрийн албанд шинээр томилогдсон иргэнийг орон нутаг, төрийн албаны анхан шатны нэгжид ажиллуулан дадлагажуулах замаар мэдлэг чадвар, туршлагыг нэмэгдүүлнэ.

5.1.13 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг эрс шинэчилнэ.

5.1.14 Сумын төвийн гудамж талбайг камержуулан гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох ажлыг эрчимжүүлнэ.

5.1.15 Зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлж, орон нутгийн авто замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах хяналтыг сайжруулна.

5.1.16 Хүн амын хүнсний болон эрүүл ахуйн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гарч буй зөрчил дутагдлыг арилгах, хяналт тавих үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

5.1.17 Гамшигт үзэгдлүүд (ган зуд, хүчтэй шороон шуурга г.м)-ийн тархалт, давтамж, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл, эрсдэл аюулын талаар судалгааг тогтмол явуулж, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

5.1.18 Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах салбар зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

5.1.19 Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг зэрэг аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, сумын онцгой комисс, шуурхай штабын үйл ажиллагааг чадавхижуулна.

5.1.20 Сумын архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл технологийн ололтыг нэвтрүүлж, төрийн албаны архивын хадгалалт, хамгаалалтын нөхцөлийг сайжруулж, “Цахим архив”-ын баяжилтыг нэмэгдүүлнэ.

5.1.21 “Иргэний танхим”-ыг техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, иргэдэд эрх зүйн зөвлөгөө өгөх, мэдээлэл сурталчилгааны ажлын чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

5.1.22 Нийгмийн дэг журам хангах, гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх талаар 2020-2024 оны төлөвлөгөө гарган түүнийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

5.1.23 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд, олон нийтийн оролцоог дээшлүүлж, хамтын ажиллагааг сайжруулж, гэмт хэргийн гаралтыг тогтвортой бууруулна.

5.1.24 Цагдаагийн тасгийн хүний нөөц, чадавхийг бэхжүүлж, үйл ажиллагааг нь сайжруулж, иргэдийн дунд хуулийн байгууллагад итгэх итгэлийг дээшлүүлж, нэр хүндийг өсгөнө.

5.1.25 Орон нутагт ажиллах багш, эмч, төрийн албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэн тогтвор суурьшилтай ажиллуулна.

“ЦЭЦЭРЛЭГ СУМЫНХАА ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХАМТДАА ЗҮТГЭЕ.”

*Цэцэрлэг сумын
Монгол Ардын Намын хороо*

0000014

**ХӨВСГӨЛ АЙМГИЙН ЧАНДМАНЬ-ӨНДӨР
СУМЫН ИТХ-ЫН 2020 ОНЫ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН МӨРИЙН
ХӨТӨЛБӨР**

2020 он

1

О.Тарангын

0000001

Агуулга:

Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Орлоготой Чандманьчууд

1.2 Эрүүл чийрэг Чандманьчууд

1.3 Боловсролтой Чандманьчууд

1.4 Тогтвортой- амар амгалан гэр бүл

1.5 Ахмадууд үйлчлэх үйлчилгээний чиглэл

1.6 Оюутан залуучуудыг дэмжих чиглэл

1.7 Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэл

1.8 Тусгай хэрэгцээ /хөгжлийн бэрхшээл/-тэй иргэдийг дэмжих чиглэл

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1 ХАА-н хөгжил, үйлдвэрлэл

2.2 Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт, аялал жуулчлал

2.3 Төсөл хөтөлбөрүүдэд баримтлах чиглэл

ГУРАВ. НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал

ДӨРӨВ. ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1 Хөгжсөн Чандманьчууд

ТАВ. ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

5.1 Шударга ёсны засаглал

[Signature]

[Signature]

Сумын МАН-ын хорооны
Тэргүүлэгчдийн 2020 оны
.....-р сарын өдрийн
..... -р тогтоолоор батлав.

2020 ОНЫ СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД МАН-ААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл :

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль
- Алсын хараа – 2050 урт хугацааны хөтөлбөр, бодлого
- “Хөгжсөн Хөвсгөл -2030” хөтөлбөр
- 2020 оны УИХ - ын сонгуульд МАН-аас дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр
- Иргэдийн санал хүсэлт

УРИА: ЭВЛЭЛДЭН НЭГДЭЖ СУМАА ШИНЭЧИЛЬЕ

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Орлоготой Чандманьчууд

1.1.1. Иргэдийн туршлага, ур чадвартаа түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломж, өрхийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээл авахад нь бүх талаар дэмжиж “Өрх бүр үйлдвэрлэгч” хөтөлбөрийг орон нутагтаа хэрэгжүүлнэ.

1.1.2. Орон нутгийн иргэдийн бүтээсэн бүтээгдэхүүнийг бүс нутгийн болон олон улсын түвшинд **БРЕНД** болгох үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ. /зөгийн аж ахуйгаас үйлдвэрлэгдсэн төрөл бүрийн бүтээгдэхүүн гэх мэт/

1.1.3. Зөгийн аж ахуй эрхлэлтийг дэмжиж стандартад нийцсэн савлагаа, шинжилгээний лабораторитой болоход дэмлэг үзүүлж ажиллана.

1.1.4. Нутгийн иргэдийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг дэмжсэн маркетингийн дэмжлэг үзүүлнэ.

1.1.5. “Тогтвортой аялал жуулчлал 2025” төслийг орон нутагт амжилттай хэрэгжүүлж цаашдын тогтвортой байдлыг хангахад анхаарч ажиллана.

1.1.6. Хамтын бүлэг, хоршоо байгуулах иргэдийн санал санаачилгыг дэмжих үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

1.1.7. Орон нутгийн давуу тал, онцлогт тулгуурласан шинэ үйлдвэрлэл үйлчилгээг дэмжиж ажиллана.

О.Тогтоол

Төгс

0000003

1.1.8. Гарааны бизнес эрхлэгч залууст бизнесээ тэлэх, эрчимжүүлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар олгох цогц арга хэмжээг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.1.9. **“БАЯЛАГ БҮТЭЭГЧИД”** үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, сумын брендийн нэр төрлийг нэмэгдүүлж, баялаг бүтээгчдээ дэмжинэ.

1.1.10. Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох **“Хуримтлалтай хүүхэд”** хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.1.11 Ахмад настанд суурь тэтгэвэр олгох, хувийн даатгалын үйлчилгээнд хамрагдах боломж бүхий олон давхаргат нийгмийн даатгалын тогтолцоог орон нутагт хэрэгжүүлж ажиллана.

1.2 Эрүүл чийрэг Чандманьчууд

1.2.1 **“Идэвхтэй эрүүл чийрэг Чандманьчууд”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж эрүүл, идэвхтэй амьдралыг дэмжсэн сонирхлын бүлэг, клубүүдийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

1.2.2 АЭМТөвтэй хамтран ходоодны архаг үрэвсэл, шарх, хорт хавдрын эрт илрүүлэг гэх мэт эрүүл мэндийн бүрэн оношилгоонд жил бүр заавал хамрагдах нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

1.2.3 **“Цэнд-Аюуш”** сангийн үйл ажиллагааны хүрээнд эмнэлэгийн мэргэжилтэн, ажилтнуудаа алдаршуулан дэмжинэ.

1.2.4 Эмийн сангийн чадавхыг бэхжүүлж, нэн зайлшгүй шаардлагатай эмийн хангалтыг нэмэгдүүлнэ. Хувийн хэвшлийн эмийн сантай болоход дэмжлэг үзүүлнэ.

1.2.5 ЭМД-аар хөнгөлөлтэйгээр олгодог эм, тариаг иргэдэд хүртээмжтэй болгоно.

1.2.6 **“Элэг бүтэн Монгол”** хөтөлбөрийг орон нутагт үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

1.2.7 **“Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд”** хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлж, хүүхдийн шүдний өвчлөл, хоолойн архаг (ангина) өвчнийг эрт илрүүлэн эмчилж, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдэлээс бага насанд нь сэргийлнэ.

1.2.8 **“Эрүүл чийрэг эр хүн”** үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагтаа хэрэгжүүлж дундаж наслалтыг уртасгана.

1.2.9 Эмэгтэйчүүдийн товлолт дархлаажуулалтыг сум, багийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүү болон хөхний хорт хавдраас сэргийлэх, **“Энх бүсгүй”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.10 Сумын эрүүл мэндийн төвийг ус, ариун цэврийн байгууламжийг ашиглалтанд оруулах ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

1.2.11 Багийн төвийн эмчийн байранд засвар үйлчилгээг хийж шаардлагатай тоног төхөөрөмж, бусад хэрэгслээр хангаж эмийн фондын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

1.3 Боловсролтой Чандманьчууд

1.3.1 Багш нарын мэргэжлийн хөгжлийг дэмжих, мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, бусад үйл ажиллагаанд тогтмол хамруулж, “Чадварлаг багш” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.3.2 Аймгийн “Оюунлаг- Хөвсгөл” хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй үргэлжүүлж “Оюунлаг- Чандманьчууд” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.3.3 Сургуулийн номын санд “Цахим номын сан” –г бий болгож, утасгүй интернэтийн орчинг нэмэгдүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжин ажиллана.

1.3.4 Дотуур байрыг хүүхдийн сурах, хөгжих, эрүүл аюулгүй ээлтэй орчин болгон, 6 настай хүүхдийн амьдрах сурах нөхцөлийг сайжруулна.

1.3.5 320 хүүхдийн сургуулийн комплекс барилгын ажлыг дуусгах үе шаттай арга хэмжээ авч ажиллана.

1.3.6 Сургуулийн гадна орчинд спорт талбайг байгуулж хөнгөн атлетик, гимнастик гэх мэт спортоор хичээллэх боломж бүрдүүлэх

1.3.7 Өвлийн спорт хөгжүүлэх ялангуяа өвлийн улиралд ашиглах тэшүүрийн талбай байгуулах боломж бололцоог бүрдүүлнэ.

1.3.8 Цэцэрлэгийн хүүхэд хүлээж авах, өгөх цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүдэд ажлаа тараад хүүхдээ авдаг боломжийг бүрдүүлнэ.

1.3.9 Хүүхэд харах үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж, 1-2 хүртэлх насны хүүхдийг хамруулах боломжтой болгож, яслийн үйлчилгээг дэмжин ажиллана.

1.3.10 ЕБС-д үдийн цай хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, хүүхдэд шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилж орон нутгийн жижиг үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

1.3.11 Хичээлээс гадуурх сургалтын үндэсний хөтөлбөрийн дагуу сонирхол, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх, сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлнэ.

1.3.12 Цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрны нүхэн жорлонг халж, орчин үеийн ариун цэврийн өрөөг ашиглалтанд оруулж, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.

1.3.13 Улс, аймаг, сумын түвшинд зохион байгуулагдаж буй олимпиад, уралдаан, тэмцээнд оролцож, амжилт үзүүлсэн суралцагч, багш, багийг дэмжиж урамшуулна.

1.4 Тогтвортой-амар, амгалан гэр бүл

1.4.1 Эмэгтэйчүүдийн үүсгэл санаачилгын клуб, холбоо, нөхөрлөл ТББ-дыг бодлогоор дэмжин хамтран ажиллана.

1.4.2 Эмэгтэйчүүдийн нийгмийн оролцоог дэмжсэн төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

1.4.3 Өрхийн амьжиргааны түвшинг тогтоох аргачлалыг үндэслэн, нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ.

1.4.4 “Тогтвортой-амар амгалан гэр бүл” үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.4.5 “Цалинтай ээж” хөтөлбөрт хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, холбогдох хууль, журмын хүрээнд ажиллаж байгаад хяналт тавьж хэрэгжүүлнэ.

1.4.6 Өрхийн аж ахуй эрхлэх үүсгэл, санаачилгыг дэмжиж, төсөл хөтөлбөрт хамруулж, амьжиргааг нь дээшлүүлнэ.

1.4.7 Айл өрхүүдийг хүнсний ногоогоо тариалахад дэмжлэг туслалцаа үзүүлж орон нутагтаа хэрэгцээгээ зохих түвшинд хангана.

1.4.8 “Хөвсгөл хөгжил сан”-тай хамтран “Өргөө цагаан гэр” хөтөлбөрийг орон нутагтаа үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж ажиллана.

1.5 Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр

1.5.1 Ганц бие ахмадуудад сэтгэл зүйн дэмжлэг үзүүлэх нийгмийн ажлыг эхлүүлнэ.

1.5.2 Ахмадуудын харж асрах, мэргэжлийн үйлчилгээг бий болоход анхаарч ажиллана.

1.5.3 **“АХМАД ЗӨВЛӨХҮҮДИЙН ЗӨВЛӨЛ ”**-ийг байгуулж ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх, зөвлөх үйлчилгээг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.

1.5.4 Ахмад үеийнхээ үнэтэй сургаал, зөвлөмжийг хойч үе залуучууддаа өвлүүлэх эерэг хандлагыг төлөвшүүлэх **“АХМАДЫН СУРГААЛ- ЗАЛУУСЫН ЗҮТГЭЛ”** чуулганыг 2 жил тутамд зохион байгуулах замаар хүчээ нэгтгэж, сумаа хөгжүүлэх бодлого баримтална.

1.5.5 Ахмадуудынхаа амьдрал уран бүтээлийг мөнхжүүлэх **“АЛДРЫН ДУУРСАЛ”** цахим архив бий болгоно.

1.6 Оюутан залуучуудыг дэмжих чиглэлээр

1.6.1 Залуучуудад хөгжлийн гарц, боломжийг олгосон олон талт сургалт, мэдээллийг орон нутаг дахь ТББ, төрийн байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулж байх

1.6.2 Залуу гэр бүлд таатай нөхцөлөөр орон сууцтай болох төрийн бодлого шийдвэрийг орон нутагтаа хувилбарт боломжтойгоор хэрэгжүүлнэ.

1.6.3 Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин нөхцөлийг сайжруулна.

1.6.4 Хүүхэд, оюутан, залуучууд, өсвөр үеийнхнийг гадны сөрөг нөлөө, бусдын дарамт, гэмт хэрэгт өртөх, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх бодис хэрэглэхээс сэргийлэх, цахим орчин дахь аюулгүй байдлыг хангах хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.6.5 Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн "Аз жаргалтай гэр бүл" хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.6.6 "Хөвсгөл-Тэмүүлэл"-клубын үйл ажиллагаанд сумынхаа оюутан залуучуудыг татан оролцоход хамтран ажиллаж, хөгжил оролцоо, манлайллыг хөгжүүлнэ.

1.6.7 "Оюунлаг-Хөвсгөлчүүд" сургалтын тэтгэлэгт хөтөлбөрт орон нутгийн боловсон хүчний бааз суурийг бэлтгэх зорилгоор амжиргааны түвшин доогуур ч сурлагын амжилт, хөгжин дэвших боломжтой, оюутан сурагчдыг хамруулах

1.7 Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр- Хүүхэд хамгааллыг хүүхэд бүрт

1.7.1 Хүүхдийг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэг, вакцинд тогтмол хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.

1.7.2 Нүүдлийн болон зуны цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үргэлжлэх хугацааг уртасгаж, цэцэрлэгт хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.7.3 "Хүүхдийн амьдрах, сурах, хамгаалагдах, хөгжлийг дэмжих чиглэлээр олон улсын төсөл хөтөлбөрүүдэд хамруулах бодлого баримтална.

1.7.4 6-15 насны хүүхдийг сургуульд бүрэн хамруулж, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй сургууль завсардалтгүй болгоно.

1.7.5 Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.7.6 Хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш боломж бүхий нийгмийн хамгааллын бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.8 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр

1.8.1 Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

1.8.2 Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээнд зорилтот бүлгийн өрхийг нэн тэргүүнд хамруулж, өрхийн орлогыг нь нэмэгдүүлнэ.

1.8.3 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд зориулсан хөгжлийн хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.8.4 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцөлийг төрийн болон бусад бүх байгууллагад бүрдүүлнэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1 ХАА-н хөгжил, үйлдвэрлэл

2.1.1 . Ойн цэвэрлэгээг технолийн дагуу хийж, орчин үеийн мод боловсруулах үйлдвэр байгуулах /шахмал түлш болон барилгын материал үйлдвэрлэл/

2.1.2ХАА-н үйлдвэрлэлийг эрчимжүүлэх бодлого баримталж, малын удмын санг сайжруулах бодлогыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

2.1.3 Хувийн хэвшлийн мал эмнэлэгүүдийг бэхжүүлж, мал амьтны гаралтай өвчний голомтыг устгах, ариутгах, халдваргүйжүүлэх, ажлын чанар үр дүн, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцөлийг дээшлүүлж, хүртээмжийг сайжруулна.

2.1.4 Мал, амьтны гаралтай арьс, шир, үс, ноос, ноолуурыг боловсруулах жижиг цех, үйлдвэрийг бодлогоор дэмжин төсөл хөтөлбөрт хамруулна.

2.1.5 “Монгол мал-2” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлж, малыг эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулна.

2.1.6 Отор нүүдлээр ирсэн өөр сумын харьяат малчидтай холбогдох хууль, журмын хүрээнд сум орон нутагтаа гэрээ хэлцлийг байгуулж, бэлчээрийн маргааныг шийдвэрлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

2.1.7 Нутгийн иргэд отрын бүс нутгаа бүрэн ашиглах боломжийг бүрдүүлэх мөн өөрийн эзэмшлийн газраа гаднын харьяат иргэдэд худалдаалахгүй байх журмыг холбогдох хууль, журмын хүрээнд хэрэгжүүлнэ.

2.1.8 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүний цахим тогтолцоог өргөжүүлнэ.

2.1.9 Айл өрхүүдийг хүлэмжийн аж ахуй эрхлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.10 Малчдын бүлэг, хоршооллыг дэмжиж малын тэжээлийн ургамал тариалах, дарш бэлтгэх, өвс хадлангийн тоног төхөөрөмж худалдан авахад бодлогоор дэмжинэ.

2.1.11 ОНХС-ийн хөрөнгөөр худалдан авсан малын удмын санг сайжруулах эцэг малыг малчдад хүртээмжтэй байх журам гаргаж мөрдүүлнэ.

2.1.12 Орон нутагт хөрөнгө оруулалтыг оновчтой төлөвлөж, сум хөгжүүлэх сан болон орон нутгийн хөгжлийн сан, бусад сангуудын үйл ажиллагааг сайжруулан, хөгжлийг дэмжих бодлого баримтална.

2.2 Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт, аялал жуулчлал

2.2.1 Ард түмний хандивын мөнгөөр бий болсон Алунгоо эхийн сургаалийн музейг орон нутгийн өмчид бүртгэх асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.

2.2.2 Аялал жуулчлалын маршрутын зураглалын дагуу отог, баазыг байгуулах ажлыг дэмжин ажиллана.

2.2.3 Байгалийн дурсгалт газруудыг орон нутгийн хамгаалалтанд авч аялал жуулчлалыг сумын эдийн засгийн тэргүүлэх салбарын нэг болгон хөгжүүлэх тусгай хөтөлбөр хэрэгжүүлж ажиллана.

2.2.4 Дотоодын амрагч, аялагчдад зориулсан амралт зугаалгын бүсчлэлийг тогтоож, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал, гар урлалын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

2.2.5 Булнай, Цэгэр гэх мэт рашаан орчмыг түшиглэсэн байгаль экологид ээлтэй аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1 Хөгжсөн Чандманьчууд

4.1.1 Хүүхэд, залуучуудын соёл амралт, чөлөөт цагийг өнгөрүүлэх спорт талбайг байгуулах

4.1.2 Газар хөдлөлт, байгалийн гамшгийн эрсдэл аюулыг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх ажлын хүрээнд барилга, байгууламж, орон сууцыг бүртгэлжүүлнэ.

4.1.3 Хөдөөгийн багуудыг үүрэн холбооны сүлжээг нэмэгдүүлэх бодлого чиглэл баримтална.

4.1.4 Сумын төвийн иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг эрчимжүүлж, авто зам, гудамж, олон нийтийн зам талбайг гэрэлтүүлэх камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

4.1.5 Сумын төвийн төсөвт газруудыг нэгдсэн халаалтын системд холбож цэвэр бохир усны асуудлыг шийдвэрлэх үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

4.1.6 Өрхүүдийг бохирын байгууламж байгуулах, био жорлон нэвтрүүлэх замаар нүхэн жорлонгоос татгалзах үе шаттай арга хэмжээг эхлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

4.1.7 Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг орон нутгийн нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн нэмэлт өөрчлөлт оруулж, газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийг боловсронгуй болгон мөрдөнө.

4.1.8 Сумын эрчим хүчний хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх. Үүнд: Сумын төвд суурьшлын бүс нэмэгдсэнтэй холбогдуулж 10-04-ийн дэд станц шинээр байгуулах, 04-ийн шугамын шинэчлэх, засварын ажил хийх мөн Шивэрт, Улаан-Асга багийн төвийн дэд станцыг ашиглалтанд оруулж байнгын эрчим хүчээр хангана.

4.1.9 Мөрөн Түнэл Чандмань-Өндөр сум чиглэлийн замын засвар хийх /Бийж, Бор бургасын даваа, Завсарын амны гарам/

4.1.10 Хатгал- Чандмань-Өндөр чиглэлийн зам засвар хийх /Шавартын даваа, Хонгорын хошууны хясаа, Булангийн тохой болон бусад гүүр гарам/

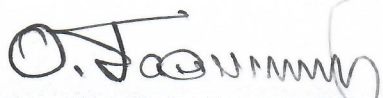
4.1.11 Сумын төвийн зам засварыг стандарт шаардлагад нийцүүлж авто машин явах боломж нөхцөлийг сайжруулж тэмдэг, тэмдэглэгээ хийх

4.1.12 Сумын төвд шинээр хашаа, байшин, сууц барьж буй иргэдийг ипотекийн зээлд хамруулах бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

4.1.13 Засаг Даргын Тамгын Газрын барилгыг шинээр бариулна.

ТАВ . ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

5.1 Шударга ёсны засаглал

- 5.1.1 Төрийн байгууллага албан тушаалтны иргэнд үйлчилгээ үзүүлэх дэг журмыг орон нутагт дагаж мөрдүүлнэ.
- 5.1.2 Мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан төрийн байгууллагын үйлчилгээнд цахим технологи нэвтрүүлж, хүнд суртал, үүсгэж буй үйлчилгээнүүдийг цахимжуулж **"ДИГИТАЛ ШИЛЖИЛТ"**-ийг хийнэ
- 5.1.3 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.
- 5.1.4 Цахим ардчиллыг хөгжүүлж, төрийн бодлого, захирамж, хөтөлбөр, журам боловсруулан, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд саналаа өгөх, хяналт тавих зорилготойгоор цахимаар оролцох боломжийг бий болгоно.
- 5.1.5 "Хүрч үйлчилье" хөтөлбөрийн хүрээнд улирал тутамд хөдөөгийн багийн иргэдийг мэдээллээр хангаж санал хүсэлтийг авна.
- 5.1.6 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ авлига, ашиг сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.
- 5.1.7 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.
- 5.1.8 Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн алба хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгана.
- 5.1.9 Орон нутгийн боловсон хүчнийг ажилд томилох дэмжин ажиллах бодлогыг баримтална.
- 5.1.10 Төрийн албанд шинээр томилогдсон иргэнийг орон нутаг, төрийн албаны анхан шатны нэгжид ажиллуулан дадлагажуулах замаар мэдлэг чадвар, туршлагыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.11 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг эрс шинэчилнэ.
- 5.1.12 Хүн амын хүнсний болон эрүүл ахуйн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гарч буй зөрчил дутагдлыг арилгах, хяналт тавих үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.
- 5.1.13 Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах салбар зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.
- 5.1.14 Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг гэх мэт аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, сумын онцгой комисс, шуурхай штабын тоног төхөөрөмж, хэрэгслийг нэмэгдүүлж, үйл ажиллагааг чадавхижуулна.
- 5.1.15 Сумын архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл технологийн ололтыг нэвтрүүлж, төрийн албаны архивын хадгалалт, хамгаалалтын нөхцөлийг сайжруулж, **"Цахим архив"**-ын баяжилтыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.1.16 **"Иргэний танхим"**-ыг иргэдэд эрх зүйн зөвлөгөө өгөх болон мэдээлэл сурталчилгааны ажлын чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

5.1.17 Төр захиргааны тэргүүний ажилтан, сумын ИТХ-ын дарга агсан Ж.Баянмөнхийн нэрэмжит, хууль эрх зүйн олимпиадыг уламжлал болгон явуулж, төрийн албан хаагч, иргэдийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлнэ.

5.1.18 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд, олон нийтийн оролцоог дээшлүүлж, хамтын ажиллагааг сайжруулж, гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралтыг тогтвортой бууруулна.

5.1.19 Архи, согтууруулах ундаагаар үйлчлэх тусгай зөвшөөрөлтэй аж ахуйн нэгжийн тоог нэмэхгүй байх цөөлөх арга хэмжээг холбогдох хууль, журмын хүрээнд хийж хэрэгжүүлнэ.

**СУМЫНХАА ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХҮЧЭЭ, ОЮУНАА,
ЭВ НЭГДЛЭЭ НЭГТГЭЕ**

**Чандмань-Өндөр сумын
Монгол Ардын Намын хороо**

[Signature]

[Signature]

уумын МАН-ын хор
2020 оны 06 ду
өдрийн 10 то

Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл :

- УРИА: ШИНЭ-ИДЭРИЙНХЭЭ ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХҮЧЭЭ НЭГТГЭЭ.**

Зорилго: Иргэдийнхээ хөгжих, боломжийг нэмэгдүүлэн, тэдэндээ ээлээ өгсөн хүртээмжтэй бодлого хэрэгжүүлж, эдийн засгийн өсөлтийг нэмэгдүүлэн, ногоон хөгжлийг бий болгоно.

Эрүүл мэнд, спорт:

- Иргэн бүр өөрийн болон гэр бүлийнхээ эрүүл мэндэд анхаарах талаар тодорхой ажил зохион байгуулж үр дүнд хүрнэ.
- Орчин үеийн шаардлага хангасан оношилгоо шинжилгээний тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- Нарийн мэргэжлийн эмч нарын тоог нэмэгдүүлнэ.
- Нийгмийн шинжтэй өвчлөлийн хувийг бууруулж эрүүл зөв хандлагыг бий болгоно.
- Өвлийн спортыг хөгжүүлэх орчин нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- Дулааны улиралд ашиглах зарим спортын талбайг бий болгоно.
- Спортын холбоодын үйл ажиллагааг дэмжиж хамтран ажиллана.

Боловсрол , соёл урлаг:

O. J. Jennings

- Оюуны чадамжийг дээшлүүлэх хичээл сургалтын үйл ажиллагааны чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.
- Үндэсний бичиг болон түүхийн хичээлийн ач холбогдолыг нэмэгдүүлж хүүхэд бүрийн эрхэмлэх зүйл болгон зохион байгуулна.
- Гадаад хэлний мэдлэг эзэмших үйл ажиллагааг сайжруулна.
- Мэдээлэл технологийн хичээл сургалтын үйл ажиллагааг сайжруулж орчин нөхцлийг сайжруулна.
- Уртын дуу морин хуурын сургалтыг зохион байгуулж үр дүнд хүрнэ.
- Санхүүгийн боловсрол олгох сургалтыг үе шаттай зохион байгуулна.
- Түүх соёлын дурсгалыг олон нийтийн оролцоотой хамгаалах ажлыг эрчимжүүлнэ.
- Түүх соёлтой холбоотой танин мэдэхүйн ач холбогдолтой дурсгал болон эд зүйлсийг шинээр бий болгон хойч үедээ үлдээнэ.
- Соёлын биет бус өв тээгчдийн тоог нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

Хөдөлмөр нийгмийн хамгаалал:

- Хүүхэд хамгааллын асуудлыг хүн бүрийн асуудал болгон анхаарч ажиллана.
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрхийг хангах дэд бүтэц болон нийгмийн үйлчилгээг сайжруулна.
- Ахмад настнаа хүндэлж нийгмийн өмнө үүрч буй ачааг бууруулах тал дээр анхаарч ажиллана.
- Нийгмийн хамгааллыг хүн бүрт хүргэж нийгмийн халамжийг зорилтот хэсэгт төвлөрүүлж зохион байгуулна.
- Хөдөлмөрлөх хүсэл тэмүүлэл зөв хандлагыг салбар бүрт дэмжиж ажиллана.

Байгаль орчин аялал жуулчлал:

- Сумын төвийн төв садыг экологийн боловсрол олгох ойн хүрээлэн байдлаар өргөжүүлнэ.
- Ойн цэвэрлэгээг сайтар хийж ашиглах талаар анхаарч ажиллана.
- Усны эх үүсвэрийн хамгаалалт болон нөхөн сэргээлтийн талаар анхаарч ажиллана.
- Соёлын аялал жуулчлалд чиглэсэн үйл ажиллагааг дэмжин хөгжүүлнэ.

Дэд бүтэц үйлдвэрлэл үйлчилгээ

- Сумыг дайран өнгөрөх босоо тэнхлэгийн замын асуудлыг тавих асуудлыг
- Сумын төвийн нэгдсэн болон хэсэгчилсэн ариун цэврийн байгууламжийн асуудлыг оновчтой байдлаар шийдвэрлэнэ.
- Дотуур байр\ 200 хүүхдийн \ барих асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- Ахмадын ордон барих асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- Бохирын нэгдсэн шугамтай болгох асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- Баяннуур болон Баянзүрх багийн нутагт дэвсгэрт үүрэн холбооны сүлжээ оруулах асуудлыг шийдвэрлүүлнэ.
- Үерийн далан хамгаалалтыг хийж сайжруулна.

О.Тасмин

(Signature)

- Хашаа гудамжаа тохижуулж сумандаа сайхан амьдрах үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана.

Мал аж ахуй газар тариалан:

- Үхэр сүргийн чанарт анхаарч иргэд малчдын оролцоотой тодорхой арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- Хүнсний ногооны хүлэмж болон зоорийн аж ахуйг бодлогоор дэмжинэ.
- Шаардлагатай газарт бэлчээрийн худаг шинээр гаргана.
- Малын тэжээл тариалах ажлыг бодлогоор дэмжиж талбайн хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- Эцэг малын ангилалтыг хийж бог малын чанартай хээлтүүлэгчээр хангах ажлыг зохион байгуулалтанд оруулж шийдвэрлэнэ.

Чанартай төрийн үйлчилгээ:

- Төрийн албан хаагчдын мэргэших дадлагажих хүсэл тэмүүллийг дэмжиж ажиллана.
- Төсвийн хөрөнгө санхүүгийн мэдээллийг иргэдэд хүргэх ажлыг сайжруулна.
- Төрийн үйл ажиллагаанд цахим өөрчлөлт шинэчлэлийг нэвтрүүлж ажиллана.
- Мэдээллийн технологийн дэвшлийг ашиглаж иргэдийг мэдээллээр хангана.

Хамтын ажиллагаа:

- Жишиг болон улсын тэргүүний сум болох зорилгын төлөө бүх нийтээрээ хамтран ажиллаж үр дүнд хүрнэ.
- Сумын хөгжлийн асуудлаар бүх салбар түвшинд хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлнэ.
- Аливаа сайн санааны аян болон үйл ажиллагааг оновчтой зохион байгуулж иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- Оюутан болон залуучуудынхаа үйл ажиллагааг дэмжиж хамтран ажиллана.

ШИНЭ-ИДЭР СУМЫН МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН ХОРОО

О. Тасмичиг

(Signature)

0000003605

**ЭРДЭНЭБУЛГАН СУМЫН 2020 ОНЫ ИТХ-ЫН
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ МОНГОЛ АРДЫН НАМЫН
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

2020 он

O. Jammin

[Signature]

0000001

Гарчиг

НЭГ. Хүний хөгжлийн бодлого	3
1.1 Орлоготой иргэн	3
1.2 Эрүүл иргэн.....	3
1.3 Чанартай боловсрол.....	4
1.4 Тогтвортой-амар, амгалан гэр бүл	5
1.5 Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр	5
1.6 Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр.....	6
1.7 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр	6
1.8 Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр.....	6
1.9 Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт	7
ХОЁР. Эдийн засгийн бодлого	7
2.1 Мал аж ахуй, газар тариалан, үйлдвэрлэл	7
2.2 Аялал жуулчлал.....	8
2.3 Төсөв санхүү	8
ГУРАВ . Ногоон хөгжлийн бодлого.....	9
3.1 Баталгаат ундны ус	9
3.2 Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал.....	9
ДӨРӨВ. СУМЫН ТӨВИЙН ТОХИЖИЛТ, ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО.....	9
ТАВ . Засаглалын бодлого	10

2
О. Тасамбуу

0000002

Сумын МАН-ын хорооны Тэргүүлэгчдийн 2020 оны
..... сарын өдрийн -р тогтоолоор батлав.

2020 ОНЫ СУМЫН ИТХ-ЫН СОНГУУЛЬД МАН-ААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

Мөрийн хөтөлбөрийн үндэслэл:

- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
- Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль
- Алсын хараа – 2050 урт хугацааны хөтөлбөр, бодлого
- “Хөгжсөн Хөвсгөл -2030” хөтөлбөр
- 2020 оны УИХ-ын сонгуульд МАН-аас дэвшүүлсэн мөрийн хөтөлбөр
- “Эрдэнэбулган-Ирээдүйн Ертөнц 2021 - 2025 он” хөтөлбөр
- “Эрдэнэбулган сумын төлөө Хүчээ нэгтгэе” аянд иргэдийн ирүүлсэн санал

УРИА: “БИДНИЙ ЗҮТГЭЛ – ЭВ НЭГДЭЛТЭЙ ЭРДЭНЭБУЛГАНЧУУДЫН ТӨЛӨӨ”

НЭГ. ХҮНИЙ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

1.1 Орлоготой иргэн

1.1.1. Иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлж, ядуурлыг бууруулна.

1.1.2. Бага, дунд орлоготой иргэдийг төрийн бодлогоор дэмжиж, иргэдэд бага хүүтэй зээл, хөтөлбөрт хамруулна.

1.1.3. Өрхийн бичил бизнесийг дэмжиж, хүүгүй, барьцаагүй санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх бодлогыг үргэлжлүүлнэ.

1.1.4. Гарааны бизнес эрхлэгч оюутан, залууст бизнесээ тэлэх, эрчимжүүлэхэд шаардлагатай мэдлэг, ур чадвар олгох цогц арга хэмжээг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.1.5. Орлого багатай өрхийн ажил эрхлээгүй насанд хүрсэн гишүүдийг мэргэшил эзэмшүүлэх, ур чадварыг нь ахиулах сургалтад хамруулж, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.

1.1.6. Хүүхэд бүрийг хадгаламжтай болгох “Хуримтлалтай хүүхэд” хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.1.7. Жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийг төрөөс бизнес инкубацын үйлчилгээгээр бойжуулж, томруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.

1.1.8. Сум багийн хүн амын хөдөлмөр эрхлэх тэгш боломжийг бүрдүүлнэ.

1.1.9 Иргэдийн туршлага, ур чадвартаа түшиглэн хувиараа хөдөлмөр эрхлэх боломж, өрхийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмжийн хөнгөлөлттэй зээл авахад нь бүх талаар дэмжиж ажиллана.

1.1.10 Анх удаа байр авч байгаа бага, дунд орлоготой иргэдэд 4-6 хувийн хүүтэй орон сууцны ипотекийн зээл олгох бодлого орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2 Эрүүл иргэн

1.2.1. Хүүхэд, ялангуяа нялхсын эндэгдлийг тууштай бууруулж, “Хүүхдэд ээлтэй сум болох” зорилтыг үргэлжлүүлэн, үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.2.2. “Эмийн зохистой хэрэглээ” аяныг зохион байгуулж, Эмийн сангийн чадавхыг бэхжүүлж, нэн зайлшгүй шаардлагатай эмийн хангалтыг 100%-д хүргэнэ.

3
О. Тасмун

6000003

1.2.3. Иргэн бүр эрүүл мэндийн бүрэн оношилгоонд жил бүр заавал хамрагдах нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

1.2.4. "Хавдрын эсрэг хамтдаа" хөтөлбөр орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.2.5 "Эрүүл шүд-Эрүүл хүүхэд" хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлж, хүүхдийн хоолойн архаг (ангина) өвчнийг эрт илрүүлэн эмчлэх, ирээдүйд учрах эрүүл мэндийн эрсдэлээс бага насанд нь сэргийлэх "Эрүүл ирээдүй" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.6 "Эрүүл чийрэг эр хүн" үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагтаа хэрэгжүүлж дундаж наслалтыг уртасгана.

1.2.7 Эмэгтэйчүүдийн товлот дархлаажуулалтыг сум, багийн хэмжээнд нэвтрүүлж, умайн хүзүүний хорт хавдраас сэргийлэх, хөхний эрүүл мэндийг хамгаалах "Энх бүсгүй" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.8 Яаралтай тусламжийн сүлжээний чадавхыг дээшлүүлж, сумын эрүүл мэндийн төв, багийн эмчийн түргэн тусламжийн автомашин, мотоциклын парк шинэчлэлт хийнэ.

1.2.9 Эмнэлгийн ажиллагсдын нийгмийн асуудал, ажиллах орчинг сайжруулан, сумын эрүүл мэндийн төвийг ажилтан, мэргэжилтнээр бүрэн хангана.

1.2.10 Сумын эрүүл мэндийн төвийг халуун, хүйтэн ус, ариун цэврийн байгууламжтай болгоно.

1.2.11 Амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой иргэдэд эмнэлгийн тусламж, үйлчилгээ авах "Цахим карт" олгож хэрэгжүүлж ажиллана.

1.2.12 Иргэдэд эрүүл мэндийн бүх талын боловсролыг ЕБС-д суралцаж байх үеэс олгож, эрүүл мэндийн "анхны тусламж" үзүүлэх чадавхыг хүн бүрд эзэмшүүлнэ.

1.2.13 Сумын Эрүүл мэндийн төвийн шинэ байрыг ашиглалтанд оруулна.

1.3 Чанартай боловсрол

1.3.1 Дотуур байрыг хүүхдийн сурах, хөгжих, эрүүл аюулгүй ээлтэй орчин болгон, хүчин чадлыг бүрэн ашиглаж, 6 настай хүүхдийн амьдрах сурах нөхцлийг сайжруулна.

1.3.2 Сургуулийн номын санг "Цахим номын сан" болгож, утасгүй интернэтийн орчинг нэмэгдүүлнэ.

1.3.3 Аймгийнхаа "Оюунлаг-Хөвсгөл" хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй үргэлжүүлэн хэрэгжүүлнэ.

1.3.4 Багш нарын мэргэжлийн тасралтгүй хөгжлийг дэмжиж, мэргэжил дээшлүүлэх сургалт, үйл ажиллагаанд хамруулж, "Чадварлаг багш" хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.3.5 "Хувь хүний хөгжил-2021" хөтөлбөрийн санаачлан хэрэгжүүлж сургалт үйл ажиллагааг дэмжин хамтран ажиллана.

1.3.6 Цэцэрлэгийн бүлэг бүрд 2 ээлжийн бүлгийн багш ажиллуулан хүүхэд хүлээж авах, өгөх цагийг уртасгаж эцэг, эхчүүдэд ажлаа тараад хүүхдээ авдаг боломжийг бүрдүүлнэ.

1.3.7 ЕБС-д үдийн цай хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, нэг хүүхдэд ногдох зардлыг нэмж, хүүхдэд шим тэжээл, амин дэмээр баялаг хоолоор үйлчилнэ.

1.3.8 Суралцагчдад сэтгэл зүйн үйлчилгээ үзүүлэх, мэргэжлээ сонгоход туслах чиг үүрэгтэй сэтгэл зүйч-мэргэжилтнийг сургуульд ажиллуулна.

1.3.9 Сургууль, цэцэрлэгүүдэд өндөр өнжүүлэх анги, бүлэг хичээллүүлэхийг дэмжинэ.

О.Тасалман

Хүснэгт 1

РК

1.3.10 Хичээлээс гадуурх сургалтын үндэсний хөтөлбөрийн дагуу сонирхол, авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх, сонгон, секц, дугуйлангийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлнэ.

1.3.11 Нүхэн жорлонгийн ашиглалтыг зогсоож, цэцэрлэг, сургууль, дотуур байрны ариун цэврийн өрөөний чанар үр ашгийг нэмэгдүүлэн, хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлнэ.

1.3.12 Улс, аймаг, сумын түвшинд зохион байгуулагдаж буй олимпиад, уралдаан, тэмцээнд оролцож, амжилт үзүүлсэн суралцагч, багш, багийг дэмжиж урамшуулна.

1.4 Тогтвортой-амар, амгалан гэр бүл

1.4.1 Жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн эрүүл мэндэд онцгой анхаарч, ургийн эрт үеийн оношилгоонд, жирэмсний хяналтад бүрэн авч, сургалт арга зүйгээр хангана.

1.4.2 Эмэгтэйчүүдийн үүсгэл санаачилгын клуб, холбоо, нөхөрлөл ТББ-дыг бодлогоор дэмжин хамтран ажиллана.

1.4.3 Нийгмийн оролцоог дэмжсэн төсөл хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ.

1.4.4 Ганц бие, өрх толгойлсон эмэгтэйчүүдийг үйлдвэрлэл, бичил бизнес эрхлэхэд дэмжинэ.

1.4.5 Баялаг бүтээгчдийг төрийн бодлогоор дэмжинэ.

1.4.6 Орон нутгийн төрийн байгууллагаас үйлдвэрлэгчид, баялаг бүтээгчдийн хөдөлмөрийг үнэлж, дүгнэнэ.

1.4.7 **Сумын нэг өдөр** – үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, сумын брендийг нэр төрлийг нэмэгдүүлж, баялаг бүтээгчдээ дэмжинэ.

1.4.8 Төрийн худалдан авалтанд сумынхаа баялаг бүтээгч, үйлдвэрлэгчдээ давуу эрх олгох, зарчим баримтална.

1.4.9 Өрхийн амьжиргааны түвшинг тогтоох аргачлалыг үндэслэн, нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зөвхөн зорилтот бүлэгт чиглүүлнэ.

1.4.10 Орлого багатай өрхийн нийгмийн хамгаалал, амьжиргааг дээшлүүлэх олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

1.4.11 Хүн бүр угийн бичгээ хөтлөх, цус ойртолтоос урьдчилан сэргийлэх, удмын сангаа хамгаалах хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.4.12 Их, дээд сургууль төгссөн залуучуудаа сумандаа эргэн ирж ажиллаж хөдөлмөрлөх, бизнес эрхлэхэд нь дэмжлэг үзүүлж, цахим мэдээллийн систем, хөдөлмөрийн мэдээллийн санг бий болгоно.

1.4.13 **“Нэг өрх – нэг ажлын байр”** бодлогыг баримталж, **“Ажилтай иргэн- Амьжиргаатай өрх”** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, дундаж орлоготой өрхийн тоог нэмэгдүүлнэ.

1.4.14 Өрхийн аж ахуй эрхлэх үүсгэл, санаачилгыг дэмжиж, төсөл хөтөлбөрт хамруулж, амьжиргааг нь дээшлүүлнэ.

1.5 Хүүхэд хамгаалал, хөгжлийн чиглэлээр

1.5.1 Хүүхдийг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх үзлэг, вакцинд тогтмол хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг сайжруулна.

1.5.2 Нүүдлийн болон зуны цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үргэлжлэх хугацааг уртасгаж, цэцэрлэгт хамрагдалтыг нэмэгдүүлнэ.

1.5.3. 6-15 насны хүүхдийг сургуульд бүрэн хамруулж, хүндэтгэн үзэх шалтгаангүй сургууль завсардалтгүй болгоно.

1.5.4. Хүүхдийн хөгжил, авьяас, ур чадвар, техник сэтгэлгээ, нийгмийн төлөвшлийг дэмжихэд эцэг, эхчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

O. Jasmin

6717
IA00

1.5.5. Хүүхдийн эрх, хөгжил, хамгааллын тогтолцоог бэхжүүлж, хүүхэд, гэр бүлд ээлтэй, тэгш боломж бүхий нийгмийн хамгааллын бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.5.6. Хүүхдийг зам тээвэр, ахуйн ослоос урьдчилан сэргийлж, хүүхэд зорчих авто замын дагуу гэрэлтүүлэг бүрэн хийж тэмдэгжүүлэх, нэгдсэн камертай болгоно.

1.5.7. Хүүхдийн тоглоомын талбай, орчны стандартыг мөрдүүлж, хүүхдэд аюулгүй орчин бүрдүүлж, хяналтыг сайжруулна.

1.6 Залуучуудыг дэмжих чиглэлээр

1.6.1. Эрэлттэй ажлын байрны судалгаа гаргаж, мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх талаар аймгийн МСҮТөвтэй хамтран сумандаа дунд, богино хугацааны сургалтуудыг зохион байгуулж, залуучуудыг хамруулна.

1.6.2. **"Орон сууц"** хөтөлбөр хэрэгжүүлж, залуу гэр бүлд таатай нөхцлөөр орон сууцтай болох боломжийг бий болгоно.

1.6.3. Гэр бүл, хүүхэд, оюутан, залуучууд чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрөөх орчин нөхцлийг сайжруулна.

1.6.4. Хүүхэд, оюутан, залуучууд, өсвөр үеийнхнийг гадны сөрөг нөлөө, бусдын дарамт, гэмт хэрэгт өртөх, мансууруулах болон сэтгэцэд нөлөөлөх бодис хэрэглэхээс сэргийлэх, цахим орчин дахь аюулгүй байдлыг хангах хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.6.5. Залуу гэр бүлийн эрүүл мэнд, боловсрол, хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн харилцаа, сэтгэл зүй, хөгжлийн хэрэгцээг дэмжсэн "Залуу гэр бүл" хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.6.6. Зөв хөгжлийн төлөө Гайхамшигтай-Залуус хөтөлбөрийг санаачилж, орон нутагт хэрэгжүүлэн ажиллана.

1.7 Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэдийг дэмжих чиглэлээр

1.7.1. Нийгмийн халамжийн үйлчилгээг зорилтот бүлэгт чиглүүлж, хамрагдах иргэдийг бүрэн хамруулж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

1.7.2. Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээ, хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих үйлчилгээнд зорилтот бүлгийн өрхийг нэн тэргүүнд хамруулж, өрхийн орлогыг нь нэмэгдүүлнэ.

1.7.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөгжүүлэх, хөгжлийн хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.7.4. Тусгай хэрэгцээ (хөгжлийн бэрхшээл)-тэй иргэд хэрэгцээт үйлчилгээгээ авах нөхцөлийг төрийн болон бусад бүх байгууллагад бүрдүүлнэ.

1.8 Ахмадуудад үзүүлэх үйлчилгээний чиглэлээр

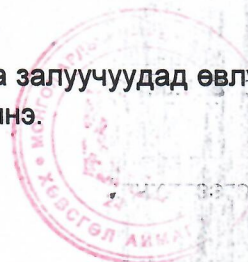
1.8.1 Ахмадын зөвлөх үйлчилгээг бий болгож, хүүхэд залууст ажлын дадлага, туршлага, мэргэжлийн ур чадвар, соёлын өвийг өвлүүлнэ.

1.8.2 Ахмадын талаарх төрийн бодлого хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.8.3 Ахмад настны чөлөөт цагаа үр дүнтэй өнгөрөөх, мэдээлэл авах, хөгжих боломжийг бүрдүүлж, ахмадын өргөөний орчин, нөхцлийг сайжруулна.

1.8.4 Ахмад настны орлогыг нэмэгдүүлэх, мэдлэг туршлагаа залуучуудад өвлүүлж үлдээх ажил эрхлэлт, зөвлөх үйлчилгээг үр дүнтэй хэлбэрээр үргэлжлүүлнэ.

О.Тогтоол

Handwritten signature and date 2020.06.06.

1.9 Үндэсний бахархал, өв соёл, спорт

1.9.1 Соёлын төвийн барилга байгууламж, орчин нөхцөл, техник хэрэгсэл, материаллаг баазыг бэхжүүлж, иргэдэд үзүүлэх соёлын үйлчилгээний чанар, хүртээмж, давтамжийг нэмэгдүүлэнэ.

1.9.2 Орон нутагт тэргүүлэх чиглэлийн болон үндэсний спортын төрлүүдийг түлхүү хөгжүүлж, нийтийг хамарсан спортын арга хэмжээг өргөжүүлнэ.

1.9.3 Монгол бичгийн үндэсний хөтөлбөрийг орон нутагт үр дүнтэй хэрэгжүүлж, Монгол бичгийн олимпиадыг иргэдийн дунд уламжлал болгон явуулна.

1.9.4 Хөдөөгийн багуудын **"Мэдээллийн төв"**-үүдийг засварлан тохижуулж, биеийн тамирын задгай талбайг баг бүрт засварлан тохижуулна.

1.9.5 Орон нутагт Монголынхоо нүүдлийн соёл иргэншил, үнэт зүйлийг танилцуулсан өв, соёл, урлаг, аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.

1.9.6 Түүх, соёлын өвийг сүйтгэж байгаа хууль бус үйл ажиллагаатай тэмцэж, хариуцлагыг чангатгаж, биет болон биет бус өвийг хамгаална.

1.9.7 Иргэд идэвхтэй хөдөлгөөн хийх, уулын болон явган аялал, дугуйн спорт зэрэг нийтийн биеийн тамирын төрлүүдийг дэмжиж, хамрах хүрээг өргөжүүлнэ.

1.9.8 Биеийн тамир, спортод хөрөнгө оруулалт хийсэн хувь хүн, аж ахуйн нэгжийг дэмжиж ажиллана.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГО

2.1 Мал аж ахуй, газар тариалан, үйлдвэрлэл

2.1.1 ХАА-н үйлдвэрлэлийг эрчимжүүлэх бодлого баримталж, уг салбарт фермерийн загвар аж ахуй хэрэгжүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.2 Хувийн хэвшлийн мал эмнэлэгүүдийг бэхжүүлж, мал амьтны гаралтай өвчний голомтыг устгах, ариутгах, халдваргүйжүүлэх, ажлын чанар үр дүнг дээшлүүлж, мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцлийг сайжруулна.

2.1.3 Хөдөө аж ахуйн салбарт малчид, тариаланчдын залгамж халааг бэлтгэх "Илгээлтийн эзэн" аяныг хэрэгжүүлнэ.

2.1.4 Мал, амьтны гаралтай арьс, шир, үс, ноос, ноолуурыг боловсруулах жижиг цех, үйлдвэрийг бодлогоор дэмжин төсөл хөтөлбөрт хамруулна.

2.1.5 "Ноолуур" хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлж, малчдын орлогыг тогтвортой байлгахад дэмжлэг үзүүлнэ.

2.1.6 "Монгол мал-2" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, малыг эрүүлжүүлэх, чанар, ашиг шимийг сайжруулах ажлыг эрчимжүүлж, малын тоог чанарт шилжүүлж ашиг шим, хүртээмжийг сайжруулна.

2.1.7 Малыг ялган тэмдэглэх, бүртгэлжүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, бүртгэл, мэдээллийн нэгдсэн сан, малын гаралтай бүтээгдэхүүний цахим тогтолцоог өргөжүүлнэ.

2.1.8 Сүүний чиглэлийн үхрийн эрчимжсэн аж ахуйн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, дотоодын сүүний үйлдвэрлэл, боловсруулалтыг өсгөж, сүүгээ борлуулж буй малчдад сүүний урамшуулал олгох төрийн бодлогыг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

7
О.Тогтоол

1193
3070

2.1.9 “Атар-4” аяныг хэрэгжүүлж, тариалангийн тогтвортой үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, шилмэл сортын үрийн нөөц бүрдүүлнэ.

2.1.10 Төмс, хүнсний ногооны тариалалтыг нэмэгдүүлэн дотоодын хэрэгцээг бүрэн хангана.

2.1.11 Хүлэмж, агуулахын аж ахуйг нэмэгдүүлэх замаар хүнсний ногооны дотоодын хэрэгцээг жилийн турш тогтвортой хангах боломжийг нэмэгдүүлнэ.

2.1.12 Таримлын сэлгээ, тэжээлийн үйлдвэрлэлийг нэвтрүүлнэ.

2.1.13 Малын тэжээлийн үйлдвэрийг үйл ажиллагаанд зээлийн дэмжлэг үзүүлж, сумын өвс тэжээлийн аюулгүй нөөцийг нэмэгдүүлнэ.

2.1.14 Сумын эдийн засагт нөлөө үзүүлэхүйц, орон нутгийн түүхий эдэд түшиглэсэн томоохон болон жижиг дунд үйлдвэрлэлүүдийг хөгжүүлж, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг 2020 оныхоос 50%-р нэмэгдүүлнэ.

2.1.15 Орон нутагт үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг түлхүү хэрэглэхийг иргэддээ уриалж, төрийн худалдан авалтанд орон нутгийн үйлдвэр, бизнес эрхлэгчид оролцохыг дэмжинэ.

2.1.16 Эрдэнэбулган сумын 2020 - 2024 оны хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

2.1.17 Орон нутгийн хөгжлийн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхэд гадаад дотоодын төсөл арга хэмжээний хөрөнгийн эх үүсвэрийг үр дүнтэй ашиглана.

2.1.18 Орон нутагт хөрөнгө оруулалтыг оновчтой төлөвлөж, сум хөгжүүлэх сан болон орон нутгийн хөгжлийн сан, бусад сангуудын үйл ажиллагааг сайжруулан, хөгжлийг дэмжих бодлого баримтална.

2.1.19 Хөдөөгийн багуудын үүрэн холбооны чанар хүртээмжийг сайжруулна.

2.1.20 Орон нутагт бизнес эрхлэгчдийг төрийн бодлогоор дэмжин ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.1.21 Хог хаягдлыг ялгах дахин боловсруулах ажлыг эхлүүлнэ.

2.2 Аялал жуулчлал

2.2.1 Аялал жуулчлалыг сумын эдийн засгийн туслах салбарын нэг болгон хөгжүүлэх тусгай хөтөлбөр гарган хэрэгжүүлнэ.

2.2.2 Дотоодын амрагч, аялагчдад зориулсан амралт зугаалгын бүсчлэлийг тогтоож, нутгийн иргэдэд түшиглэсэн аялал жуулчлал, гар урлалын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

2.2.3 Байгаль орчинд ээлтэй, нутгийн иргэдийг түшиглэсэн тогтвортой эко аялал жуулчлалыг сумандаа хөгжүүлнэ.

2.2.4 Аялал жуулчлалын бүс нутагт харъяалалтай айл өрхийн гэр буудал ажиллуулах дэмжлэг, эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх ажиллана.

2.3 Төсөв санхүү

2.3.1 Төсөв санхүүгийн шинэчлэлийн бодлогыг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, санхүүгийн албаны ажилтнуудын чадавхыг дээшлүүлнэ.

2.3.2 Төр, хувийн хэвшлийн статистик мэдээллийн санг бүрдүүлж, хүн ам, өрхийн мэдээллийн сангийн баяжилт, тооцооллыг сайжруулна.

2.3.3 Төсвийн үр ашиггүй зардлыг танаж, хэмнэлтийн горимд шилжүүлж, төсвийг үр дүнтэй зарцуулна.

2.3.4 Татвар хураалтыг цахимжуулж, төсвийн орлогын бааз суурийг өргөжүүлнэ.

ГУРАВ . НОГООН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

3.1 Баталгаат ундны ус

3.1.1 Цэнгэг усны нөөц, гол мөрний урсац бүрэлдэх эхийн 60-аас доошгүй хувийг орон нутгийн тусгай хамгаалалтад авна.

3.1.2 Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг өргөтгөж, баталгаат ундны усаар хангагдсан хүн амын тоог нэмэгдүүлнэ.

3.1.3 Гадаргын усны урсацыг сайжруулж төслүүдийг хэрэгжүүлнэ.

3.2 Хүрээлэн буй орчин, байгаль хамгаалал

3.2.1 Иргэд, хүүхэд залуучуудад экологийн боловсрол олгох ажлыг эрчимжүүлж, **"Ногоон соёл- иргэншил"** сумын хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

3.2.2 Ойн хөнөөлт шавьжийн тархалт, өсөлт, бууралтыг хяналтанд авч, мэргэжлийн байгууллагын оролцоотойгоор түүнтэй тэмцэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

3.2.3 Гол горхи, булаг шанд, рашааны ундаргын эхийг хамгаалах ажлыг эрчимжүүлнэ.

3.2.4 Цаг агаарын мэдээ, мэдээллийг цахимжуулах олон нийтэд хүргэх, түгээх, ажлын чанар хүртээмжийг дээшлүүлнэ.

3.2.5 Айл өрх бүрт ногоон байгууламж, жимс жимсгэнэ таримжуулах хангамжаар хангана.

3.2.6 Бэлчээрийг усжуулах, худагжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн малын бэлчээрийн нөөцийг нэмэгдүүлнэ.

3.2.7 Түймэрт өртсөн, хортонд идэгдсэн, тахилга шүтээнт уул толгодын орчинг ойжуулах арга хэмжээг иргэд, ойн нөхөрлөлүүд төр хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлэх ажлыг эхлүүлнэ.

ДӨРӨВ. СУМЫН ТӨВИЙН ТОХИЖИЛТ, ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

4.1.1. Сумын төвд иргэдийн амарч тухлах, чөлөөт цагаа өнгөрөөх ногоон байгууламж, цэцэрлэгт хүрээлэнгийн хүртээмжийг хоёр дахин нэмэгдүүлнэ.

4.1.2. Ногоон байгууламжийг бий болгосон иргэн, аж ахуйн нэгжийг урамшуулж, айл өрхийн ногоон стандартыг бий болгож мөрдүүлнэ.

4.1.3. Хог хаягдлыг байгальд халгүй, аргаар устгах технологи, менежментийг судлан хэрэгжүүлж эхлэнэ.

4.1.4. Сумын төвд ахуйн үйлчилгээний төвийг бий болгож, иргэд халуун ус, үсчин, гоо сайхан, хими цэвэрлэгээний үйлчилгээг тогтмол авах боломжтой болгоно.

4.1.5 Сумын төв зарим хөдөөгийн багийн хүн амыг өндөр хурдны интернетийн сүлжээнд холбож, үүрэн телефоны мэдээлэл дамжуулах үйлчилгээний технологийг нэвтрүүлнэ.

4.1.6 Сумын төвийн иргэдийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг эрчимжүүлж, авто зам, гудамж, олон нийтийн зам талбайг гэрэлтүүлэх, камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

4.1.7 Сумын төвийн дулаан, цахилгааны найдвартай эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, удирдлага менежментийн ухаалаг шийдлийг нэвтрүүлнэ.

4.1.8 Гудамж, байшин барилгын хаягийн нэгдсэн стандартыг нэвтрүүлнэ.

О.Тармунуу

15

4.1.9 Өрхүүдийг бохирын байгууламж байгуулах, био жорлон нэвтрүүлэх замаар нүхэн жорлонгоос татгалзаж хөрсний бохирдлыг багасгана.

4.1.10 Зорчигч тээврийн олон төрөлт үйлчилгээ бий болгож, иргэдийг богино хугацаанд зорчих нөхцлийг бүрдүүлнэ.

4.1.11 Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг орон нутгийн нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн нэмэлт өөрчлөлт оруулж, газар зохион байгуулалтын төлөвлөлтийг боловсронгуй болгон мөрдөнө.

4.1.12 Айл өрх, аж ахуйн нэгж байгууллагыг инженерийн шугам сүлжээ бүхий тохилог орон сууц, эдэлбэр газар, амины орон сууцтай болох нөхцөл боломжийг бүрдүүлнэ.

4.1.13 Сумын төвийн халуун усны тоог 2 дахин нэмэгдүүлнэ.

4.1.14 Уртын амны гол дээрхи гүүрийг шинэчлэн засварлана.

4.1.15 Төрийн байгууллага, ААН-ыг үйл ажиллагааг хангасан халаалтын системтэй дэд бүтцийг шийднэ.

4.1.16 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд хамтдаа хөгжиж дэвшиж, хамтдаа сурч боловсрох орчинг бий болгосон орчин төвтэй болох

ТАВ . ЗАСАГЛАЛЫН БОДЛОГО

5.1.1 Засаг даргын тамгын газрын үйл ажиллагааны давхардлыг арилгах, нэгтгэх замаар бүтэц, зохион байгуулалтыг оновчтой, цомхон болгоно.

5.1.2 Төрийн болон нийтийн өмчийн үр ашигтай, зохистой ашиглалт, хэрэглээг дэмжиж, "Үндэсний хэмнэлтийн хөтөлбөр"-ийг хэрэгжүүлнэ.

5.1.3 Төрийн байгууллагад байгаа мэдээллийг иргэн, аж ахуйн нэгжээс шаарддаг байдлыг бүрэн халж, иргэд нэг удаа бүртгүүлээд төрийн цахим үйлчилгээг шуурхай авдаг "Нэг иргэн- Нэг бүртгэл" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

5.1.4 Мэдээллийн нэгдсэн сангаар дамжуулан төрийн байгууллагын үйлчилгээнд цахим технологи нэвтрүүлж, хүнд суртал, үүсгэж буй үйлчилгээнүүдийг цахимжуулна. (цахим татвар, цахим иргэний бүртгэл, цахим газрын харилцаа, цахим эрүүл мэнд, цахим боловсрол гэх мэт)

5.1.5 Хүнд сурталгүй төрийн үйлчилгээ нэвтрүүлэх зорилгоор төрийн байгууллагуудын үйлчилгээг сайжруулж, төрийн албан хаагчдыг чадавхижуулж, төсвийн зардлыг хэмнэнэ.

5.1.6 Цахим ардчиллыг хөгжүүлж, төрийн бодлого, захирамж, хөтөлбөр, журам боловсруулан, шийдвэр гаргах үйл явцад иргэд саналаа өгөх, хяналт тавих зорилготойгоор цахимаар оролцох боломжийг бий болгоно.

5.1.7 Төрийн байгууллагад хандсан иргэдийн өргөдөл, хүсэлтийг шуурхай шийдэж, тушаал, шийдвэр, үүрэг даалгаврын биелэлтийг цахим хэлбэрээр хянадаг болно.

5.1.8 Газарзүйн мэдээллийн системд тулгуурласан хаягжилтын нэгдсэн сан бүрдүүлж, иргэд, байгууллагын хэрэглээнд нэвтрүүлнэ.

5.1.9 Төрийн албан хаагч ажил үүргээ гүйцэтгэхдээ танил талдаа давуу тал олгохгүй байх, явцуу сонирхол, намын харьяаллаар иргэдэд ялгавартай хандахгүй байх зарчмыг бүрэн хэвшүүлнэ.

5.1.10 Төр, иргэний нийгэм болон бизнесийн байгууллагад авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид байх хандлага төлөвшүүлж, авлига, албан тушаалын гэмт хэргийн талаарх мэдээллийг урамшуулах эдийн засгийн болон бусад хөшүүргийг бий болгоно.

5.1.11 Төрийн албан хаагчийн үйл ажиллагааг үнэлэхдээ ажлын гүйцэтгэл, ёс зүй, сахилга хариуцлагыг шалгуур болгож, ёс зүйн зөрчил гаргасан төрийн алба хаагчид хүлээлгэх хариуцлагыг чангатгана.

5.1.12 Төрийн албанд шинээр томилогдсон иргэнийг орон нутаг, төрийн албаны анхан шатны нэгжид ажиллуулан дадлагажуулах замаар мэдлэг чадвар, туршлагыг нэмэгдүүлнэ.

5.1.13 Төрийн албан хаагчдыг тасралтгүй сургаж хөгжүүлэх цахим сургалтын хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадвар, хандлагыг эрс шинэчилнэ.

5.1.14 Сумын төвийн гудамж талбайг камержуулан гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох ажлыг эрчимжүүлнэ.

5.1.15 Зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлж, орон нутгийн авто замын хөдөлгөөний аюулгүй байдлыг хангах хяналтыг сайжруулна.

5.1.16 Хүн амын хүнсний болон эрүүл ахуйн аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор гарч буй зөрчил дутагдлыг арилгах, хяналт тавих үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

5.1.17 Гамшигт үзэгдлүүд (ган зуд, хүчтэй шороон шуурга г.м)-ийн тархалт, давтамж, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх нөлөөлөл, эрсдэл аюулын талаар судалгааг тогтмол явуулж, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

5.1.18 Хэрэглэгчийн эрхийг хамгаалах салбар зөвлөлийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

5.1.19 Олон нийтийг хамарсан халдварт өвчин, цар тахал, байгалийн гамшиг зэрэг аюулыг эрсдэлгүй даван туулахад бэлдэж, сумын онцгой комисс, шуурхай штабын үйл ажиллагааг чадавхижуулна.

5.1.20 Сумын архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээлэл технологийн ололтыг нэвтрүүлж, төрийн албаны архивын хадгалалт, хамгаалалтын нөхцөлийг сайжруулж, "Цахим архив"-ын баяжилтыг нэмэгдүүлнэ.

5.1.21 "Иргэний танхим"-ыг техник тоног төхөөрөмжөөр хангаж, иргэдэд эрх зүйн зөвлөгөө өгөх, мэдээлэл сурталчилгааны ажлын чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

5.1.22 Нийгмийн дэг журам хангах, гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, түүнтэй тэмцэх талаар 2020- 2024 оны төлөвлөгөө гарган түүнийг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

5.1.23 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажилд иргэд, олон нийтийн оролцоог дээшлүүлж, хамтын ажиллагааг сайжруулж, гэмт хэргийн гаралтыг тогтвортой бууруулна.

5.1.24 Цагдаагийн тасгийн хүний нөөц, чадавхийг бэхжүүлж, үйл ажиллагааг нь сайжруулж, иргэдийн дунд хуулийн байгууллагад итгэх итгэлийг дээшлүүлж, нэр хүндийг өсгөнө.

5.1.25 Орон нутагт ажиллах багш, эмч, төрийн албан хаагчдын нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэн тогтвор суурьшилтай ажиллуулна.

"ӨӨРЧЛӨЛТ ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ТАНЫ ОРОЛЦООГ БИД ДЭМЖИНЭ."

**Эрдэнэбулган сумын
Монгол Ардын Намын хороо**

